

Tvůrčí život

ČASOPIS ČESKÝCH UNITÁŘŮ

ročník 12 / 2023

číslo 2

Dějiny EUU

**Nové
unitářské
principy**

Čas

**Unitářské
rozhovory
s Milošem
Hlávkou
a Zbyňkem
Vašíčkem**

**Dny unitářské
historie**

**Unitářská
akademie
v Litomyšli**

**Vize
udržitelné
budoucnosti**

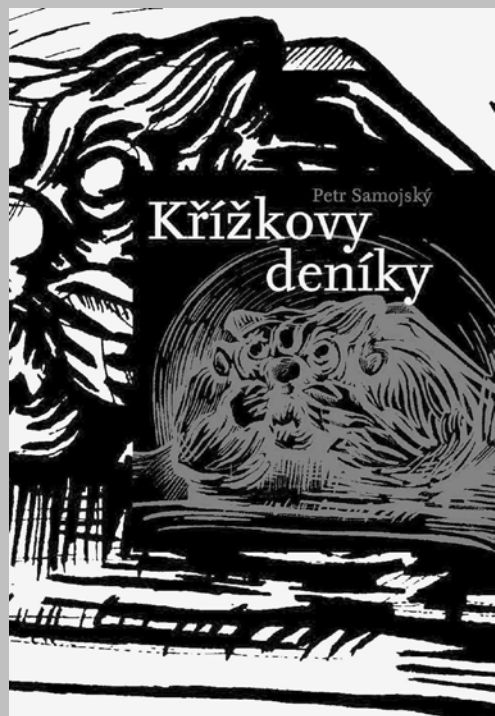

**Co se můžeme naučit od
Evropských unitářů a univerzalistů?**

**Unitářské principy
Věčný zápas s časem**

Nakladatelství Unitaria nabízí:

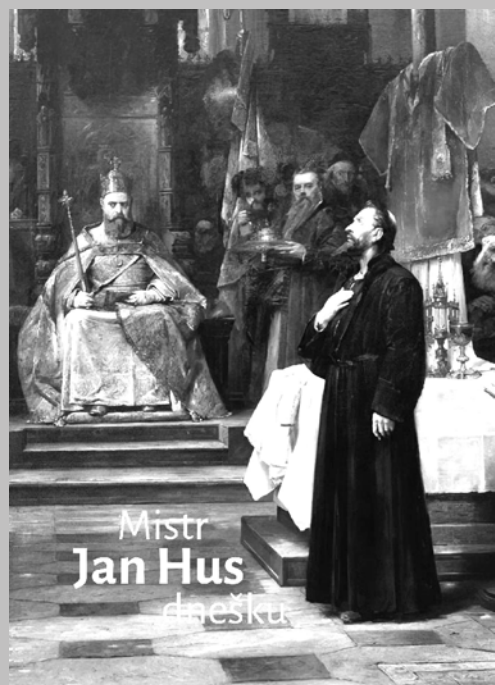

Křížkovy deníky

Petr Samojský

Dne 2. října roku 2019 byla v podzemí Unitarie nalezena podivná schránka, která obsahovala počítačové disky s přepisem starých deníků jedné rodiny. Tak začíná napínavý příběh, který se postupně čtenáři odkrývá prostřednictvím zápisů v rodinných denících. Jak autor tvrdí, deníky přepsal a editoval Emil Křížek, ten také údajně nakonec před svou smrtí texty uložil na disky a schoval v podzemí.

Cena: 320 Kč, cena pro členy NSČU 260 Kč.

Mistr Jan Hus dnešku

Radovan Lovčič a kolektiv

U příležitosti 600. výročí úmrtí Jana Husa, v roce 2015, uspořádala česká Unitaria teologický seminář věnovaný tomuto duchovnímu velikánovi. Jeho výsledkem je soubor několika esejí, které o sedm let později vycházejí též knižně. V nich se dílí duchovní i akademicky vzdělaní laici z řad českých unitářů zabývají otázkou, čím vším může Hus oslovit nejenom je samy, nýbrž také „člověka doby současné“. Autory jednotlivých příspěvků jsou mimo jiné Pavel Sedlák, Jarmila Plotěná, Sofia Pavała, Jiří Olšovský, Jan Všetečka, Tomáš Herajt či Radovan Lovčič. Editoři díla věří, že kniha může zaujmout jak různé ctitele mistrova života, tak další zájemce o jeho odkaz v řadách české společnosti. Protože se čeští unitáři v leckterých ohledech názorově liší od tradičních protestantů, mohou určité myšlenky v knize obsažené vyznívat pro část čtenářů i poněkud nekonvenčně a překvapivě.

Cena: 229 Kč, cena pro členy NSČU 179 Kč.

Otevíráte nové číslo našeho časopisu, které je tentokrát hodně zaměřeno na témata ryze unitářská. Ať už se jedná o naši jednotu v rozmanitosti, již lze krásně ukázat na organizaci Evropských unitářů a univerzalistů, které je věnován první blok článků, nebo o to, co nás spojuje a drží v oné rozmanitosti pohromadě: například naše principy, o nichž se dočtete v hlavní rubrice.

Navíc tento *Tvůrčí život* otevíráte v čase, kdy všechno kolem nás (včetně nás samotných, doufám) konečně rozkvetlo a prohrálo se, tedy v období, kdy unitáři po celém světě slavívají Květinovou slavnost.

Chci ji na tomto místě připomenout jednak proto, že si letos koncem června připomínáme rovných sto let od okamžiku, kdy ji Pražská obec Svobodného bratrství slavila poprvé, a také kvůli tomu, že je dodnes výstižným a napříč zeměkoulí srozumitelným symbolem toho, čím jako unitáři chceme být: Pestrým společenstvím, v němž nás přirozeně propojuje respekt ke všem, kdo mezi nás přicházejí v dobrém (být třeba s rozdílnými představami o světě), stejně jako úcta ke každé formě bytí kolem nás. To, co nás tmelí, není sdílená stejná víra, ale sdílený základní konvolut hodnot z té víry vyplývajících. I proto je důležité se pravidelně společně zamýšlet na tím, zda ony oficiálně deklarované hodnoty nepotřebují nějakou aktualizaci. Třeba kvůli tomu, že svět i my jsme od posledně zase urazili nějaký ten kousek cesty.

V tomto procesu uvažování nad našimi principy se právě nacházíme. Děje se na úrovni naší celounitářské organizace a probíhá i na úrovni obcí. V časopise najdete několik textů, které vás mají podnítit, abyste do něho nejlépe ve svých obcích také přispěli názorem (pokud jste tak zatím neučinili). Je to důležité, neboť principy by měly tvořit rámec, kam se může každý unitář ve své jedinečnosti vejít, souhlasit s ním. Řečeno slovy nejmladší generace, která mezi nás se svými postoji a názory také patří – „být s ním v pohodě“.

Naše náboženství nikomu nic nepředepisuje ani nedává návod na život. Co ale musí dělat, pokud má být smysluplné, je neustále nabízet inspiraci a podněty k tomu, jak se stávat lepší vůči sobě, vůči druhým i vůči světu kolem. Principy (které o nás rovněž hodně sdělují navenek, veřejnosti) nám v tom mohou být účinnými vodítky. Ovšem to, jak a čím je konkrétně budeme naplňovat a jakou cestou půjdeme, je pouze a jen na každém z nás. Vědomé dobrovolné přijetí téhle individuální zodpovědnosti za společné dobré dílo je myslím nejkřehčím, ale zároveň i nejsilnějším úhelným kamenem našich společenství.

Občas se setkávám s názory, že bychom ho mohli nebo měli vyměnit za něco jednoznačnějšího, snáze uchopitelného. Prý by nám to pomohlo se lépe organizovat, přijímat rozhodnutí, vytyčovat směr a podobně. Osobně si to nemyslím. To, že volíme cestu, která je pro všechny články společenství náročnější, než jakou mají jiné náboženské organizace, a kvůli níž máme již po staletí složitější působení i růst, není chyba ani výsledek nějaké minulé či současné slabosti. Je to záměr, s nímž jsme se rozhodli potýkat přes nevýhody, které v sobě má. Protože výhody z něj plynoucí nás dělají tím, čím chceme být: svobodnými ve víře a zároveň svobodně rozhodnutými přispívat podle svých možností celku. Obojí dohromady posiluje naši spiritualitu a snad i dává našim životům důležitou část jejich smyslu.

Ať se vám daří nalézat radost v pestrosti světa okolo vás!

OBSAH

ŽIVÉ TÉMA: Co se můžeme naučit od Evropských unitářů a univerzalistů?

- 3 Dějiny společenství Evropských unitářů a univerzalistů (EUU) (Mark Shiels)
- 7 Můj první retreat EUU v Kolíně nad Rýnem (Susan Goldberg)
- 10 Retreat EUU pořádaný IUCP pomocí Zoomu v Praze v dubnu 2022 (Susan Goldberg)

IN MEDIAS RES: Unitářské principy

- 14 Unitářský étos a identita (Petr Samojský)
- 22 Vznik a vývoj unitářských principů v souvislostech s americkým unitářstvím (Kristýna Ledererová Kolajová)
- 29 Navrhovaná revize principů UUA (Paul Rasor)
- 32 České unitářské principy – historie a současnost (Kristýna Ledererová Kolajová)

DUCHOVNÍ ROZHLEDNUTÍ: Věčný zápas s časem

- 42 Věčný zápas s časem (Petr Samojský)
- 44 Dokážeš se doběhnout? (Petr Samojský)
- 49 Hospodaření s časem v životě unitářských duchovních: Anketa pro duchovní NSČU (Anketu sestavil Petr Samojský)
- 55 Úvahy rozličné o čase a jeho užívání (Jiří Fiala)

KALEIDOSKOP

- 65 Společenství je pro mne důležité: Rozhovor s Matějem Čihákem (Rozhovor vedla Kristýna Ledererová Kolajová)
- 73 Všeobecné shromáždění britských unitářů (Karen Ercolino)

Z UNITÁŘSKÉ KNIHOVNY

- 80 Zprávy z unitářské knihovny v Praze: Šestnáctý díl (Bohdan Chlíbač)

UNITÁŘSKÉ ROZHOVORY

- 82 Paní Kudlance Nábožné bych vdovský důchod nepřiznával: Rozhovor s Milošem Hlávkou z OŠS (Rozhovor vedl Matěj Čihák)
- 90 Nemohlo to skončit jinde než u unitářů: Rozhovor se Zbyňkem Vašíčkem z OUB (Rozhovor vedla Jarmila Plotěná)

ČESKÉ UNITÁŘSKÉ OBCE A SKUPINY

- 92 Dny unitářské historie (Miloš Hlávka)
- 95 Novinky z Obce unitářů v Plzni (Luděk Pivoňka)
- 96 Aktuální dění v Obci unitářů Teplice (Vlastimil Krejčí)

Z UNITÁŘSKÉ AKADEMIE

- 97 Jarní Unitářská akademie v Litomyšli (Tereza Vitoušová)

ZELENÁ UNITARIA

- 99 Příroda je v každém okamžiku plně prodchnutá přítomností Boží: Rozhovor s Tomášem Daňkem (Rozhovor vedl Roman Figura)
- 106 Zelené srdce sboru v lowě: Pečlivě navržená budova sboru v Coralville ztělesňuje rozhodnutí pro udržitelný způsob života (Kat McKimová)
- 109 Auroville: Vize udržitelné budoucnosti (Sebastian Prax)
- 118 Adam McKay: K zemi hledí!: Filmová recenze (Matěj Čihák)

Dějiny společenství Evropských unitářů a univerzalistů (EUU)

Mark Shiels

Koncem 60. let 20. století pomohla Unitářská a univerzalistická asociace (UUA) založit ve spolupráci s Církví širšího společenství (Church of the Larger Fellowship) nová společenství UU ve čtyřech evropských zemích – v Belgii, Francii, Německu a Nizozemí. Členové těchto společenství byli většinou rodilí Američané, kteří žili a pracovali v Evropě (tzv. expati) a chtěli si zde vytvořit i duchovní zázemí a mít příležitost setkávat se na shromážděních s dalšími místními unitáři a univerzalisty.

Mapa Evropy.
(Fotografie převzata
z commons.
wikimedia.org.)

MATKA TĚCHTO SKUPIN – WIESBADEN FELLOWSHIP

„Společenství Wiesbaden“ (Wiesbaden Fellowship) vzniklo v roce 1964 a stalo se tak prvním oficiálním společenstvím UU založeným v Evropě. Scházelo v Americké knihovně ve Wiesbadenu, jelikož ředitelem knihovny byl americký člen UU Joan Breen. V polovině 60. let se v rámci této skupiny scházelo každý týden k nedělnímu shromáždění asi dvacet až dvacet pět osob. Na konci 60. let, v době války ve Vietnamu, pak bylo v Německu mnoho

vojáků i civilistů a nedělní shromáždění začala přitahovat mnohem více lidí. Ve Wiesbadenu byla velká americká vojenská základna a během války ve Vietnamu se Společenství UU Wiesbaden proslavilo jako skupina stavící se proti válce. Připojilo se k němu na osmdesát mladých amerických vojáků, kteří vůči této válce protestovali. Když válka skončila, klesl počet návštěvníků nedělních shromáždění opět na dvacet až dvacet pět.

Společenství ve Wiesbadenu jako první v Evropě přišlo s nápadem pořádat dvakrát

ročně pobyty v ústraní – retreaty – pro členy UU z Wiesbadenu a dalších částí Německa. Ty ale začaly přitahovat také unitáře z dalších evropských společenství (založených UUA a Církví širšího společenství) – z Bruselu, Amsterdamu a Paříže. Tyto retreaty byly velmi navštěvované a konaly se na různých pozoruhodných místech oblastí, jako jsou švýcarské Alpy, Porýní, Spa v Belgii nebo Alsasko ve Francii.

V roce 1979 byl však Wiesbaden jediným místem v Evropě, kde unitářství vzkvétalo, protože většina ostatních evropských společenství měla velké problémy zajistit, aby se členové scházeli i nadále. Podílela se na tom i okolnost, že většinu členů těchto skupin tvořili Američané, kteří se po několika letech strávených v Evropě vraceli do USA.

HISTORICKÉ POČÁTKY EUU

V roce 1979 zažilo společenství ve Wiesbadenu nový přísun energie, když na shromáždění začali chodit dva noví členové, Ron Diehl a Steve Dick. Tito muži přišli s nápadem uspořádat miniretreat ve Frankfurtu. Konal se 13. dubna 1980 v konferenční místnosti frankfurtské unitářské církve – a toto datum je považováno za formální zrod Evropské unitářské a univerzalistické asociace (EUU). Retreatu se však nezúčastnilo dost členů na to, aby mohli vytvořit oficiální organizaci – k tomu došlo až v roce 1982. Tento miniretreat však začal lákat unitáře a univerzalisty, kteří byli stále ještě členy Církve širšího společenství a žili ve Francii, Belgii, Nizozemí a v dalších částech Německa, i členy skupiny Wiesbaden Fellowship. Na tomto miniretreatu promluvili Rev. Dr. Eugene Pickett, tehdejší předseda UUA, a Dr. Carolyn Howlett, tehdejší předsedkyně IARF.

Na frankfurtském miniretreatu se vytvořil výbor (známý jako koordinační rada), jehož úkolem je organizovat pro evropské unitáře a univerzalisty dva retreaty ročně. Hlavním řečníkem na prvním velkém retreatu, konaném v dubnu 1982, byl reverend dr. Dušan Kafka z Pražské obce unitářů.

V letech 1982 až 1985 pořádala koordinační rada EUU každoročně dva retreaty a napomáhala tak fungování této nově vytvořené organizace UU. Koordinační rada pomáhala

unitářům a univerzalistům rozestým po celé Evropě, aby se mohli společně scházet. To dodalo nový život společenstvím v Bruselu, Paříži a Amsterdamu a tato společenství byla znovuuustavena v rámci EUU. Ukázalo se, že retreaty jsou výborný způsob, jak členům UU dvakrát ročně umožnit setkávání, a sehrály velkou roli v opětovném založení těchto společenství.

V roce 1985 vzrostl počet členů EUU na více než dvě stě členů. V této době navíc koordinační rada EUU navázala stálý kontakt s vedením UUA v Bostonu. Na jaře roku 1985 uznal Národní výbor UUA organizaci EUU za „Evropskou konferenci UUA“. To znamenalo formální přičlenění EUU k UUA, a toto partnerství trvá dodnes.

EUU OD ROKU 1983 PO DNEŠEK

Organizace EUU pořádá od roku 1983 každoročně dva retreaty, jichž se účastní v průměru osmdesát až sto čtyřicet osob. Většinu účastníků těchto retreatů tvoří členové různých společenství EUU. V rámci EUU ovšem existuje také skupina, známá jako „širší společenství“, což je skupina lidí, kteří nežijí v blízkosti stabilních společenství – tvoří ji členové, kteří jsou rozesteti různě po Evropě.

Na samém začátku představovali většinu členstva EUU američtí členové UU žijící v Evropě – expati. Během let se to ovšem změnilo a dnes tvoří EUU jak lidé narození na evropském kontinentě, tak lidé pocházející z Ameriky, Velké Británie a Nového Zélandu považující se za unitáře a univerzalisty nebo za unitáře.

Všechna společenství či obce, jež patří k EUU, mají v koordinační radě EUU zástupce s volebním hlasem. Tato rada má také čtyři úředníky – předsedu, místopředsedu, pokladníka a tajemníka. Dále má také zástupce pro zvláštní role, jako je zástupce pro získávání financí, zástupce pro sociální spravedlnost, redaktor *Magazínu EUU*, hudební ředitel a zástupce nominační rady (jehož úkolem je nacházet členy EUU, kteří plní zvláštní dobrovolnické role).

Koordinační rada se běžně schází čtyřikrát až šestkrát ročně, momentálně prostřednictvím Zoomu; osobní setkání rady se konají na retreattech EUU. Koordinační rada EUU odpovídá za organizaci retreatu a za to, aby pro každý retreat byl vytvořen zvláštní tým

lidí, který má jeho organizaci na starost. To-
muto týmu se říká retreatová rada (The Retreat
Committee).

Každý retreat trvá oficiálně od pátečních
17.00 hodin do nedělních 14.00 hodin. Někdy
se konají také přídatné akce, pořádané v pátek
před zahájením nebo v neděli po ukončení
retreatu.

Během každého retreatu je na programu
promluva nějakého hosta, jehož vybírá v několi-
kaměsíčním předstihu retreatová rada. Většinou
bývají řečníky duchovní UUA, avšak nedávno
byli mezi řečníky také Rev. Chris Hudson ze Se-
verního Irska a Rev. Dávid Gyeró z Transylvánie.
Jak už bylo řečeno, v roce 1982 zde promluvil též
Rev. dr. Dušan Kafka. Řečník pronese v sobotu
dopoledne tematický proslov a v neděli dopo-
ledne vede shromáždění. Někteří řečníci vyzvou
v neděli dopoledne účastníky, aby o proslovu
diskutovali, někteří mají během víkendu také
vyhrazeny zvláštní hodiny, kdy členům EUU
poskytují pastorační služby.

Retreat se zahajuje v pátek večer zapálením
Svící radostí a starostí, pak následují mezi-
generační aktivity, které členům umožňují
lépe se seznámit a navázat neformální vztahy.
V sobotu odpoledne organizují členové EUU
workshopy a další akce, doplňující hlavní pro-
gram. Koná se také vzdělávací náboženský
program pro děti a mládež; v posledních třech
letech jej pořádají dva členové naší obce – Jim
a Lucie Carlsonovi (zvaní Cvrček a Šnek).

Při retreatu EUU hraje důležitou roli hudba.
Členové, kteří umí zpívat, vytvoří pod vedením
hudebního ředitele EUU sbor, jenž nacvičí
zpěvy k nedělnímu shromáždění. Společen-
ství EUU podporuje, aby si členové, kteří jsou
hudebně zaměřeni, vzali s sebou hudební
nástroje a vytvořili malý orchestr doprovázející
nedělní shromáždění nebo aby se v sobotu
večer zúčastnili neformální show talentů.

V posledních letech byl vždy také zajištěn
tichý prostor v ústraní, kde si členové mohli mlč-
ky posedět nebo se ponořit do tiché meditace.

V roce 1979 byl Wiesbaden jediným místem v Evropě, kde unitářství vzkvétalo.
(Fotografie převzata z commons.wikimedia.org.)

Program někdy nabízí tolik aktivit, že se leckdy musí účastníci některých akcí na chvíli vzdát; i proto je tiché místo velmi důležité.

Organizace EUU momentálně sdružuje dvanáct společenství: Bruselské společenství (Belgie), Mezinárodní unitářskou obec v Praze (ČR), Pařížské společenství (Francie), Kaiserslauternské společenství, Rhein-Main (původně Wiesbadenské společenství) a Stuttgartské společenství (Německo), Nizozemské společenství sídlící v Amsterdamu a Basilejské, Bernské a Ženevské společenství (Švýcarsko). Členové „širšího společenství“ pobývají na různých místech kontinentu, každý týden se scházejí online a při retreattech se setkávají osobně.

Když jsem viděl, jak různá společenství EUU přežila pandemii, bylo to pro mě velkým povzbuzením. V nemalé míře se jim to podařilo právě díky vedení a podpoře, kterou jim poskytovali členové koordinační rady. Během pandemie se naše retreaty mohly konat jen on-

line pomocí Zoomu, ale v říjnu 2022 se podařilo zorganizovat hybridní retreat v Mittelwihru (Alsasko ve Francii), na němž se osobně i online sešlo sto čtyřicet účastníků. Na nadcházejícím retreatu, který se má konat v dubnu 2023 v Bad Homburgu (okolí Frankfurtu nad Mohanem), očekáváme znovu sto čtyřicet účastníků (většina se chystá přijet osobně).

Členové koordinační rady EUU a představitelé společenství EUU s velkým napětím očekávají konferenci s názvem Vést do budoucnosti (Leading Into the Future Conference), která se má konat od čtvrtka 26. října do neděle 29. října v Praze. Těšíme se na to, jak se budeme s našimi unitářskými a univerzalistickými sestrami, bratry a přáteli zabývat otázkou, jak mohou naše obce a společenství duchovně i početně růst. Organizace EUU chce stejně jako NSČU zajistit, aby naše společenství víry v budoucnu prosperovala.

Přeložila Ruth Jochanan Weiniger.

Můj první retreat EUU v Kolíně nad Rýnem

Susan Goldberg

Byl krásný podzimní den na konci října roku 2015 a já byla v Kolíně, abych se hlouběji ponořila do svého duchovního a kulturního života.

Kolín nad Rýnem. (Foto © pixabay.com.)

Byla jsem vychována v prostředí evangelikálního křesťanství, ale když mně bylo něco přes třicet, přešla jsem do církve, kde bylo prostředí mírnější. Byla to první unitářská církev, s níž jsem se setkala: propojená s kongregačním prostředím, progresivní a zároveň trochu navazující na tradici – pro mě ideální přechodové místo. Zůstala jsem tam. Po léta jsem byla pravidelnou účastnicí nedělních shromáždění, inspirovanou, ač trochu lhotejnou. Nakonec jsem se dostala do Evropy a připojila se k anglickojazyčné obci unitářů v Praze. Teprve tam jsem se začala skutečně uvolňovat ze starých pout. Našla jsem tam náboženskou svobodu a hluboké souznění s tím, co jsem po léta hledala. A pak – hopla! Kolín.

Víkend naplněný prožitkem společenství a poznáváním. Několik členů pražské obce se vydalo do Kolína vlakem, aby se zde sešli s dalšími unitáři v hostelu SJH na břehu Rýna. V ubytovně pro mládež jsem se najednou cítila zas jako děčko. V širokých hotelových chodbách, v kavárně, jídelně i na baru se to jen hemžilo starými známými i nově příchozími, vzduch přímo jiskřil energií.

Bylo to vlastně moje druhé velké unitářské setkání, první jsem zažila na ICUU (kde jsem byla aktivní v letech 1995–2021). Tehdy to byla konference na téma leadership pořádaná v Transylvánii. Tam jsem se seznámila s prvními zahraničními unitáři mimo Prahu. Patřil k nim Matt Gilsenan, předseda UUA, tajemník UUA

Toni Zamparutti a Beth O'Connell z Pařížského společenství. A všichni jsme se po letech sešli tady, na chodbě hostelu SJH. Najednou jsem tu byla jako doma!

Když jsme se zaregistrovali a našli každý svůj pokoj, zasedli jsme u dlouhých stolů v jídelně k první společné večeři. Jídlo jsme si brali z bufetu. Později jsme ve shromažďovací místnosti dostali každý program a pak jsme místnost prozářili Svícemi radostí a strastí. Potom jsme odsunuli všechny židle a ve volném prostoru jsme vytvořili dva velké kruhy, jeden uvnitř druhého. Drželi jsme se za ruce. Vnější kruh tvořili dospělí, vnitřní děti. Nacvičili jsme si několik jednoduchých kroků, abychom mohli tančit za doprovodu klasické hudby. Poslední tanec byl trochu složitý, museli jsme se o něco víc soustředit a hodně jsme se přitom nasmáli. Nakonec jsme se v tom mezigeneračním mixéru všichni bavili. V pauzách mezi tanci jsme zjišťovali, do jakého společenství a zeměpisné oblasti kdo patří a jakou poslouchá hudbu.

Hudba totiž byla hlavním tématem konference. Rev. Mark Belletini (naš hostující řečník) složil vlastní zpěv *Země je naší vlastí* (Earth is Our Homeland), jímž zahájil svůj proslav, nazvaný *Zpíváme pro svůj život* (Singing for Our Lives). Mluvil o tom, jak důležitou roli hraje hudba v našem osobním i společném životě. Belletini byl sám členem výboru pro zpěvy, který připravoval vydání zpěvníku *Zpívat živou tradici* (Singing the Living Tradition). Mnozí z nás jej dnes používají v obcích nebo i doma. Výbor tehdy všechny zpěvy nacvičoval, aby si vyzkoušel, které vybrat.

Na kolínské konferenci jsme měli po celou sobotu i neděli na výběr z širokého spektra workshopů; bohatý byl i program náboženské výchovy pro děti.

Rozhodla jsem se, že půjdu na workshop zpěvu a hudby, vedený Rev. Belletinim.

Praktikovali jsme starou responzivní tradici, což byl způsob, jak se před dávnými časy učili členové sborů náboženské hudbě; tehdy ještě neměli předtíštěné zpěvníky.

Později jsem se zúčastnila workshopu, při němž se vyráběly náramky. Vedla ho Jane Robertson a jmenoval se *Perly života*, korálky k modlitbě a meditaci. Tento styl náramků jsme

převzali ze švédské luteránské tradice. Velmi mě to zajímalo, protože se sama zabývám výrobou šperků, a byla jsem ráda za inspiraci a nové nápady od ostatních unitářů. Náramky, které jsme vytvořili, se podobají růžencům, je to hmatová meditační pomůcka.

Jelikož hlavním tématem byla hudba, vznikla povzbudivá a inspirativní atmosféra. Vyprávěly se anekdoty o vlivu hudby na naši duši a život, což i těm nejostýchavějším z nás dodalo odvahy ke zpěvu. Byla jsem na Shulamitině workshopu hebrejských zpěvů, což pro mě bylo něco úplně nového. Ačkoli jsem dva roky chodila do synagogy, protože můj mladší syn studoval na hebrejské škole – připravoval se na bar micva –, a slyšela jsem zpívat spoustu kantorů, nikdy jsem tyto zpěvy nezažila ve společenství. V minulosti jsem byla i na několika kroužcích duchovních zpěvů, ale tato zkušenost pro mě byla něco naprosto nového.

Všechny workshopy byly lákavé, ale bohužel si jich každý z nás do toho živého víkendového programu mohl „namačkat“ jen pár.

Na těchto jsem nebyla, ale vám by se možná líbily:

Komorní hudba pro všechny, vedli Cornelia Eichrodt a Martha Hicks; Zpěvy hymnů, vedli Marcie McGaughey a David Dawson; Klimatická změna – co je v sázce a co můžeme dělat? vedl Toni Zamparutti; Komentovaná procházka po Kolíně, vedl André Fischer; Začíná s nahráváním úplně od začátku, vedli David Dawson a Jo Rogers; Slow flow jóga s Caroline von Westernhagen; Dobré stárnutí, vedli John Eichrodt, Phillip Campbell, Marie Leroy a Denise Blanc; Workshop sociální akce – jak tvořit a vést společenství prostřednictvím hudby, vedli Jodi Ellen Stolzenbach, Tina Huesing a Jutta Hamm; Zvládání stresu jako duchovní praxe, vedla Sharon Marshall; Magie a hudba v tvém nitru: tajemství šťastného života, vedla Andrea Offner; Úvod do gamelanu (tradiční indonéské hudby), vedla dr. Lydia Kieven s asistencí Janet Mac Nair; Úvod do tance v řadách, vedla Lisa Barry; Volná hudební improvizace, vedl Albert Manders; a Poezie inspirovaná hudbou, vedli Clair a Loren Wrightovi.

Bylo skutečně těžké si vybrat! Bývalo by skvělé mít ještě den navíc. Během víkendu

byla i trocha volna a s několika přáteli jsme se vydali na procházku do okolí, abychom poznali místní přírodu a architekturu. Na chvíli jsme si sedli v bistru, dali si pivo a něco na zakousnutí a dívali se, jak se v okolních parcích vybarvují listy na stromech a keřích.

Když jsme se vrátili do hostelu, konala se po večeri show talentů, jejímž hlavním bodem byla... no hudba! Na jevišti se objevili zpěváci a hráči na hudební nástroje, někteří v převlecích, a začali bavit zbytek osazenstva. S radostí jsme se zhostili role nadaných posluchačů.

Ti, kdo chtěli zůstat vzhůru až do noci, měli na výběr mezi halloweenskou party a pohanskou oslavou Samhainu.

Ráda bych zmínila, že výběr mezi halloweenskou party a Samhainem je dobrým příkladem inkluзивity, kterou unitáři a univerzalisté nabízejí svým členům. Pokud jde o mě, zajímalo mě všechno. Chtěla jsem být u všeho. Všechno, co můžete prozkoumat, má nějaký smysl. Mezi tím vším vesele pobíhaly děti v převlecích. Vznikla menší jam session a trvala pozdě do noci. Pro ty, kteří potřebovali klidnější místo k meditaci, byl přichystán nádherný labyrint ze svíček.

V neděli ráno se po snídani konalo shromáždění vedené Rev. Bellinim. Víkendový sbor si na to během několika zkoušek nacvičil písně. Připojil se k nim sbor Unitářské hudební společnosti ze Spojeného království.

Při zpětném pohledu vidím, že naše společenství je obdařené lidmi mnoha talentů, kteří s velkým nadšením sdílejí a předávají si své zájmy. V oněch svobodnějších dnech před covidem-19 nám možnost cestování přinášela radost z osobních setkání. Mohli jsme zabrat celý velký hostel a objevovat mnoho různých témat. To, že jsme se mohli v chodbách vzájemně objímat, nám připadalo jako něco téměř samozřejmého, stejně jako sedět spolu u stolu, bez roušek, nebo se vzít za ruce a tančit.

Vedení workshopu i účast na něm je určitě cosi mnohem důvěrnějšího, když se setkáváme osobně. Ale pokud jde o mě, chtěla jsem to zažívat znovu a znovu. A v době mezi konferencemi jsem chtěla, aby se toho dělo víc v mé domovské obci. Chtěla jsem, abychom víc zpívali. (A zpívali jsme.) Chtěla jsem, abychom se scházeli k hovorům u kulatého stolu, ke společným jídlům, navrhovala jsem zvát k pulpitu jednotlivé členy, aby nám předčítali svoji poezii nebo oblíbené verše. To vše se nám podařilo uskutečnit, a ještě mnohem víc.

Mimochodem, právě na této konferenci se někteří z členů pražské obce stali členy UUA.

Zuzana Jurgens Dussel, Philippe Dussel, Simon O'Neil, Nancy Henninger a já jsme byli uvítáni v řadách EUU i s naším duchovním Rev. Markem Shielsem. Byl to začátek něčeho, k čemu pořád patřím a v čem chci pokračovat.

Přeložila Ruth Jochanan Weiniger.

Retreat EUU pořádaný IUCP pomocí Zoomu v Praze v dubnu 2022

Susan Goldberg

Byly to nádherné retreaty – ve Spa, v Basileji, v Alsasku, v Kolíně, Frankfurtu, Dijonu, v Bad Homburgu i jinde.

Mrazivé těšení se na to, až dorazíme do hostelové chodby a pozdravíme se s přáteli z minulých retreatů. Ta šílená radost, smíšená s poklidnými úvahami, workshopy, poznáváním a různými dalšími činnostmi, ty procházky po městech, společná jídla v hlučných jídelnách, spousta živé hudby a dětského smíchu. Zvykli jsme si na to. Samozřejmě, že to bylo všechno ještě před covidem. – A pak jsme se těšili, že další retreat bude v Praze, na jaře roku 2022. Mělo tam být tohle všechno, a navíc i možnost připojit se pomocí Zoomu. Kdyby někdo chtěl.

Ale vesmír tomu chtěl, že se osobní setkání v našem nádherném městě, v naší historické a nově upravené Unitarii nemělo uskutečnit. Pandemie, kterou jsme všichni poznali až příliš dobře a která byla tak deprimující, že tu o ní nebudeme víc mluvit, zmařila naše plány. Ale díky předvídavosti a talentu plánovacího výboru jsme vytvořili první retreat EUU konaný výhradně online. Náš důvtipný tým, Rev. Mark Shiels z pražské mezinárodní obce, Barbara Woodard, Lena Jurgens, Zuzana Dussel, Sara Vinz a Simon O'Neal, spolu se Shulamit Levine-Helleman, představitelkou Širšího společenství EUU a Gevene Hertz z časopisu *The Unifier*, pracoval na tom, aby se tuto třídní akci podařilo zorganizovat tak, aby byla uživatelsky příjemná, zajímavá pro široké spektrum lidí a abychom ji dokázali v reálném čase aktualizovat pro spoustu lidí z různých zemí. Abych řekla pravdu, když jsem s několika dalšími účastníky cítila rozechvění z toho, jak se pohybuje po obrazovce, místo abychom

chodili pěšky, bylo v tom až cosi velkolepého. A teď se podíváme na to, co vlastně v pozadí dělali hlavní aktéři:

Hostitelem tohoto retreatu byl Mark Shiels, duchovní Mezinárodní unitářské obce v Praze. Mark žije v Londýně a v Praze a v minulosti byl duchovním v několika londýnských obcích. Rev. Petr Samojský ho kdysi pozval, aby v pražské Unitarii vytvořil mezinárodní unitářské společenství, které se v rámci Unitarie brzy změnilo v plnohodnotnou obec. Mark také v Londýně provozuje psychiatrickou praxi. Lara Cowtan k nám přichází z unitářské obce ve Vancouveru (Vancouver Unitarians); v této kanadské obci je spousta aktivistů. Lidé z její skupiny protestovali proti ropovodům a odlesňování, chránili divoké lososy, kolem dálnic vysazovali divoké rostliny pro opylovače a svědomitě se učí od původních obyvatel, kteří žili v harmonii se zemí dávno před příchodem evropských osadníků. Její obec platí kompenzaci jedné domorodé organizaci, která se zabývá ochranou přírody. Lara byla také jednou ze zakládajících členek Unitářského společenství v Basileji. Velice ráda cestuje, a proto se rozhodla, že bude sloužit v různých obcích; sloužila jako dočasná duchovní v několika obcích v Kanadě a v USA. Mnohokrát už navštívila Prahu, byla součástí týmu zabývajícího se ekospiritualitou a hlavní řečnicí této události.

Pokud jste už byli na nějakém retreatu EUU, určitě jste viděli Cvrčka a Šneka. Lucie je česká houslistka, která se provdala za amerického multiinstrumentalistu Jima, jenž se specia-

Pokud je hora božstvem, a nikoli hromadou rudy, když je řeka jednou z žil světa, ne vodou, která se dá využít k zavlažování, pak se k sobě navzájem budeme chovat s větší úctou.“

(Foto © pixabay.com.)

lizuje na hru na tahací harmoniku. A ještě na mandolínu a několik dalších věcí. Nemají vystoupení jenom v naší obci a na retreattech, ale také v kavárnách a místech spojených s hudbou po celé Evropě. Do jejich repertoáru patří různé hudební styly – klasika, folk, keltská hudba, šanson (francouzský) a klezmer (židovský). A samozřejmě i jejich původní tvorba. Vydali také několik cédéček.

Jim a Lucie vedou k hudbě i své děti, Ellie a Lukase. Ellie hraje na flétnu a Lukas na kytaru.

Vždycky je doporučeno, aby účastníci zaplatili registrační poplatek, a pro ty, kdo potřebují finanční pomoc, jsou k dispozici granty. Když přišlo na registraci, zjistilo se, že máme překvapivě velký přebytek, a proto jsme se rozhodli poskytnout finanční dar jako reakci na humanitární krizi na Ukrajině.

Zahájení v pátek večer se drželo obvyklého formátu uvedení, uvítacího proslovu předsedkyně Karen Kyler a zažehnutí Svící radostí a strastí, které pořádali pražští unitáři. Shulamit pronesla úvahu o šabat.

Tematický sobotní proslov Rev. Lary Cowtan byl inspirativní a informativní. S jejím svolením si zde dovolím citovat a parafrázovat hlavní body jejího sdělení. Pokud jste u toho byli, rádi si je připomenete. A pokud jste tam nebyli, je to malý bonus, který si můžete vychutnat doma.

Zpět do zahrady, které jsem říkala Eden – návrat domů k sobě navzájem i k naší překrásné planetě Zemi

(úvodní slova si Lara vypůjčila od Wilfreda Pelletiera a Teda Poolea)

„Kdekoli jsi, tam je domov
A Země je ráj
Kamkoli vkročíš, je posvátná půda
Nežij z ní jako parazit
Žij v ní a ona bude žít v tobě
Jinak nepřžiješ
A to je jediná bohoslužba, která existuje.“

Lara si položila otázku „co by pro nás bylo návratem do Edenu, do tohoto ráje života

v harmonii s veškerým stvořením, a dokonce i ve vztahu s tvůrcem, Duchem života“.

Citovala Davida Suzukiho, kanadského vědce, environmentalistu a předního zastánce udržitelné ekologie: „Způsob, jak nahlížíme různé podoby světa, je zároveň způsobem, jak s nimi zacházíme. Pokud je hora božstvem, a nikoli hromadou rudy, když je řeka jednou z žil světa, ne vodou, která se dá využít k zavlažování, když je les posvátným hájem, a ne zdrojem řeziva, když ostatní druhy jsou biologičtí příbuzní, a ne zdroje, když planetu vnímáme jako matku, a nikoli jako příležitost... pak se k sobě navzájem budeme chovat s větší úctou. Proto stojíme před výzvou, abychom se na svět dívali z jiné perspektivy.“

My jako unitáři navíc víme, že „tím, co koná dílo, jsou naše ruce, a ne nějaká nadpřirozená síla, a nemůžeme čekat na zázraky...“

Musíme žít způsobem minimalizujícím dopady na životní prostředí, a pak se nám snad podaří napravit část zkázy, k níž už došlo.

Toto je součástí naší víry. My věci děláme. Podepisujeme petice, dáváme znamení, chodíme na protestní pochody, kupujeme spolehlivě vyrobené věci a používáme obnovitelné zdroje [...] jedním z našich vůdčích principů je „respekt k vzájemně propojené síti veškeré existence, jejíž jsme součástí“, což nás vede k tomu, abychom hájili životní prostředí a všechny živé tvory.

Po této prezentaci následoval koncert Cvrčka a Šneka alias Lucie a Jima, kteří zahráli na housle a akordeon. Cvrček a Šnek patří k hlavním oporám hudby při shromážděních a slavnostech pražských unitářů a na retreattech EUU. Pokud jste nezažili radost z jejich jedinečné hudby, udělejte si chvilku a podívejte se na ně na YouTube.

Bylo dohodnuto, že se přihlásí lidé, kteří povedou workshopy. Měla jsem obavu, že pro virtuální workshopy nebude dost velký výběr, když tentokrát nebude žádná řemeslná tvorba ani tanec, k nimž jsou zapotřebí nějaké pomůcky a pohyb v prostoru. Ale zjistilo se, že to vůbec nevadí. Naši členové měli jako vždycky spoustu nápadů a přišli s řadou esteticky i tematicky zajímavých

nápadů, nad nimiž se můžeme sejít, i když sedíme doma v křesle.

Toto je přehled workshopů:

SOBOTA

Co čtou UU v hrozivých dobách – vedl novinář Lyn Shepherd. Lyn s námi probíral dopady večerních zpráv na psychiku, zvláště když jsou ty zprávy opravdu špatné.

Stromy: pečujeme o lesy a budoucnost naší planety – moderovala Beth O'Connell, členka UUFP a místopředsdkyně IWC. Mezinárodní shromáždění žen (International Women's Convocation, IWC) představilo dvě videa vytvořená environmentálními aktivisty. Jejich tématem bylo, jak se lidé snaží přirozeně obnovovat život v krajině. Po shlédnutí videa následovala diskuse o tom, jak zvýšit povědomí o potřebě obnovy a jak s tím začít něco dělat.

Uvažování o oddanosti – moderoval Dave Frey. Zkoumali jsme pojem „oddanost“ (allegiance): co to znamená, z čeho to vychází a jak to u nás funguje. Je to pro nás objev? Něco, co objevujeme? Je to užitečný pojem? Pomáhá nám, nebo nám překáží v hledání cesty rozporuplností naší obtížné doby?

NEDĚLE

Viktoriánská květomluva – moderovala Susan Loy, spisovatelka a autorka knihy *Květiny, aneb dělá abecedy: Jazyk a poezie květin*. Při tomto workshopu jsme zkoumali viktoriánskou květomluvu (floriografii) a tradici spojující květiny s významy a city.

Moderátorka Catherine Johnson Julian vedla workshop – Diskutujme o zprávách! Zkoumali jsme rozdíly mezi alternativními a nezávislými médii na jedné straně, a zaběhlými a mainstreamovými na straně druhé. Můžeme věřit zprávám, které přijímáme?

Moderátor John Eichrodt vedl diskusi na téma – Mezinárodní rada UU, příslib a znovuzrození. Při workshopu se debatovalo o někdejší ICUU a o možnosti, že by se ji ve spojení s Radou partnerských církví (Partner Church Council) podařilo obnovit.

Agata Weronika vedla – Základní workshop jóga nidra. Jak oslavovat své spojení se Zemí tím, že na ní šťastně spočineme? Účastníci

workshopu se učili této prastaré formě vedené meditace, která navozuje hlubokou relaxaci.

Po nedělních workshopech vedla Shulamit aktuální debatu na téma – Budoucí retreaty ve světle covidu.

Pražští unitáři nám nabídli účast na pokojné vigílii věnované Ukrajině a ukrajinskému lidu.

Retreat skončil v neděli zvláštní Květinovou slavností.

K její historii... Květinovou slavnost zavedl roku 1923 N. F. Čapek, první unitářský duchovní v Československu. Tehdy byla jeho kongregace největším unitářským společenstvím na světě. Čapkovy úvahy se zaměřovaly na společenství a svědomí. Protože mnozí z tehdejších unitářů byli ateisté nebo také duchovně zaměření lidé, kteří se nehlásili k určitému vyhraněnému typu spirituality, bylo třeba najít smysluplný rituál, který by mohl nahradit dřívější svátosti a zároveň byl přístupný všem lidem. Čapek doufal, že tím posílí naši společnou identitu. Vytvořil tedy rituál, při němž každý z účastníků přinese jinou květinu, aby se všechny umístily

do společné vázy. Při našem retreatu se poprvé ke Květinové slavnosti sešli všichni evropští unitáři. Každá ze sedmi českých obcí přispěla kyticí; bylo to zároveň na počest 100 let českého unitářství. To, že se při této příležitosti sešly nejen všechny české obce, ale všechny skupiny napříč Evropou, byl velmi silný okamžik a zároveň uctění památky českého hrdiny N. F. Čapka.

A kdo ví, možná že kdybychom se sešli osobně, tak bychom si tuto rovinu účasti neuvědomili. Zoom nevyžaduje časové a finanční výdaje na cestování, není třeba zajišťovat ubytování... stačí si jenom na pár minut sednout k počítači.

Nedošlo tedy ani na skutečné loučení, neobjímali jsme se v hotelové chodbě, nepostávali na parkovišti. Myslím, že nakonec můžeme říci, že jsme na zemi nechali přece jen nepatrný otisk. Ale protože jsme si vědomi svého vlivu, setkáme se znovu, osobně, a budeme přitom na každém kroku dávat pozor, kam šlapeme.

Přeložila Ruth Jochanan Weiniger.

Při workshopu jsme zkoumali viktoriánskou květomluvu a tradici spojující květiny s významy a city. (Foto © pixabay.com.)

Unitářský étos a identita

Petr Samojký

Co je unitářství? Tuto otázku si prakticky vzato musel položit každý, kdo se poprvé dozvěděl o unitářské organizaci. Odpovědi mohou být různé, protože záleží na okolnostech, kde otázka zazní, na erudici toho, kdo na ni případně odpovídá, ale i na míře zájmu posluchače o pochopení souvislostí. Základem odpovědi jsou však vždy identita a étos, tedy to, co je podstatou a esencí významu slova, ale i co je „nosníkem“ tradice.

„Koneckonců i proroci a mesiáši jsou lidé a mohou se mýlit.“ (Foto © pixabay.com.)

Unitářství je systém otevřený a pružný, a proto někdy i těžko postižitelný. Někdo by mohl říci, že unitářství je prostě pluralitní platforma, otevřený prostor pro různé myšlenky, nic víc a nic míň. Jako podhoubí, ve kterém může symbioticky soužít ten či onen konkrétní myšlenkový směr spolu s druhými.¹ Na

jedné straně je svobodomyšlný pluralismus dozajista typickým znakem unitářství, ale rozhodně by bylo chybou unitářství degradovat na pouhý pluralismus v podobě jakéhosi zastřešujícího deštníku. Tím by unitářství bylo nepochopeno a poníženo, a proto tak i případně zneužito.² Unitářský pluralismus, protože je odvozen z různých konkrétních souvislostí, není bezbřehý a není cílem, nýbrž prostředkem. Unitářský pluralismus je de

¹ Tak se to i běžně pojímalo mezi členy obcí NSČU v dobách 70.–90. let, kdy unitářství bylo chápáno jako prakticky bezobsažné, tj. bez vlastního poslání, účelu a smyslu, kromě toho, že ideově zastřešovalo světová náboženství. Jinými slovy v tom chápání došlo v unitářství k takovému vývoji, až se rozplynulo do pouze symbolického zaštitění „méně vyvinutých“ směrů.

² Jako příklad takového zneužití můžeme uvést pokus Vladimíra Strejčka v 90. letech 20. století, který způsobil mnohaletý konflikt v NSČU a byl ukončen až rozsudkem Nejvyššího soudu ČR.

facto jedním z důsledků a charakteristických projevů historického vývoje unitářského étosu.

Pluralismus je zakotven i v současných devíti unitářských principech; všechny jsou formulovány z perspektivy lidské vzájemnosti s důrazem na jednotu v různosti a různost v jednotě, je z nich ale současně znát vnitřní nastavení českého unitářství. Mají tedy význam, co se týče pojetí a vnímání unitářského

étosu? Nejsou snad unitářské principy přímo zdrojem unitářského étosu? Odpověď je zřejmá, nejsou. Unitářské principy jsou v první řadě reflexí étosu. Vychází z něj, vyjadřují jej, odráží jej. A uvádí jej do praxe, nabádají a inspirují nás, jak étos prakticky žít. Étos je to prvotní, hlubinné vyjádření identity. Stačí si uvědomit, jak jsou naše principy odvozeny z historických, filozofických a teologických souvislostí, „postřehovat“, jak se v nich étos

Rádža Rámmohan Ráj (1772–1833), indický náboženský reformátor a zakladatel hnutí Brahmo Samaj. (Fotografie převzata z commons.wikimedia.org.)

zrcadlí. Tím více je ovšem důležité se nad otázkou étosu a identity unitářství zamýšlet!

Obecněji řečeno, étos je úhrn charakteristických vlastností, ideový nebo mravní základ, a může se tak vztahovat na myšlenkový koncept, lidskou organizaci nebo i jednotlivce. Identita vedle toho je ničím nezaměnitelná podstata, svébytnost. Co je tedy unitářský étos?

Osobně jsem se těmito úvahami zabýval velmi intenzivně koncem 80. let, když jsem začal chodit na unitářská shromáždění. Oslovil mne tenkrát také co do velikosti monumentální obraz v ústředí českých unitářů. Dozvěděl jsem se, že to je náš unitářský pohled na bohatost odkazu světových náboženství.³ Musím uznat, že mi ten obraz imponoval, ale zároveň si žádal hlubší pochopení. Ptal jsem se tehdy, proč v tom obraze není symbol unitářství, třeba slunečnice nebo naše účko? Bylo mi řečeno, že to celé vlastně unitářství ilustruje. To byl ten již výše zmíněný zastřešující deštník povýšeně sebestředného unitářství.

Tenkrát jsem naštěstí v archivu našel samizdatovou brožuru, ve které byl z angličtiny přeložený článek, který napsal britský unitářský duchovní Sidney H. Knight. Jak jsem zjistil později, byl z doby, kdy se britští unitáři tématem étosu hodně zabývali, ale v těch dobách byl bohužel informační průnik prakticky neexistující, takže Mikotova brožura pro čtenáře z českého unitářského prostředí mohla být jako překvapivé zjevení. Takto se Knight k otázce unitářského étosu vyjádřil:

„Osobně pohlížím na unitářství jako na svůj domov, na unitáře jako na své přá-

tele a širší rodinu a na unitářský étos jako na podnět dávající mi svobodu být a stávat se sebou samým. Unitářství je také mou formou náboženství, neboť v jeho sborech a mezi jeho příslušníky nacházím výraz a příslib náboženského života, který úzce souznívá s mými vlastními osobními pocity a potřebami.

Když se unitáři setkají s jinými unitáři ne ve svém vlastním sboru, ale někde jinde, je to pro ně příjemný zážitek, při kterém objeví, jak mnoho mají společného – co nelze definovat, ale čím se přibližují k něčemu z té jedinečnosti být unitářem, co jedinečně lze nazvat unitářským étosem.

Tento unitářský étos je něčím, co lidé, vychovaní (jako jsem byl já) v jiné církvi doveďou těžko pochopit. Tento étos je svobodou individuálního svědomí, jednotou ducha, a nikoliv uniformitou kréda a obřadů, přijímá nové členy bez podmíněného přijetí stanovených doktrín, není tu partitura, podle které bychom měli všichni tančit. Zde jsme všichni svobodni lišit se vzájemně, odvolávající se pouze na takové prubířské kameny, jako jsou: pravda, dobro, láska apod. Někteří o tom říkají, že je to velmi neurčité a že prý to postrádá průzračnou jasnost. Tážou se, kde je páteř? Co nás opravdu drží pohromadě? Odpověď je sdílená svoboda být a stávat se sám sebou, a tato svoboda, ať to jakkoliv divně zní, je silným poutem, které nás spojuje.

Jsem unitářem proto, že mezi unitáři mohu svobodně vyjádřit své myšlenky tak, jak mi přicházejí, ať jsou jakkoliv neortodoxní. Výsledek není šok ani horor, jako by má nesmrtelná duše byla tím ohrožena nebo že jsem tím zneuctil nějaký svatý, avšak nepsaný zákon. Někdy se mohu setkat s protiargumentem a často se s ním setkávám. Někdy může být diskuse velmi rušná, a ačkoliv já i moji unitářští kolegové se můžeme velmi lišit ve svých názorech, můžeme zůstat a obvykle zůstáváme v přátelských mezích. Spojuje nás často nevyslovený příkaz hledat pravdu a miltonskou doktrínu: „Kdo by si mohl myslet, že pravda poznána ve svobodném a otevřeném setkání by vedla k horšímu!“

3 Tento obrazec byl skutečně co do velikosti ohromující, zabíral prakticky většinu prostoru čelní stěny v prostorách ústředí a pražské Unitarie (tehdy prostorů sdílených). V mimořádném čísle časopisu Cesta (září 1990) byl zdroj uvedený – symbol byl převzatý ze Střediska mnoha věr ve Velké Británii. Tehdy byl členy symbol brán jako znázornění unitářského přístupu ke spiritualitě a doklad jeho otevřenosti, tolerance a schopnosti zaštiťovat světové náboženské směry. Zatímco v kontextu původního umístění smysl dává, jeho užití v Unitarii k vnímání unitářského étosu nepřispělo.

Po takových setkáních já i moji unitářští přátelé odcházíme s novým pohledem na předmět diskuse. Všichni nacházíme své obzory rozšířené, své názory pozměněné, a doufáme, že jsme se přiblížili pravdě. Tak individuálně i v harmonii kováme svá náboženská přesvědčení a své názory o tom, co je správné, a co je špatné. Když se unitáři z různých míst setkávají k takovým diskusím, dochází ve většině případů k souhlasu (ale ne vždy ve všech věcech), což se mění i s roky: co unitáři věřili kdysi, nemusí nutně věřit dnes. Shodli jsme se v jednom, že všichni nasloucháme s respektem ostatním a usilujeme o to, abychom byli co nejlépe schopni vyjadřovat pravdu s láskou. Proto nás naše rozdílnosti nerozdělují, protože jsme všichni jednoho ducha (protože jsme zajedno v duchu).

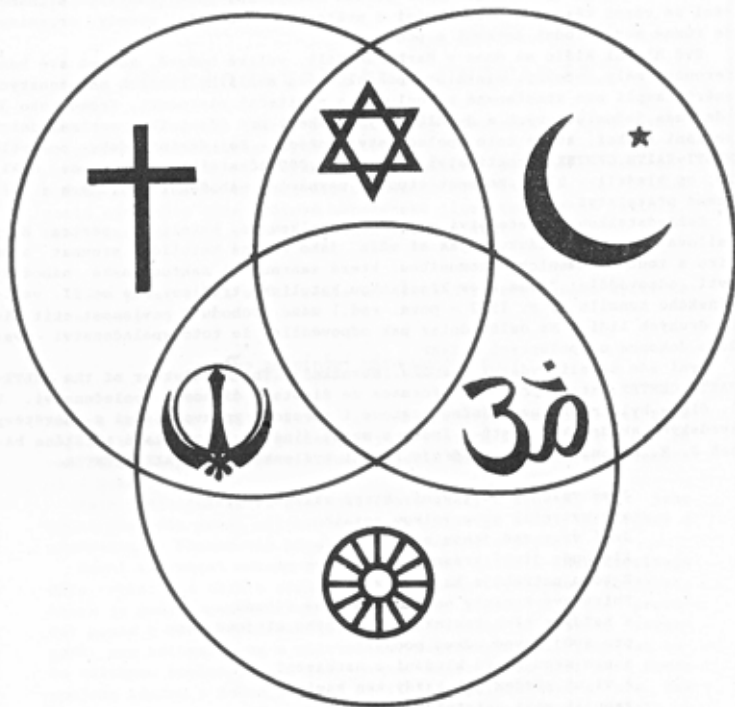
Při hledání pravdy poznáváme, že všichni se můžeme mýlit, a také se mýlíme, ale je lépe, aby mnoho jednotlivců diskutovalo, dotazovalo se a snad se i vzájemně opravovalo, než aby nám nějaká ústřední církevní autorita vnucovala, co ona pokládá za pravdu – neboť co když se lidé, kteří se vyhláší za autoritu,

mýlí? Koneckonců i proroci a mesiáši jsou lidé a mohou se mýlit. Stále přítomná možnost lidské chyby je něčím, co bychom měli všichni brát v úvahu. Mou osobní odpovědností jako unitáře je, abych se vyvaroval nezaručených předpokladů, předsudků a slepých závěrů sám u sebe.

Když jdu mimo unitářské kruhy, tak si uvědomuji, jak velice se lišíme od jiných náboženských skupin, zejména ve svém otevřeném úsilí nebýt sevřeni v dogmatech minulosti.

V tom všem, co jsem řekl, nečiním si nárok na dokonalost; jsem toho dalek. Mám mnoho chyb a nedostatků. Unitářství však přineslo mému životu mnoho dobrého a poskytlo mi mnoho radostí. Je mým domovem již čtyřicet let a já jsem se je naučil milovat. Dává mi svobodu objevovat Ducha svatého z Písem kterékoliv doby a tradice, ze života druhých lidí a ve zjevení mého srdce a mysli. Ale musím objevovat toho Ducha sám, musím se snažit přibližovat se k němu a stále více se stávat jím.

U kořene mého bytí nachází se ono Bytí a tím, jak se k němu přibližuji, stávám se sám

**Světová
náboženství.**

(Foto
© Shutterstock.com.)

v sobě pravdivějším. Tak jsem dospěl k tomu, že více věřím životu, získávám víru a klid myslí. Ale to vše mohu dělat pouze sám. Druzí mě mohou inspirovat, povzbuzovat a podněcovat, ale nikdo mi to nemůže vnutit. Snažit se o to musím sám.“⁴

Pro mne tenkrát tato slova otevřela možnost pochopení, o co se v unitářství vlastně jedná. Ano, tak nějak jsem to cítil, ale nedokázal bych to formulovat, a z rozhovorů, které jsme tenkrát v plzeňské Unitarii vedli, to zřejmé nebylo. Respektive snad i bylo, ale jaksi skryté za slovy, takže to šlo jen cítit, ne rozumět. Jak to tehdy popsal jeden z našich členů: že unitářství se představuje jako všeobjímající prázdná bublina. Ale přitom esence tam byla, jen zakrytá balastem klíše a kvaziduchovních polopravd. Aspoň tak nějak jsem to tenkrát vnímal já a Mikotova brožura mi otevřela cestu k vnímání hlubšího smyslu, tedy étosu unitářství.

Unitářství představuje svérázný pluralistický, a přitom zcela konkrétní duchovní základ a z něj rozvinutou organizační základnu, která je tvořena společenstvím, unitářskou obcí. O co je takové společenství opřeno, o jaký základ například v podobě autority jakožto zdroje?

Téma autority je v souvislostech s unitářským étosem také důležité. Autorita je potřebná, protože o ni se můžeme opřít, z ní musíme vycházet. Co je však tou pro unitáře jako jednotlivce i jako společenství určující autoritou? Je jen jedna, jeden spolehlivý zdroj, nebo je jich více? V náboženstvích to bývá prorok, svaté písmo, autorita tradice či církve. Jak pak mezi nimi rozlišovat z hlediska jejich důležitosti?

Na otázku autority jsou unitáři odedávna velmi opatrní a to platí tím více vůči osobnostem, které se do pozice autority staví, představují a interpretují život a způsob, jak jej člověk má žít. Rádža Rámmohan Ráj, kterého můžeme počítat k osobnostem, jež v širším kontextu unitářské historie (byť z pozice ne výslovně unitářské) formovaly základy

unitářského étosu, již v roce 1803 vyjádřil takový postoj sarkastickým shrnutím: „Lidé mohou být rozděleni do čtyř kategorií. (1) Ti, kteří si vymýšlejí náboženské doktríny, čímž matou a rozdělují lidi; (2) Ti, kteří si neověřili skutečnost a následují druhé; (3) Ti, kteří jsou současně svedeni i svádí druhé tím, že se nechali pomýlit a omyl šíří dál; (4) Ti, kteří s pomocí všemohoucího Boha nematou druhé ani sebe.“⁵ Potíž, na kterou zde Ráj poukazuje, je v tom, že někteří lidé považují svou osobní náboženskou zkušenost za obecně platnou a závaznou i pro ostatní lidi. Totéž se vztahuje i na různé náboženské organizace, které svou víru šíří všemi dostupnými prostředky – ať už odpovídá pravdě, nebo ne.

Pokud bychom dali slovo osobnosti z našeho vlastního prostředí, pak asi prvním zastavením bude N. F. Čapek, který na otázku zdroje autority vyšší, tedy té, kterou jinak náboženství berou jako danou, apriorní, říká toto: „Sídlo autority je v duši lidské. Ježto zkušením kamenem (kriteriem) veškerého poznání jest jedině rozum a měřítkem mravního konání jest jedině svědomí, jest rozum spolu se svědomím nejvyšší autoritou.“⁶ To je výrok odvážný, protože popírá autoritu církve jako takovou, tedy včetně učení, tradice, písma, kněžské role atd. V kontextu jeho doby je to radikální postoje.

Jak je autorita osobního postoje, se sídlem tedy řekněme v duši nebo duchovním centru člověka, nezávislá na autoritách vnějších? V tomto smyslu bychom mohli uvážit například vztah autority státních zákonů a svědomí, neboť to je i v naší době zcela zřetelně určující síla života společnosti. Jaké další zdroje autority to mohou být, které jsou určující pro člověka a jeho život praktický, duševní i duchovní?

Pravda – ta je pro unitáře bez pochyby významnou autoritou: „V lidském životě je

5 Raja Rammohun Roy, *Tuhfat-ul-Muwahhidin: A Gift to Monotheists*, Calcutta: Adi Brahma Samaj 1884. Citováno z: Sophia Dobson Collet, *The Life and Letters of Raja Rammohun Roy*, Calcutta: Brahma Samaj 1988, s. 31.

6 N. F. Čapek, *Nová brázda*, Praha: Unitaria 1925, s. 37–38.

4 Miloš Mikota, *Sborník o unitářství I.*, strojopis, 1986.

Odkaz našich předchůdců je jistě zavazující inspirací pro každého, kdo tou cestou jde.

(Foto © pixabay.com.)

nejpodstatnější základnou pravda. [...] Objevováním pravd o světě, o životě, o nás samých, o silách ve světě i v nás se nám dostává zároveň vědění a poznávání. [...] Pokud je člověk v zajetí dohadů, polopravd, nebo dokonce nepravd, není schopen jednat správně, dopouští se omylů, je zaváděn se cesty a páše tak řečené zlo. Pravda je tedy největším světlem, největší svobodou a nejspolehlivější cestou života.⁷ Leč pravda jako celkový úhrn porozumění skutečnosti je nám lidem bohužel nedostupná, a tak se často musíme spokojovat s pouhými záblesky pravdy.

Svědění – to nelze nahradit zákony, vyhláškami a nařízeními, ani rozkazy a poučkami. Svědomí je člověku jedinečným rádcem a inspirací. Svědomí je „vnitřní Smysl, neoddělitelný od naší podstaty, [pocit] neúplatné autority mezi našimi pohnutkami k činům.“⁸ Když se člo-

věku daří ve svízelné situaci naslouchat svému svědomí a když při tom cítí, že to, oč usiluje, není zatíženo jeho sobectvím, je to pro něho jistě autoritou, kterou může respektovat. Svědomí je spojnice mezi člověkem a tím, co jej přesahuje.

Rozum – lépe řečeno kritické myšlení, je v unitářství rozhodně velmi ctěnou autoritou. „Děláme dobře, když se pomocí kritického myšlení uchráníme před mlhavým sněním a když zároveň nedovolíme kritickému myšlení, aby udusilo duchovní život tak nutný pro jednotlivce, pro jeho duchovní zdraví, i pro společnost, pro její reformy směrem od demokracie formální k demokracii humanitní a reálné, sociální, ekologické a svobodné.“⁹

Cit – kdyby nebylo citu, věřící člověk by postrádal něco velmi zásadního. Ať už jde o cit v podobě soucítění, odpuštění nebo lásky k bližnímu, je nepostradatelný. Bez citu by člověk byl jako stroj, ať by znal sebevíc, ať by

7 Karel Hašpl, *Základní problémy I*, strojopis označený jako „Seminář – zimní běh“ (Praha: NSČU 1944–1945), s. 13.

8 James Martineau, *The Seat of Authority in Religion*, London: Longmans, Green and Co. 1898, s. 97.

9 Ivan Štampach, *Náboženská zkušenost, kritické myšlení a občanská angažovanost*, *Unitářské listy*, č. 11, listopad 2012, s. 22.

pravdu nahlédal nehlouběji. A náboženství by bez citu bylo tragicky ochrnuté: „Náboženství je etika zbarvená citem. Když intelekt je hlavní a chybí dotyk citu, výsledkem je chladný a neplodný pohled na věc.“¹⁰

Intuice – těžko popsatelný a těžko logicky vysvětlitelný fenomén v lidském životě. Leckdy může přinést jasný záblesk poznání, bez ohledu na to, zda je v souladu s rozumem, obecně uznávanou pravdou nebo i svědomím a citem. Intuice někdy přichází ve chvíli, kdy ji nejméně očekáváme; jindy, když v ni doufáme, nepřichází.

Pravda, svědomí, rozum, cit a intuice – ty bychom mohli označit jako základní zdroje autority pro osobní život člověka.¹¹ K nim bychom mohli přidat další zdroje autority, které jedince ve smyslu jeho vlastní existence přesahují:

Společenství – to je v mnoha ohledech více než jedinec. Dává člověku více síly k následování ideálů a také posilu a příležitost k pomoci druhým. Leckdy však názory na tu či onu věc mohou být mezi lidmi různé a to je příležitost pro člověka uvědomit si, že zájem a potřeba společenství mohou být pro něho důležitější než jeho vlastní zájem a potřeba.

Tradice – poskytuje zázemí a kořeny. Tradice liberální svobodomyšlné víry má velmi bohatou historii a odkaz našich předchůdců je jistě zavazující inspirací pro každého, kdo tou cestou jde.

Zmíněné zdroje autority, ke kterým si každý může přidat i své vlastní, by ideálně měly být spolu v harmonii. To se sice ne vždy daří, leč snaha o to je právě to, co činí duchovní život člověka velkolepou cestou.

V duchu zatím řečeného můžeme shrnout, že unitářskou určující autoritou je duše

člověka, kde se stýká rozum se svědomím a dalšími složkami lidské osobnosti. Člověk však musí dbát i dalších forem autority ve svém duchovním a občanském životě a snažit se být s nimi co nejvíce v souladu. Z toho pak právě vychází unitářský étos, samozřejmě se zřetelem na další zdroje autority pro osobní, společenský i duchovní život člověka. Samotný prožitek bytí, pramene života, je posvátným a pevným výchozím bodem reflexe nad paradoxem existence, který nacházíme pouze v postoji oproštěném od předpojatých, převzatých názorových konstrukcí.¹² Ne v opozici vůči jakýmkoliv autoritám, ale naopak s úctou k autoritám oprávněným, nezbytným; ne z pozice apriori kritické, ale naopak kriticky vstřícné.

Étos vyjadřuje esenciální hloubku, tedy jde ke kořenům. Ale současně, aby byl živý a srozumitelný, musí být průběžně aktualizován. To je podstata a současně výzva tradice: vztahovat se ke kořenům a zároveň oslovovat současníky. Proto musí být tradice udržována živá, tak jako kmenový oheň, který nesmí vyhasnout. Jak my udržujeme étos českého unitářství živý, srozumitelný současníkům?

Bylo řečeno, že unitářské principy jsou v první řadě reflexí étosu, vychází z něj, vyjadřují jej, odráží jej a uvádí jej do praxe. Nabádají a inspirují nás, jak étos prakticky žít. Proto principy jako svého druhu nástroj, kterým je étos udržován a živen, také musí být obnovovány. A jako každý nástroj musí být funkčně v pořádku, tak i principy pouze v jejich dobré formě mohou napomáhat tomu, aby se unitářský pluralismus nezvrhával do všeobjímající prázdné bubliny, aby unitářská tolerance nebyla degradována na mechanickou ignoraci, aby unitářská svoboda nebyla ponížena na sebestřednou izolaci, aby se unitářské kritické myšlení nestalo vypočítavým kalkulem.

10 Egbert Ethelred Brown, *Making Religion More Satisfying Emotionally*, proslav na sympoziu Metropolitan Conference v New Yorku, 16. května 1954. Citováno z: Mark D. Morrison-Reed, *Black Pioneers in a White Denomination*, Boston: Skinner House Books 1994, s. 209.

11 Samozřejmě, že všechny tyto zdroje autority jsou pouze inspirativní, a mohli bychom jmenovat další. V tom se nabízí skvělý prostor pro individuální duchovní práci.

12 To se týká prakticky jakýchkoliv světonázorových postojů, od filozofických až po náboženské, které poskytují konkrétně definovanou interpretaci světa: ke vzniku života, světa a vesmíru, k roli člověka v řádu světa, k diagnóze, co je s člověkem špatné, a návodu, jak jediné správně žít.

Nechť nám naše unitářské principy do budoucích let nadále pomáhají vítat pomyslného nového člověka budoucnosti, tedy pracovat pro generace, které přijdou po nás, jak to výstižně řekl Miloš Mikota: „Naším úkolem je pracovat tím směrem, abychom tomu budoucímu člověku byli předvojem. Je to na nás, je to naše odpovědnost. Naše unitářské principy nám k tomu pomáhají, a tím šlechetným, poctivým a odpovědným úsilím nejlépe naplňujeme i odkaz našich předchůdců, kteří

dbali o kořeny naší svobodomyšlné tradice. Nechme jejich odkaz v sobě znít! Nechme v sobě rezonovat tu představu nového člověka budoucnosti – budme jím už teď!“¹³ Naš první krok v tomto směru může být přehodnocení stávajících unitářských principů; nechť nám dobrá vůle a nadšení našich předchůdců jsou dobrou inspirací!

13 Miloš Mikota, *Nový člověk budoucnosti, Cestou světla*, Praha: NSČU 2018, s. 383.

Vznik a vývoj unitářských principů v souvislostech s americkým unitářstvím

Kristýna Ledererová Kolajová

ÚVODEM

Unitáři již na počátku svého formování se v samostatnou denominaci radikálně odmítli svazovat víru a spiritualitu kteréhokoli z členů v rámci náboženské organizace nějakým dogmatem či předem formulovaným vyznáním (krédem), případně přesně danou liturgií. V tomto ponechává unitářství svým členům i jednotlivým obcím značnou míru svobody, v ideálním případě přirozeně tvarovanou hlubokou znalostí naší tradice. Zároveň v Evropě již od raného novověku, v USA od 19. století, působily dobře organizované (proto)unitářské sbory či obce – a po uznání jednotlivými zeměmi i celé církve či národní náboženské organizace. Jak ale může fungovat náboženská organizace, která nemá jasně dané to, co jiné církve považují za jádro svého systému přináležení k církvi, tedy pro každého jednotlivce shodně definované, v co věří, co kvůli tomu bude dodržovat

a jak se bude v rámci svého náboženského společenství duchovně chovat?

To samozřejmě vyžaduje výrazně větší míru zodpovědnosti a nároků kladených na jednotlivce, protože (pomineme-li extrémní případy) právě jedinec sám je tím, kdo v rámci náboženského společenství a v souladu s jeho směřováním formuje své působení vůči všemu, co ho přesahuje (Bohu, chcete-li), stejně jako své chování vůči společenství, které mu je na té cestě podpůrným prvkem, a v neposlední řadě i vůči světu, v němž toto své společenství víry průběžně reprezentuje. Takto vysoká dávka potenciální nezávislosti a zároveň vzájemného propojení vyvolává v unitářských společenstvích neustálé dynamické pnutí: zdravé u těch jedinců, kteří jsou do hloubky obeznámeni s naší identitou a tradicí a dokáží sami sebe upozadit vůči celku, nezdravé, pokud zůstanou v otázkách

Bez principů se od doby vzniku lidstva žádné společenství neobejde.

(Foto © pixabay.com.)

identity na povrchu a v otázkách vztahu ke společenství sebestřední.

Co z nás tedy činí denominaci (ve smyslu jedné náboženské entity), nikoli pouhé formální a účelové sdružení nezávislých obcí či nezávislých jedinců? Zavazujeme se přijetím členství přece jen k respektování a dodržování čehosi?

Hledáním základu odpovědi na první z těch otázek se věnuje Petr Samojský v předcházejícím článku, kde se zabývá unitářským étosem. Hledání odpovědi na druhou otázku musíme začít v tom, jak vlastně funguje každé společenství, bez ohledu na to, zda je náboženské, či nikoli. Každé totiž potřebuje určité normy, tedy očekávaná a někdy i vyžadovaná pravidla, vzorce a způsoby chování, nezbytné pro běžný život v daném společenství, které jsou utvářeny a formovány po celý vývoj toho či onoho společenství. Některé mohou být zvykové, jiné kodifikované, obojí s různou mírou závaznosti a různým rozsahem platnosti, ale bez jejich existence se žádné společenství neobejde od doby vzniku lidstva.

Veškeré náboženské normy jsou z hlediska sociologie jen specifickou kategorií těchto obecných pravidel chování. Jedno jejich specifikum může spočívat v tom, že v mnoha náboženských společenstvích je za jejich autora považována nadpřirozená moc nebo bytost – bůh nebo božstvo. Často navíc ne-regulují pouze chování člověka, ale velmi intenzivně i lidské myšlení, a jejich porušení mnohdy nemusí mít vůbec žádný viditelný důsledek. To vše se pak odráží i v oblasti sankcí, kde postih za překročení nezřídky neřeší samotné společenství, ale je ponechán opět na určité transcendentní moci či síle. Sankce tedy není reakcí určité sociální skupiny, ale nadlidské autority.

Tento historicky dlouze utvářený systém náboženských norem unitářství v průběhu svého vývoje nejprve hodně rozvolnilo a později se ho zřeklo. Pokud ale bez norem nelze existovat (to se žádnému lidskému společenství dlouhodobě nepovedlo), pak bylo nutné souběžně s tímto procesem odmítání tradičních náboženských norem v unitářských společenstvích vytvářet normy nové – a ty

byly a dodnes jsou napříč světem formulovány (anebo jen zvykově žity) bez výjimky na principu etickém – tedy vyplývajícím z již zmíněného étosu daného společenství.

Kvůli velké míře svobody, kterou mají poskytovat pro vědomé rozhodování a výběr osobní cesty, je nenazýváme normami, ale principy (z latinského slova principium, počátek). Jsou to tedy jakási obecně uznávaná myšlenková východiska, z nichž pak každý jedinec či skupina jedinců teprve sami pro sebe odvozují pravidla pro různé případy a situace. Unitářské principy jsou tudíž určitým souborem sdílených základních přesvědčení, s nimiž by žádný člen neměl být v rozporu, byť v dalších, hlubších a konkrétnějších rovinách výkladu už postupuje samostatně.

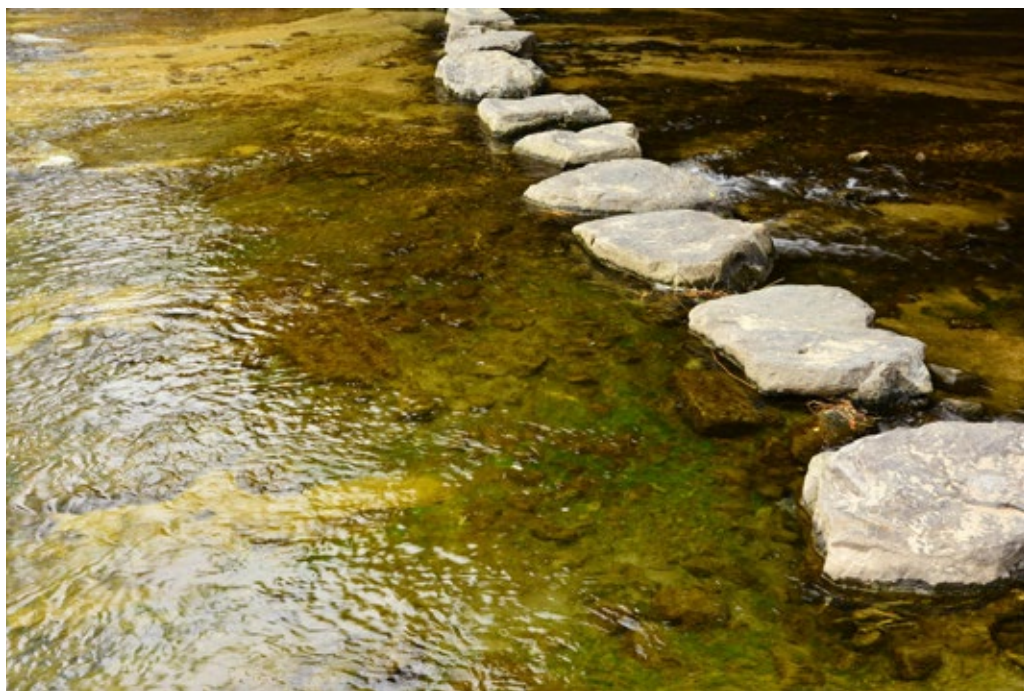
AMERICKÉ UNITÁŘSTVÍ PŘED OFICIÁLNÍM FORMULOVÁNÍM A PŘIJETÍM PRVNÍCH PRINCIPŮ

Vůbec první formulované unitářské principy vznikly v rámci americké organizace, a to až po spojení unitářů s univerzalisty po polovině 20. století. To ale neznamená, že by předtím neexistovaly žádné snahy pojmenovat to, co americké unitáře spojovalo a poskytovalo jim výchozí body pro společně žitou víru.

Na úplných počátcích organizovaného unitářství v Novém světě, v ustavujícím dokumentu Americké unitářské asociace, kterou v roce 1825 založilo několik liberálně nábožensky smýšlejících bostonských osobností v podstatě za účelem propagace svobodomyšlného přístupu k víře, to bylo formulováno velmi jednoduše: „Cílem této asociace je šířit povědomí o čistém křesťanství a podporovat jeho zájmy po celé naší zemi.“¹

To se ještě ani zdaleka neblíží našim dnešním principům a o mnoho jiné to nebylo ani o necelých třicet let, tedy zhruba o jednu generaci později. Ve výroční zprávě stejné organizace najdeme alespoň o něco podrobnější

1 *Constitution and Circular of the American Unitarian Association*, Boston: Office of the Christian Register 1825 (pdf, digitalizováno 2018, Harvard University), [cit 10. 4. 2023]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=0oauNLTEw_C&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false

Kvůli velké míře svobod je nenazýváme normami, ale principy. (Foto © pixabay.com.)

popis: „Toužíme otevřeně deklarovat naši víru jako náboženský směr, jenž je oficiálně reprezentován Americkou unitářskou asociací. Bůh, pohnut svou láskou, vzkřísil Ježíše, aby nám pomáhal při vykoupení se z hříchu. Jeho prostřednictvím Bůh vlévá čerstvý proud očišťujícího života do vyschlých žil lidstva a zkažených kanálů světa a svým náboženstvím navždy proniká národy obrozujícím větrem z nebes a navštěvuje srdce lidí. Přijímáme Kristovo učení, oddělené od všech cizích příměsí a pozdějších doplňků, jako neomylnou pravdu od Boha.“² Z našeho pohledu zde zatím není explicitně pojmenováno téměř nic, co by provazovalo naše předchůdce z poloviny 19. století se současným unitářstvím. To bychom museli postoupit ještě blíže k nám časem, počkat na obohacení našeho hnutí o další generaci, tedy dalších téměř třicet let, a také o vlivy transcendentalismu,

kteří do té doby americké unitářství vstřebalo a nabralo díky nim víc svěží liberální směr.

V úmluvě, kterou sepsal roku 1880 Charles Gordon Ames pro filadelfský sbor Spring Garden Unitarian Society a kterou později přijala většina amerických unitářských sborů, je uvedeno: „Ve svobodě pravdy a v duchu Ježíše Krista se spojujeme k uctívání Boha a ke službě člověku.“³ Zde už můžeme najít naopak hodně společného s naším pojetím, například svobodu na první místě, ale zároveň i důraz na společenství a společné směřování, z teologického hlediska pak rozvolnění role Ježíše Krista (v jeho duchu se spojujeme, ale už nic konkrétnějšího navíc), uctívání Boha již opět bez dalších konkretizací, a pak zejména vědomé přihlášení se k aktivní službě člověku, což je zásadní součást unitářského étosu.

Další kapitolu v dějinách našich principů pak napsal historik, pedagog a duchovní Earl Morse Wilbur ve 40. letech 20. století. Do té doby ovšem muselo americké unitářství projít

2 *Twenty-eight Report of the American Unitarian Association with the Addresses at the Anniversary, May 24, 1853* (pdf), [cit 10. 4. 2023]. Dostupné z: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=hvd.32044054764246&view=1up&seq=943>

3 Charles Gordon Ames, *Ames Covenant*, 1880, [cit 10. 4. 2023]. Dostupné z: <https://hollisarchives.lib.harvard.edu/repositories/12/resources/776>

dalším dynamickým obdobím změn přístupu k víře a pojetí náboženství, a to na základě setkání s humanistickým hnutím ve 30. letech. Humanismus, který částečně vzešel z unitářského prostředí (jeho první manifest v roce 1933 pomáhalo tvořit několik unitářských osobností), obdobně jako předtím transcendentálníismus znamenal pro mnohé unitáře vítané oživení, zatímco pro jiné, zejména konzervativnější, možná spíše šok a otřes.

Zrovna E. M. Wilbura zveřejnění humanistického manifestu hodně zasáhlo. Patřil ke starší generaci unitářů, která vesměs váhala, jak se k němu postavit – vyrostl z křesťanského náboženství a jeho zdroje ve svém vnímání unitářství nikdy neopustil. A najednou zde byl dokument (vytvořený s podílem unitářů v autorském týmu a podporovaný stále větším množstvím unitářů), který mluvil o náboženství úplně jiným jazykem a v podstatě marginalizoval, či přímo popíral jakékoli vazby na tradiční křesťanské pojetí víry. Pro unitáře jako Wilbur to musela být obrovská výzva. Ale on se zařadil k těm, kteří se s radikálně novým postojem srovnali a přispěli k jeho přijetí jako jedné z unitářských cest – a nadto, na základě své vlastní prožité zkušenosti potýkání se s humanismem, popsal unitářství jako náboženský směr vyrůstající ze tří hlavních principů: úplná svoboda duše, neomezované používání rozumu v náboženství a velkorysá tolerance všech různých náboženských názorů a zvyklostí.⁴ Ona tolerance se objevila právě na základě kontroverzí ohledně přijímání, či nepřijímání humanismu. Tento výrok pak vešel do unitářských dějin díky publikování ve Wilburově vlastním úvodu k premiérovému vydání prvního dílu jeho dějin unitářství (v roce 1946 poprvé vyšel tiskem) a „svoboda – rozum – tolerance“ jsou dodnes bezpochyby nejrozšířenějším, byť na-

prосто neoficiálním vyjádřením unitářských principů po celém světě.

PRVNÍ PŘIJATÁ VERZE PRINCIPŮ A NÁSLEDNÝ VÝVOJ

K historicky prvnímu oficiálnímu přijetí principů dospěli američtí unitáři až v roce 1961. Hlavním podnětem k tomuto kroku bylo spojení se s univerzalisty v roce 1961 do jedné asociace (což je uspořádání, které je dodnes funkční). Jeho součástí muselo být i nalezení nějakého nového rámce pro společnou cestu a tím se staly právě principy.

Ale důvodů v pozadí bylo víc: předchozí citovaná trojice principů velmi spjatá s liberalismem (svoboda, rozum, tolerance), jakkoli je univerzálně použitelná, naprosto nestačí na hlubší popis společenství a vztahů v něm. Liberalismus v sobě nese nebezpečné tendence minimalizovat vzájemnost, která zrovna v této trojici zcela chybí. Tu ale unitáři začali postupně vnímat jako jeden z nejdůležitějších aspektů dobrého života. V postmoderní době, tedy po druhé světové válce, jsme si začínali výrazně více uvědomovat, že je nutné stále se učit žít společně a vytvářet takové vazby, vztahy a pravidla, na jejichž základě chceme a dokážeme formovat a rozvíjet funkční společenství, kde se budeme cítit vítaní a které bude stejně tak působit ve světě.

Hledání vhodného znění budoucích principů bylo pro americké unitáře a univerzalisty předmětem tak vzrušených debat, že téměř zastavilo plánovanou fúzi obou denominací. Spory se točily třeba kolem toho, zda použít pojmy jako „láska k Bohu“ a „láska k člověku“, zda explicitně uvádět odkaz na „naše“ židovsko-křesťanské dědictví, nebo tohle vše formulovat obecněji a podobně. Ale nakonec to, co vzniklo, vydrželo pevně dvacet pět let poměrně rušného století. Toto jsou ony první přijaté principy:

„My, členové Unitářské a univerzalistické asociace (UUA), jsme oddaní principům svobodné víry, které nás zavazují:

1. vzájemně se posilovat ve svobodném a disciplinovaném hledání pravdy jako základu našeho náboženského společenství;

4 Earl Morse Wilbur, *A History of Unitarianism, Socinianism and Its Ascendents*, Cambridge: Harvard University Press 1947, Introduction, s. 5 („complete mental freedom in religion rather than bondage to creeds or confessions, the unrestricted use of reason in religion rather than reliance upon external authority or past tradition, generous tolerance of differing religious views and usages rather than insistence upon uniformity in doctrine worship or polity“).

Láska je jedním z důležitých unitářských principů. (Foto © pixabay.com.)

2. vážit si univerzálních pravd hláсанých velkými proroky a učiteli lidstva v každém věku a tradici, shrnutých v židovsko-křesťanském dědictví jako láska k Bohu a láska k člověku, a šířit je dál;
3. potvrzovat, hájit a prosazovat nejvyšší hodnotu každé lidské osobnosti, důstojnosti člověka, a využívat demokratické metody v lidských vztazích;
4. realizovat naši vizi jednoho světa tím, že usilujeme o vytvoření světového společenství založeného na ideálech bratrství, spravedlnosti a míru;
5. sloužit potřebám členských církví a společenství, organizovat nové církve a společenství a rozšiřovat a posilovat liberální náboženství;
6. podporovat spolupráci s lidmi dobré vůle v každé zemi.“

Unitářská a univerzalistická asociace revidovala tyto principy v letech 1984–1985, a to už se dostáváme k jejich podobě, jak ji známe dnes. Proces změn tehdy podnítily unitářské ženy, přesněji řečeno Unitářská a univerza-

listická federace žen (UUWF). Ženské hnutí v unitářství bylo od počátku v 19. století velmi silným, byť na první pohled málo viditelným prvkem, který významně pomáhal rozvíjet nesčetné sborů i misijní a charitativní práci. Nicméně teprve v 70. letech 20. století se začaly do popředí dostávat samotné otázky emancipace a zviditelnění ženského prvku jak v duchovenské službě, tak ve všech dalších oblastech vedení. A unitářské ženy tehdy začaly volat i po používání jazyka, který by je nepřehlížel, nebyl by zkratkovitě orientován jen na muže, což zahrnovalo rovněž požadavky na přeformulování principů. Existovaly zde však i jiné pádné důvody pro aktualizaci principů, které již nebyly prosazovány výhradně ženami, ale napříč širokou členskou základnou: Postupem času bylo například čím dál víc problematické odkazovat se jmenovitě pouze na židovsko-křesťanské dědictví. Jednotlivci i sbory čerpali z nepočetně širšího okruhu duchovních a náboženských proudů, ale i nenáboženských inspirací. Bylo načase v tomto ohledu posílit pluralismus. A především se dramaticky proměnil (lépe asi napsat

Dalším často zmiňovaným principem je tolerance. (Foto © pixabay.com.)

postupně rozvinul) vztah unitářů k životnímu prostředí. Troufám si říct, že v době od 60. let 20. století do dneška se postupně stával jedním z našich primárních duchovních i náboženských zájmů – ale v principech o něm až do poloviny 80. let nebyla ani zmínka.

Revidované prohlášení o principech, schválené na valném shromáždění UUA v roce 1985, je až na drobné úpravy dodnes platné a slouží zároveň jako vzájemná smlouva členských sborů UUA. Zahrnuje mimo jiné sedm principů a původně pět (dnes již šest) zdrojů živé duchovní tradice a také deklaraci cílů UUA:

„My, členské kongregace UUA, se zavazujeme stvrdit a podporovat:

1. neodmyslitelně danou hodnotu a důstojnost každého člověka;
2. spravedlnost, rovnost a soucit v lidských vztazích;
3. přijímání jeden druhého a povzbuzování k duchovnímu růstu v našich sborech;
4. svobodné a odpovědné hledání pravdy a smyslu;

5. právo na etické zacházení a využití demokratického procesu v našich sborech a ve společnosti obecně;

6. společný cíl světového společenství v míru, svobodě a spravedlnosti pro všechny; respektování vzájemně propojené sítě veškeré existence, jejíž součástí jsme.

Živá tradice, kterou sdílíme, čerpá z mnoha zdrojů:

- z přímé zkušenosti s tajemstvím, které nás přesahuje, potvrzované ve všech kulturách, tato zkušenost nás vede k obnovování ducha a otevřenosti vůči silám, které vytvářejí a udržují život;
- ze slov a skutků proroků, žen i mužů, kteří nás podněcují, abychom konfrontovali síly a struktury zla se spravedlností, soucitem a proměňující silou lásky;
- z moudrosti světových náboženství, která nás inspiruje v našem etickém a duchovním životě;
- z židovského a křesťanského učení, které nás vyzývá, abychom reagovali na boží lásku tím, že milujeme naše bližní jako sebe samé;
- z humanistického učení, které nám pomáhá mít stále na zřeteli důležitost vlastního úsud-

ku a výsledků vědy, ale varuje nás před nekritickým uctíváním mysli a ducha;

– zučení duchovních tradic přírodních národů, které oslavují posvátný kruh života a učí nás žít v souladu s rytmy přírody.⁵

Vděční za náboženský pluralismus, který obohacuje a zušlechťuje naši víru, jsme inspirováni k prohlubování našeho chápání a rozšiřování naší vize. Jako svobodná společenství přistupujeme k této smlouvě a slibujeme si vzájemnou důvěru a podporu.“

V této podobě jsou principy součástí stanov UUA již téměř čtyřicet let. Byly drobně upraveny roku 1995 a měly by být podrobeny procesu revize alespoň každých patnáct let. Poslední přehodnocování principů probíhalo mezi lety 2007–2009, ale na valném shromáždění

5 Šestý zdroj byl přidán v roce 1995.

dění tehdy nebyly ve velmi těsném hlasování (poměrem 573 : 586) změny přijaty. (Zejména kvůli navrhované redukci šesti zdrojů na tři, více obecné. Kritici tohoto návrhu měli pocit, že by se tím mohl vytrácet specifický jazyk každého z uvedených zdrojů.)

Nyní jsou američtí unitáři uprostřed dalšího procesu revize. Snahou je zaměřit se při jejich úpravě zejména na doplnění potřeby inkluze, aktivního antirasistického přístupu a multikulturalismu. Navíc je tato revize zajímavá i tím, že v dosavadním průběhu navrhované úpravy směřují spíše ke zdůraznění sdílených hodnot než k formulaci principů. (Více se můžete dočíst v následujícím článku Paula Rasora.)

Principy přijaté americkými unitáři sdílejí například unitáři v Kanadě, Británii a Austrálii. Zásadním zdrojem ovšem byly i pro naše vlastní principy, přijaté sněmem NSČU v roce 2004.

Navrhovaná revize principů UUA

Paul Rasor

Paul Rasor je americký unitářský teolog a duchovní žijící v Nizozemsku, lektor Unitářské akademie a přítel českých unitářů. (Obě fotografie z archivu Paula Rasora.)

Většina unitářských i unitářských a univerzalistických skupin na světě přijala nějakou soustavu principů. Tyto principy vysvětlují obrysy naší společné víry. Pojmenovávají základní hodnoty, na nichž spočívá naše náboženská praxe, a poskytují nám vodítko pro vzájemné vztahy i pro naši činnost ve světě. Nejsou to dogmata; po žádném z členů se nežadá, aby s nimi souhlasil nebo se jinak poddával nějaké rigidní soustavě názorů. Principy jsou však důležitým prvkem naší unitářské identity.

Uvedu dva příklady. Toto je současná verze principů americké Unitářské a univerzalistické asociace (UUA), přijatá v roce 1987:

1. Vrozená hodnota a důstojnost každého člověka;
2. Spravedlnost, rovnost a soucit v mezilidských vztazích;
3. Vzájemné přijetí a povzbuzování k duchovnímu růstu v našich obcích;
4. Svobodné a odpovědné hledání pravdy a smyslu;
5. Svoboda svědomí a užívání demokratických principů v obcích a obecně ve společnosti;
6. Snažíme se dospět k celosvětovému společenství prostřednictvím míru, svobody a spravedlnosti pro všechny;
7. Respekt k vzájemně provázané síti veškeré existence, jíž jsme součástí.

A toto jsou principy Náboženské společnosti českých unitářů, přijaté roku 2004:

1. Svoboda svědomí a přesvědčení;
2. Tolerance a porozumění druhým;
3. Používání kritického rozumu v náboženství;
4. Harmonický rozvoj osobnosti;
5. Soucítění, rovnost a spravedlnost v mezilidských vztazích;
6. Respektování hodnoty a důstojnosti každého člověka;
7. Pomoc druhým a sociální odpovědnost;
8. Úcta k životu a přírodě;
9. Demokratický způsob rozhodování.

Ačkoli se obě soustavy principů částečně liší, obě vyjadřují zásadní náboženské hodnoty, které nám pomáhají identifikovat se jako unitáři a spojují nás do celosvětového náboženského hnutí. Domnívám se, že většina Američanů by souhlasila s českými principy a většina Čechů by zase souhlasila s těmi americkými.

Tyto principy nejsou vytesány do kamene. Lze je aktualizovat nebo doplňovat tak, aby odrážely nové okolnosti nebo nová pojetí naší náboženské identity. Jak to bývá, Unitářská a univerzalistická asociace nyní uvažuje o velké revizi principů americké UUA. Navrhovaná revize bude předložena k hlasování na Ústředním shromáždění konaném v červnu 2023. Jestliže bude schválena, stane se součástí agendy

předložené ke konečnému hlasování v roce 2024. Stojí za to podívat se na navrhovanou revizi podrobněji, neboť představuje velkou proměnu ve struktuře našich principů. Zde je navrhovaná revize:

- Láska je síla, která nás drží pohromadě a je středem našich sdílených hodnot;
- Jsme odpovědní za sebe navzájem i za dílo, jež konáme tím, že prožíváme sdílené hodnoty prostřednictvím duchovní disciplíny lásky;
- Interdependence – vzájemná provázanost;
- Equity – rovnost;
- Transformation – proměňování;
- Pluralism – pluralismus;
- Generosity – velkorysost;
- Justice – spravedlnost;
- Love – láska.

Navrhovaná podoba nových principů UUA.

Nejdříve ze všeho se podíváme na to nejnápadnější, a to je obrázek. Místo aby byly základní hodnoty uspořádány pod sebe do seznamu, jsou znázorněny v kruhu, v jakémsi květu, jehož centrem je láska. A pak tu máme definici, co v této souvislosti láska znamená.

Dále – nový dokument už nepoužívá výraz „principy“. Místo toho se v něm mluví o hodnotách. To je největší jazyková změna. A pak je každá z těchto šesti hodnot obklopujících lásku, která je ve středu, doprovázena krátkým popisem:

Vzájemná závislost – Oslavujeme síť vzájemné provázanosti, jež prostupuje veškerou existenci.

Pluralismus – Oslavujeme to, že jsme všichni posvátné bytosti, rozmanité co do kultury, zkušenosti a teologie.

Spravedlnost – Pracujeme na tom, abychom existovali jako rozmanitá a multikulturní Milovaná společenství, kde se bude všem dařit.

Proměňování – Přizpůsobujeme se měnícímu se světu.

Velkorysost – Pěstujeme ducha vděčnosti a naděje.

Rovnost – Prohlašujeme, že každý člověk má právo rozkvétat ve vrozené důstojnosti a hodnotnosti.

Každá z těchto hodnot obsahuje rovněž krátký dodatek vyjadřující její morální či etické důsledky. Zde tyto dodatky neuvádíme, protože by to bylo nad rámec tohoto článku. O navržené revizi si ale můžete přečíst více ve „Zprávě studijní komise UUA k článku č. 2“, a to na adrese: <https://www.uua.org/files/2023-02/article-II-study-report-2021-23.pdf>.

Zpráva studijní komise UUA
k článku č. 2:
<https://www.uua.org/files/2023-02/article-II-study-report-2021-23.pdf>

Je těžké předvídat, k jakému závěru proces schvalování dospěje. Je možné, že navrhované revize budou přijaty v současné podobě; možná budou přijaty s nějakými dodatky nebo budou v současné podobě odmítnuty a vráceny k dalšímu zkoumání. Ale pokud bude nové vyhlášení hodnot přijato, bude to znamenat největší proměnu základů naší teologie od té doby, co byla UUA v roce 1961 založena.

Přeložila Ruth Jochanan Weiniger.

České unitářské principy – historie a současnost

Kristýna Ledererová Kolajová

DOBA SVOBODNÉHO BRATRSTVÍ

Byť české unitářství vzniklo již před více než sto lety, neměli jsme až do 21. století žádné oficiálně přijaté principy. V prvních letech existence Svobodného bratrství to bylo, předpokládám, zčásti kvůli tomu, že Čapek jakožto zakladatel tohoto nového hnutí neměl v úmyslu vytvářet příliš složitou strukturu ani předem stanovovat nějaká pravidla. Spíš přirozeně pracoval s tím, jak nové hnutí postupně dynamicky rostlo a jak se profilelo. Přesto bychom už ve 20. letech našli pokusy (a tedy i potřebu) nějakým způsobem popsat, co vlastně Svobodné bratrství je a čím se řídíme. V jednom z našich letáček se například píše, že je to:

„Organizovaná snaha

- spojovat lidi nikoli konfesijně, stranicky, stavově nebo rasově, ale páskami kulturního a mravního úsilí o lepšího člověka a dokonalejší společenské řády,
- počítat s nynějším stupněm mravního vývoje a vědeckého poznání,
- sbírat lidi, jací jsou dnes, v duchu svobody a jít s nimi k lepšímu zítřku cestou sebepoznání a harmonického rozvoje a zhodnocování duševních mohutností,
- aby rostla chuť k plodné práci a množila se radost ze života,
- aby tvůrčí život zavládl nad všedností, láska vítězila nad sobectvím a podrážděnost ustoupila klidu vyrovnaného nitra,
- aby oddávání se pesimismu bylo nahrazeno životním optimismem,
- aby byly odstraňovány zlořády, chudoba a vše, co lidi trápí,
- aby lidé uvěřili v člověka, ctili jeho svobodu, objevovali, co je na kom krásného,
- aby vyzdvihovali krásné okamžiky, slunná slova, přátelské služby,
- aby náboženství bylo, co lidi povznáší, sbližuje,

je, a bezbožností to, co snižuje a znesvařuje,

- aby péče o dítě začala před jeho narozením a výchově byla věnována největší pozornost,
- aby osvobození člověka a sbratření lidstva se stalo úsilím všech (jeden život všemi proudí, jedna láska všechny udržuje, jeden majestát vesmírných zákonů všemi vládne: budme si bratry a sestrami).“¹

Jeden ze starých materiálů českých unitářů, představující tehdejší návrhy principů. (Všechny fotografie z archivu NSČU.)

Toto je spíš příklad veřejného prohlášení, prezentace nového hnutí směrem k potenciálním zájemcům zvenčí než vnitřní

¹ Archiv NSČU, kart. 32, leták *Co je Svobodné bratrství?*, jedna z prvních tiskovin nového spolku.

potřeba hledat to, co nás spojuje, na čem lze budovat aktivní vazby a čím podněcovat osobní rozvoj jednotlivých členů.

Nicméně sám N. F. Čapek systematicky pracoval už koncem 20. let 20. století ve Svobodném bratrství s devíti principy (již takto nazývanými), které mohly být určitou vnitřní osou růstu Svobodného bratrství i jednotlivých členů v něm. Podle mého názoru pro nás nepostrádají smysluplnost a ucelenost ani po sto letech. Zajímavé jsou navíc i proto, že jsou mnohem vyváženější než naše současné principy zaměřeny nejen na vztahy k druhým, ale i na samotného jedince a osobitost jeho cesty a také na posilování vztahu k tomu, co nás přesahuje. Tiskem byly publikovány nejpozději v roce 1929 (v přílohách *Cest a cílů*),² ale již dříve

je Čapek využíval ve svých programech.³ V pořadí, jak je Čapek popsal, jsou to:

1. princip zdatnosti,
2. princip obětavosti (podle Čapkova sto let starého jazyka oběti),
3. princip bratrství,
4. princip svobody,
5. princip posvátnosti (podle Čapkova jazyka svatosti),
6. princip řádu,
7. princip kladu,
8. princip klidu,
9. princip dokonalosti.

Když si je ale dovolím poněkud přeskádat, pak tři z nich navádějí člověka k seberozvoji:

Princip zdatnosti

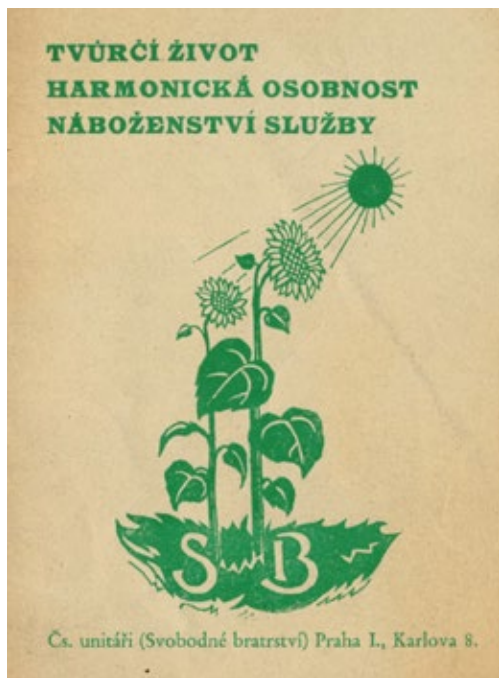
Týká se všeho, čím může člověk posloužit sám sobě. Zdatnost pro Čapka znamenala přítomné bytí. Tento princip je věnován tělu, už proto, že je nám jediným nástrojem k naplňování našeho života na zemi. Naším úkolem je o tělo pečovat tak, aby bylo zdravé a vitální. Náboženství začíná s člověkem, vychází z člověka, je pro člověka. Čapek uváděl, že projevem zdatnosti je například brát si ze společného jen tolik, kolik opravdu využijeme.

Princip klidu

Týká se ztišení: nejen myšlenek, ale i pocitů. Zahrnuje v sobě čas, který věnujeme své duši a relaxaci. Důležitá je v tomto principu podle Čapkova názoru koncentrace, soustředění myšlenek (to může být podle jeho slov „pro někoho mystika, pro někoho naprosto přirozená zkušenost jako snídání“), nepatří sem ale podle jeho mínění askéze. Zajímavě se Čapek vyjadřuje o smyslu meditace: je jím podle něho přetvoření, přehodnocení sil.

Princip dokonalosti

Tento princip není o dokonalosti samotné, ale o cestě k ní a o růstu osobnosti. Čapek nabádá, abychom se neustále rozvíjeli a nepřestávali se učit lépe se vyrovnávat sami se sebou. Člověk je velký tím, co tvoří. Dokonalost v tomto pojetí je příbuzná s originalitou, jedinečností každého z nás.

Tvůrčí život, harmonická osobnost, náboženství služby.

² Příloha *Cest a cílů* 7, 1929, Princip zdatnosti, s. 1; Princip oběti, s. 9; Princip bratrství, s. 17; Princip svobody, s. 25; Princip svatosti, s. 33; Princip řádu, s. 44; Princip kladu, s. 49; Princip klidu, s. 57; Princip dokonalosti, s. 65. Jednotlivé principy jsou zde jsou popsány mnohem podrobněji než níže v tomto textu.

³ Archiv NSČU, kart. NFČ 11, Čapkova studie z průběhu procesu formulace těchto principů.

Pak můžeme sestavit další trojici, tu, která v sobě více než jiné zahrnuje vztah k druhým a ke světu:

Princip obětavosti

Týká se všeho, čím může člověk posloužit jiným. Oběť je zde míněna ve smyslu dát něco, co je mi milé, a nečekat za to odměnu. Obětavost je protikladem sobectví. Čapek to vnímá tak, že dar druhému je určitým druhem bohoslužby. Oběť nemá cenu sama o sobě, ale v tom, co zhodnocuje. Smyslem tohoto principu je (Čapkovými slovy) „vychovávat ducha, kterého se bojí bída a před kterým utíká trápení“.

Princip bratrství

Je to princip, na kterém stojí lidské vztahy, vyzdvihuje rovnost mezi lidmi. Nikdo není vyvolený, nikdo není zatracený, pro každého je příležitost uplatnit se podle svých schopností a vloh. Tento princip je tmelený tím, co máme společné.

Princip kladu

Jeho jádrem je dávat přednost kladným my-

šlenkám, slovům a činům. Podle Čapka řečeno, být světu požehnáním. On k tomuto principu uváděl svůj vlastní prožitek: „Často jsem si říkal, proč jen se některým lidem chce žít až tam, kde je věčný led a sníh, a proč jiným tam, kde se musí před parnem skrývat. Já si jednou zvolím ten nejpřívětivější kraj a tam zůstanu bydlet. Potom jsem ale došel k tomu, že není nic lepšího než umět dělat počasí – totiž sám v sobě, ve své duši. Kdo to neumí, má se všude špatně, kdo se to naučil, může zůstat tam, kde je. Hvězdy našeho osudu jsou v nás.“

Poslední trojice z mého pohledu nejvíce akcentuje to, co nás a náš svět přesahuje:

Princip svobody

Jeho základ tkví v myšlence, že co je vynucené, přestává být etické. K dobrému nelze nikoho nutit – pouze inspirovat a podněcovat. Největším úkolem člověka v rámci tohoto principu je vnitřně osvobodit sám sebe, sjednotit se, prožívat plnost života, nedělat nic naoko

Tři kamínky.

a za vším si pak pevně stát. Ve smyslu výchovy to znamená zejména podporovat v lidech radost z tvorby.

Princip posvátnosti

Každému je něco posvátné, každý sám si vytváříme vlastní vztah k tomu, co nás přesahuje. Z toho vyplývá, že je třeba být ohleduplný a šetrný k citům ostatních, ale zároveň si ponechat vlastní svobodu ve vztahu k posvátnému. Součástí tohoto principu je láska ke všemu, co je krásné, dobré, pravdivé.

Princip řádu

Vše má svůj vnitřní řád, ale nám není dáno ho cele znát, jen poznávat. Plně ho zachovává pouze příroda. V souladu s tímto principem je dobré respektovat vše přirozené a ctít hierarchii. Řád není demokratický ani monarchický, vyplývá z funkčnosti. Je dobré si uvědomovat, co vše nevíme a neznáme.

Tyto Čapkovy principy jsem uvedla podrobněji jednak proto, že jsou málo známé, a přitom ještě i v dnešní době mohou být podnětné, ale také proto, že když jsme připravovali na lednovém soustředění duchovních a Unitářské akademie návrh aktualizace našich principů, tyto nám hodně pomohly se zorientovat v tom, co by měly naše principy pokrývat a v jaké struktuře.

PO VZNIKU NSČU

Když se v roce 1930 podařilo získat státní registraci pro nově utvořenou Náboženskou společnost českých unitářů, do níž se postupně přeregistrovala většina členů Svobodného bratrství, bylo nutné znovu ozřejmovat (zejména navenek), co jsme a proč jsme nyní nově náboženská společnost namísto spolku (obojí mělo své výhody i nevýhody, u registrované církevní organizace nakonec výhody převážily). A také se v podstatě znovu vymezovat vůči jiným denominacím. V té době vznikla naše první ústava, ale v té nebylo uvedeno ve vztahu k principům v podstatě nic. Ve všeobecných ustanoveních jsou vyjmenovány pouze úkoly, které novou společnost čekaly. K přijetí nějakých vnitřních morálně-duchovních pravidel společných všem unitářům nedošlo ani při této příležitosti. Máme

však z této doby (léta 1930 až 1931) docela zajímavý konvolut popisů, krátkých i delších, které lze pro zajímavost uvést.

Hlavní cíle unitářství:

- soulad mezi vědou a vírou,
 - snášenlivost,
 - tvůrčí myšlení,
 - vyrovnaná osobnost
- Tři hlavní charakteristiky unitářství:
- tvůrčí život,
 - harmonická osobnost,
 - náboženství služby.⁴

V širším pojetí sem můžeme zařadit i *Zásady unitářů*⁵ publikované formou brožurky jako určitý ozřejmující doplněk k nově uznané ústavě při registraci NSČU, které tehdy plnily právě onu vymezovací a vysvětlovací roli vůči jiným denominacím, nikoli funkci vnitřních norem. (Podrobněji k účelu principů v unitářských společenstvích v úvodu textu *Vznik a vývoj unitářských principů v souvislostech s americkým unitářstvím* v tomto čísle.)

I z toho důvodu jsou *Zásady* z velké části věnované křesťanským tématům, ačkoli ta se v samotném tehdejším českém unitářství vyskytovala velmi minoritně. Účelem této drobné brožurky nebylo stanovit naše principy, ale popsat unitářství navenek srozumitelně pro člověka, který o tomto náboženském proudu zatím nic neví, a pokud měl již nějakou náboženskou zkušenost, s níž by mohl novou církevní organizaci porovnat, pak to v českých zemích s největší pravděpodobností byla některá z křesťanských církví. Dávalo tedy smysl pro něj popsat, jak přistupují unitáři ke křesťanským tématům:

„1. Svoboda

Mezi sebou i navenek uplatňujeme svobodu víry i vyznání. Z důvodů svobody jsme pro odluku církve od státu. Hájíme právo poznání blud kdykoli odvrhnout, vzdát se přežitých názorů a uplatňovat lepší poznání. Unitáři, kteří patří k nejstarším nábo-

4 Archiv NSČU, kart. 33, brožurka *Tvůrčí život, harmonická osobnost, náboženství služby*, A6, nedat. [1931], obálka.

5 Tamtéž, s. 7–10. *Zásady* pak byly publikovány ještě minimálně jednou, již méně výpravně, ve stejném formátu, jen jako přeložený tisk A5.

ženským směrům v Evropě, nikdy pro odlišné přesvědčení nepronásledovali, ačkoli k tomu měli také příležitost a moc.

2. Bratrství

V katolictví je položen důraz na kněžství a obřady, v evangelickém českobratrství na autoritu bible a božství Ježíše. Unitářství namísto toho klade důraz na svobodu a bratrství. Nezdůrazňuje však bratrství jako titul a církevní značku, nýbrž v duchu Ježíšova evangelia.

3. Humanita

Unitáři se nemodlí, aby se Bůh ujal bídných a zamezil války, epidemie a útisk a zlořády všeho druhu, protože věří, že odstraňování těchto věcí přenechal Bůh lidem. Člověk se nemá vymlouvat na Boha, když sám něco zanedbal. Vyšší náboženství začíná službou člověku.

4. Mravní zodpovědnost

V úsilí o vyšší mravnost kladou unitáři hlavní důraz na zodpovědnost. Nevěří v dědičný hřích, ani ďábla, v protekci u Boha, ani v účinek obětí na usmíření Nejvyššího. Nedostatek osobní zodpovědnosti a vkládání vlastních hříchů a povinností na druhé považují za zlo v lidské společnosti, které v náboženství nemá být podporováno.

5. Pokrok

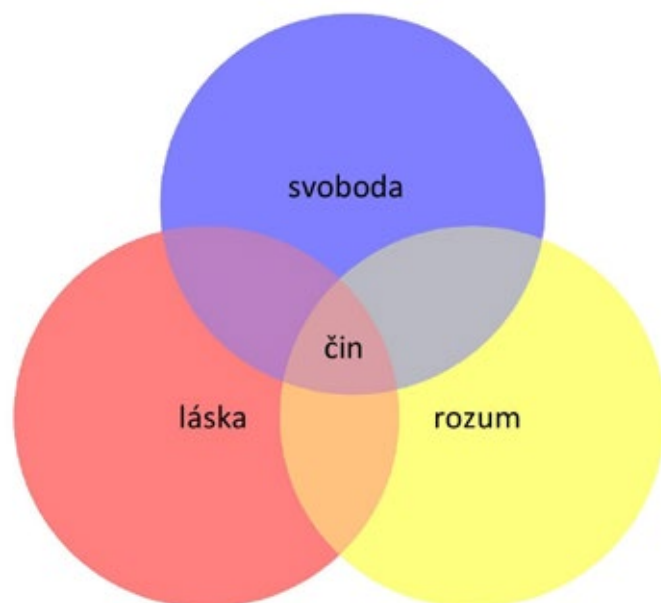
Na rozdíl od katolické neomylnosti a evangelické víry v ukončené a jednou provždy zjevené náboženské pravdy uznávají unitáři vývoj i v náboženství. Vědomě vždy pěstovali vědy a výchovatelské umění, proto zavrhnou bázeň jako základnu, na které bývá náboženství dosud budováno. Místo bázně podněcují odvahu a sebevědomí a vděčně přijímají vše, co cenného přináší věda a lidská kultura.

6. Univerzálnost

Zatímco katolíci a evangelíci vycházejí z židovské tradice, kterou považují za jedinečné boží zjevení, unitáři staví výš tradici všelidskou. Přitom cení zvláště vysoko tradici husitskou a českobratrskou. Kdekoli je tradice v rozporu s pravdou, dávají místo pravdě. Unitáři jsou dobrými vlastenci, nevěří však v národní bohy ani v národní vesmír, proto staví své náboženství univerzální nad každé národní náboženství.

7. Božství v člověku

Na rozdíl od katolíků a evangelíků unitáři nevěří, že člověk začal svoji pozemskou dráhu pádem a potřebuje vykoupení z následků tohoto pádu. Naopak věří v souladu s vědou, že lidství začalo vzestupem, který dosud pokračuje. Mezi Bohem a člověkem není propast,

Nová koncepce principů českých unitářů, vytvořená letos v lednu: Svoboda, láska a rozum – propojeny činem.

oba jsme nerozlučně spojeni. Bůh se nevtělil v jediného člověka, ale v celé lidstvo. Nebyl ukřižován jen v Ježíši, ale je křižován v každém, kdo nevině trpí. Bůh nestvořil svět v šesti dnech, ale dosud jej tvoří a člověk je božím dělníkem.

8. Otcovství Boha

Toto není myšleno ve smyslu rodinném, nýbrž jako sounáležitost a společný původ všech lidí. Na rozdíl od katolických a evangelických teologů si unitáři nepřisuzují podrobnou znalost boží podstaty a nepovažují se za povolání Bohu v modlitbách radit, co by měl jinak udělat,

než by se i tak stalo. Jednak zdůrazňují v souladu s vědou zákonitost a jednotnost veškerého kosmického dění jako způsobu, kterým pracuje vesmírná Inteligence, jednak věří v souladu s Komenským, že člověk nepoznává ani sebe dostatečně, a teprve, když najde „sebe v sobě samém, najde snadno v sobě Boha a vše“.

9. Lidství Ježíše

Na rozdíl od katolíků a evangelíků unitáři kromě jedinému Bohu žádnému jinému nevzdávají božskou čest a k žádnému jinému, tedy ani k Ježíši, se nemodlí. V Ježíši uctívají unitáři náboženského génia a vůdce. Ve smyslu

Svobodná cesta				
svoboda		láska		čin
klid		odvaha		
zodpovědnost		úcta		
řád		posvátnost, úcta k posvátnému		
		pravdomluvnost, poctivost, čestnost	rozum	
		rovnost, spravedlnost		
		zvědavost		
		tvořivost		
		pozitivní myšlení i jednání		
		soucit		
k sobě			rozvoj osobnosti	
ke světu			demokracie a pomoc druhým	
K tomu, co nás přesahuje			šíření naděje	

Podrobnější rozčlenění nových principů a jejich subprincipů, základních unitářských hodnot.

unitářském se křesťané nejvíce zpronevěřili svému zakladateli v tom, že namísto následování člověka učinili z člověka modlu a postavili ji na místo nejvyšší.

10. Životní náplň

Náboženství ve smyslu unitářském je víc než věření a obřady. Je to určitý postoj k životu a metoda myšlení a hledání pravdy. Je to mravní úroveň a kvalita celého života. Je to umění, jak žít krásně, silně a vyrovnaně. Je to tvůrčí síla v úsilí člověka po radostném životě a lepších podmínkách pro všechny, aby tato země nebyla jen slzavým údolím. Ale stala se krásným místem k bydlení velkého svobodného bratrství všech lidí.“

OBDOBÍ ČESKOSLOVENSKÉHO KOMUNISMU

Ani tehdy naši předchůdci nedospěli k formulování a přijetí jakýchkoli oficiálních principů, ale stejně jako v předchozích dvou obdobích můžeme i v tomto období najít v archivu určité popisy a úvahy o tom, čím unitářství je, respektive pro tehdejší unitáře bylo, jak ho vnímali. A také z toho můžeme jako určitý vedlejší „produkt“ krásně vypozorovat pozvolnou proměnu vnímání autentické unitářské

identity z doby svobodné republiky a to, jak byla tato identita promíchána s jinými duchovními proudy a znejasněna během doby totalitní. Následující dvě charakteristiky jsou z pera Dušana Kafky:

„Unitáři věří, že je možné přirozenou cestou dosáhnout vyššího vědomí, vysvobození od tělesných a duševních strastí, a tím i zdravého, radostného a šťastného života. K tomu napomáhá unitářská cesta.

Ta spočívá v neustálém poznávání vesmírné zákonitosti, v ukázňování lidského ducha a v podřizování se poznané zákonitosti.

Za pramen poznání neslouží unitářům jen bible, obeznamující naši generaci se zkušenostmi a poznatky převážně národa izraelského, ale i zachovalé literární písemnosti jiných národů z dob nejstarších i z doby moderní, jakož i poznatky, jež nám dnes může zprostředkovat sama věda.

Mezi řadu poznatků, kterých si unitáři váží, patří i ten, co praví, že vyspělost ducha je závislá i na dodržování rozumné životosprávy, která spočívá:

- v čistotě těla i prostředí,
- v střídmosti v jídle, pití i ukojování jiných potřeb,

Diskuse o nových unitářských principech na letošním sněmu v Plzni.

- v pravidelném přijímání i vyměšování potravy,
- v dostatečném dýchání a spánku,
- v cvičení těla prací a sportem,
- v cvičení ducha,
- ve vystříhání se opojných a omamných prostředků.

Unitář si při tom uvědomuje, že jídlo a pití není účelem, ale prostředkem k uchování životních sil, že smyslem pohlaví není rozkoš, ale zachování potomstva, že alkohol a jiné mohou sloužit pouze jako lék. Holdování jakémukoliv požitku či vášni na úkor zdraví nebo ku škodě bližních, je unitáře nedůstojné.⁶

„Unitářství je pokrokové náboženství, které usiluje o dosažení zdravějšího, radostnějšího a šťastnějšího způsobu života neustálým prohlubováním znalostí vesmírných zákonitostí. Zdravějším, radostnějším a šťastnějším způsobem života rozumějí unitáři život nezatížený pověrami, zbavený škodlivých předsudků, život prostý všech uměle vyvolávaných a zbytečných starostí, smutků, bolestí a tělesných i duševních utrpení, jejichž původci jsou zlomyslně vyvolávané nesváry mezi lidmi, lidská nenasytlost, sobectví a touha vládnout k vlastnímu zistnému prospěchu.

Z poznatků, k nimž unitáři dospěli pozorováním života a světa kolem sebe, se jako nejdůležitější jeví tyto dva:

- Poznatek vesmírné zákonitosti:

Vše podléhá vesmírnému řádu, nic se mu nevymyká. Pro záranky tu není místo. Nejsvětější povinností člověka je tento řád neustále poznávat a poznané uplatňovat k blahu lidstva. Nutným předpokladem poznávání je užívání všech schopností člověka, rozumu i citu, svoboda smýšlení a vzájemná snášenlivost.

- Poznatek vesmírné jednoty:

Vše podléhá neustálým změnám, přičemž prazákladní podstata je stále táž. Odtud víra v nezničitelnost a nesmrtelnost, jakož

i víra v bratrství všech lidí. Z toho vyplývá mravní povinnost šířit úctu a lásku k člověku, probouzet v něm vyšší lidství.⁷

PO SAMETOVÉ REVOLUCI

První impulz ke zpracování našich vlastních unitářských principů přišel až díky Rev. Petrovi Samojskému, který v prvních letech 21. století studoval na unitářské univerzitě v Chicagu a v USA pak krátce působil i jako ordinovaný duchovní. Po návratu do Prahy si díky téhle zkušenosti jako jeden z mála unitářů u nás, možná v té době jediný, uvědomoval zásadní pozitivní význam a dopad případného oficiálního zpracování a přijetí principů pro celou denominaci a podařilo se mu přesvědčit vedení NSČU, že by to byl nesmírně užitečný krok pro budoucnost. Především jeho zásluhou se tak podařilo připravit a na sněmu v roce 2004 schválit historicky první oficiální znění českých unitářských principů, jež bylo inspirováno principy americkými.

Od té doby se je čeští unitáři dobrovolně zavazují svými životy plnit. Principy nám pomáhají dotvářet určitá pravidla a definovat hodnoty pro fungování našich společenství i pro jedinečný život každého z nás. Jsou jimi:

1. Svoboda svědomí a přesvědčení;
2. Tolerance a porozumění druhým;
3. Používání kritického rozumu i v náboženství;
4. Harmonický rozvoj osobnosti;
5. Soucítění, rovnost a spravedlnost v mezilidských vztazích;
6. Respektování hodnoty a důstojnosti každého člověka;
7. Pomoc druhým a sociální odpovědnost;
8. Úcta k životu a přírodě;
9. Demokratický způsob rozhodování.

Současné české unitářství na počátku 10. let 21. století neformálně doplnilo tyto principy, opět zásluhou Petra Samojského, trojicí v oblasti vztahů:

- vztah člověka k sobě samému (já),

6 Archiv NSČU, kart. 16, Dušan Kafka, *Unitářská cesta* (strojopis), 1951.

7 Tamtéž, Dušan Kafka, *Co je unitářství?* (nedatovaný strojopis).

– vztah člověka k druhým (a doplňme, i k mimolidskému světu; my),

– vztah člověka k Bohu (to, co nás přesahuje).⁸

Toto pojetí jsem ostatně použila už výše, při členění Čapkových původních principů, protože je to velmi užitečné prizma, chceme-li výčet principů (i zpětně) nějak strukturovat.

SOUČASNÝ POKUS O REVIZI NAŠICH PRINCIPŮ

S návrhem věnovat po téměř třiceti letech od přijetí našich principů nějaký čas a pozornost prověření a případnému přehodnocení jejich platnosti, relevantnosti a aktuálnosti přišlo na podzim loňského roku oddělení duchovní správy NSČU. Bylo to okamžitě vzato velmi vážně, protože pokud tvrzení, že jsme tvůrčím náboženstvím, není plané, máme nejvyšší čas tento proces započít. Je velmi vhodné periodicky vědomě prověřovat, zda naše společně přijatá vnitřní pravidla, předpisy a vzorce chování, kterými se jako unitářské společenství řídíme, i po nějakém čase stále platí, nebo by jim prospěla změna reagující na vývoj společnosti a podobně. To pochopitelně neznamená, že nutně musíme něco měnit. Ale měli bychom je pravidelně vystavovat neuspěchané diskusi se zapojením co nejširší členské základny.

Celý ten proces jsme letos v lednu zahájili na mimořádném víkendovém pracovním setkání Unitářské akademie, na něž byli pozváni i všichni ordinovaní duchovní a členové pracovní skupiny pro podporu duchovenské práce. Po dvoudenním společném úsilí se všichni účastníci shodli na několika východiscích vyplývajících ze současných principů, na jejichž základě se pak snažili formulovat aktualizaci. Ta východiska byla:

– Naše současné principy jsou poměrně obsáhlé a chybí jim uspořádání do nějakého systému. To znesnadňuje si je pamatovat a také je třeba stručně vysvětlit jinému člověku v běžné konverzaci. Co do obsahu se ponejvíc týkají mezilidských vztahů, zatímco vztahu k tomu, co nás

přesahuje, a také vztahu k sobě samému se jich týká výrazně méně. V tomto smyslu se jako mnohem systematictější a snazší na zapamatování/odvození jevíly principy formulované Čapkem v roce 1929, proto jsme do úvah o aktualizaci zahrnuli i ty. Navíc obsahují i hodnoty a principy, které nám v našich současných devíti citelně chybějí.

- Nabízí se pochopitelně i možnost využít tři lapidární, světově proslulé, již také téměř sto let staré, nicméně stále uznávané principy formulované Earlem Morsem Wilburem: svoboda – rozum – tolerance. Ty jsou výstižné, stručné, zapamatovatelné a lehce uchopitelné i pro neunitáře. Účastníci se ale jednoznačně shodli, že v nich postrádají vyjádřené „srdce“, cit; tedy cosi jako lásku, harmonii.
- Shodli jsme se, že součástí navrhovaných úprav by mělo být také doplnění důrazu na jednání, tedy převedení étosu do akce. Proto je důležitou součástí nového návrhu i čin. Bez toho, že bychom dokázali principy naplňovat v praxi, by naše víra byla bezzubá.
- Ve workshopu věnovaném osobním i sdíleným hodnotám se jako nejdůležitější princip z našich současných i z více než patnácti dalších principů, které jsme do úvah zahrnuli (protože se nám jeví jako důležité pro unitáře), ukázala úcta k životu a přírodě. Tento princip dala na první místo polovina účastníků (!) a všichni ostatní hodně vysoko.
- Velmi rychle se ukázalo, že systematickost a strukturování principů by všem hodně pomohlo jak v jejich lepším zapamatování si, tak v jejich ozřejmování ostatním (i proto, že by výklad bylo možné odstupňovat podle toho, jak dlouho je kdo ochotný naslouchat: někdo věnuje chvíli, jiný delší čas – a oba by měli odcházet se stejným základem). Proto jsme se rozhodli zkusit nový návrh připravit jako uspořádaný ve více úrovních, které se rozvíjejí od jednoduché k podrobnějším. Vyšly nám z toho tři základní principy + čin, který je všechny prostupuje, tedy čtyři

⁸ Petr Samojský, *Tři kamínky na cestu životem*, Praha: OŠS 2011.

„pilíře“, a z každého z nich na podrobnější úrovni trojice dalších, do nichž se větví. Tyto trojice jsou zatím velmi nahrubo nastíněné, zatímco čtyři výchozí principy v první úrovni byly doladěné v detailu.

- Zároveň panovala shoda na tom, že chceme v principech akcentovat i všechny tři úrovně, na nichž lze dané principy chápat i žít: ve vztahu k sobě samému, ke světu a k tomu, co nás přesahuje. Rádi bychom i tuto triádu viděli v aktualizovaných principech nějak zohledněnou.

Výsledkem, na němž se všichni účastníci shodli, byl návrh nového pracovního schématu triády základních principů: svoboda – láska – rozum, jež všechny proniká a propojuje princip čtvrtý, tím je čin. Navrhli jsme k tomu i další úroveň rozpracování, na celkem čtyřikrát tři dílčí směry, v nichž je každý princip vnímán a realizován. V tomto okamžiku prozatím úloha

Akademie jako svobodné a nezávislé nadobecní tvůrčí platformy skončila a náš počáteční návrh jsme představili ústřednímu správnímu sboru. Ten jej uznal za vhodný předat obcím, které jej mohou připomínkovat anebo za určitých podmínek i zpracovat svůj vlastní návrh. Na takové vyjádření mají čas od poloviny února do konce září, tedy více než půl roku. Poté se celý proces vrátí zpět ústřednímu správnímu sboru, který podle sesbíraných podnětů rozhodne, jak postupovat dál.

Chci na tomto místě poděkovat všem, kdo se do seriózních úvah o našich principech a programů pořádaných jako podpůrné k této revizi zapojují. Je to nesmírně důležitý proces, který nás, byť bychom třeba nakonec nezměnili vůbec nic, donutí se do hloubky, společně a v souvislostech zamýšlet nad tím, co pro nás obnáší být členem unitářského společenství. A to je nenahraditelné.

Věčný zápas s časem

Petr Samojský

Všichni se s tématem hospodaření s časem tak či onak vyrovnáváme. (Foto © pixabay.com.)

Všichni se s tématem hospodaření s časem tak či onak vyrovnáváme – nelze to jinak, když čas nás konfrontuje s nezbytností rozhodování, jak prožít tu či onu chvíli, přesněji řečeno každou chvíli, a tím i celý život, který je z nich složený. „Věčně s časem zápasíme,“ mohli bychom říct v nadsázce, protože k takovému pocitu lze v našem uspěchaném světě snadno dojít. Ano, věčnost je v tomto případě omezená délkou perspektivy našeho života. Od pradávna věků do jistě hodně vzdálené budoucnosti, co člověk člověkem byl a co člověk člověkem bude, věčný zápas s časem je mu dán. Nedokáže čas ovládnout, ten mu bude jako dosud i dál neuchopitelně protékat mezi prsty.

Čas je zkrátka nadčasovou výzvou. Proto také věnujeme tomuto tématu část *Tvůrčího života*, přičemž záměrem nebylo poskytnout konkrétní návody na hospodaření s časem (nebo módněji time management), které je možné dohledat v množství knih, jež se tím zabývají, ale spíš rozjímání, příklady přístupů.

Za sebe jsem jako garant tohoto bloku *Tvůrčího života* nabídl text promluvy, kterou jsem připravil pro pražskou Unitarii, další myšlenky prakticky orientované přináší anketa, ve které duchovní NSČU reagují na otázky týkající se jejich přístupu k času. Uzavření tématu pak nabízí Jiří Fiala, který kdysi v Plzni přispí-

val výbornými texty do unitářského časopisu *Entita*. Byl jsem si jist, že dobře naplní záměr, totiž „napsat rozjímavý text o hospodaření s časem, který nebude zabíhat do technických detailů, ale bude vycházet z osobních duchovních zkušeností“.

Je snadné, snad až příliš snadné, čas podcenit, nedocenit, přecenit, zkrátka mít o něm zkreslený dojem, a tím se pak v životě dopouštět omylů a chyb. Pamětníci si jistě vzpomenou

na heslo „Se Sovětským svazem na věčné časy a nikdy jinak“, které mělo platnost prakticky jen několik desetiletí, a i tak bývalo především terčem vtipů.

Na duchovní cestě je čas výzvou – jak se k němu vztahovat nejen prakticky, ale i duchovně. To nám pak dává naději, že náš věčný zápas s časem bude nejen trvat po čas našich dnů v tomto světě, ale také že nám bude pomáhat žít hlouběji a smysluplněji.

Dokážeš se doběhnout?

Petr Samojký

„Ahoj, rád tě vidím, jak je? Dneska těžko pokecáme, čas je mi v patách. Ahoj, tak já letím, měj se. Oba známe tyhle sliby, jsou jen Fata. [...] Někdy příště [...] řeknem [...] jen aby se něco řeklo. Někdy příště, slíbí si a v davu zmizí, příště už si budou cizí.“¹

Máme čas my, nebo on nás?

(Fotografie převzata z commons.wikimedia.org.)

1 Katapult, 1986. Někdy příště. In: *Rock de luxe*. Album. Praha: Supraphon.

Česká hudební skupina Katapult v této písni vystihla problém našeho každodenního života. Nemáme čas. Pořád s ním zápasíme. Ve spěchu všedního dne horko těžko dobíháme nekompromisně se pohybující rafii vesmírného orloje. Přitom nemít čas je vlastně nesmysl; nelze jej mít, vlastnit. To spíš čas má nás! A tak je to na nás, jak se s časem dokážeme popasovat v našem každodenním životě.

Kdysi jsem byl jako malý kluk na návštěvě u známých, kde měli veliké dřevěné kukačky. Kukačka, která v pravidelných intervalech vykoukla, mi úplně uhranula. Tenkrát jsem se rozhodl, že až budu dospělý a budu mít vlastní bydlení, rozhodně tam musím mít kukačky nebo aspoň obrovské pendlovky. Dodnes se mi to nepodařilo, ba ani budík (rozumí se mechanicky tikající) mít nemůžu, neboť mi to významná menšina rodiny zakázala (tikání ruší).

To známé tik, tak. Stále stejné, pravidelné, symbol plynoucího času. Času, který je pro každého stejný, ale který každý z nás vnímáme jinak a máme k němu osobitý vztah. Čas označuje dobu, která uplyne mezi dvě-

ma okamžiky. Jak můžeme o času uvažovat z duchovního hlediska?

Čas vnímáme podle okolností, proto je někdy vnímán jako urputně trpné čekání, jindy je pryč, než se nadechneme. Vliv má také věk – jak stárneme, čas pocitově ubíhá rychleji. Různé kulturní a sociální skupiny se rovněž vyznačují vlastním vnímáním času, unitáře nevýmáje. Vzpomínám si na první shromáždění v Praze, které jsem před lety vedl; když jsem chtěl v 10.30 začít, bylo mi řečeno: „My začínáme shromáždění vždycky až dvacet minut po začátku kvůli těm, kteří přicházejí později, protože s tím tak počítají.“

On ten rámec, který času z jakýchkoliv důvodů vtiskneme, pak ovlivňuje zpětně nás samé. Jak dlouhé byly týdny čekání na Vánoce, když jsme byli malí? A jaká je rychlost času v porovnání s tím, když sedíme v čekárně u zubaře a přes dveře slyšíme bzukot vrtačky a úpění pacienta?

V praktickém rozměru života ale nejspíš nejčastěji čas doháníme. Spěcháme za něčím, stíháme termíny – a průběžně zjišťujeme, nebo je nám to připomenuto, co všechno jsme zase nestihli. Jako by události byly před námi a my se je upoceně a s odřenýma ušima snažili uhnat.

Chápu, že svůj stín na zemi nedohoním, neobelstím ani neošálím. (Foto © pixabay.com.)

Doběhnout je. Doběhnout to, co se tak urputně vzdaluje!

Jednou jsem tak o tom dumal – to jsem si zrovna našel chvíli k poklidnému rozjímání – a napadlo mne, že když pořád něco dobíhám, jestli vlastně nedobíhám tak nějak sám sebe. To, co mne tvoří, z čeho jsem jako lidská bytost složen. Dokážu se vlastně vůbec doběhnout, abych dosáhl určitého časového plató, kde dostatečně často a dostatečně dlouho mohu prožívat sebe sama? Tu se mi vybavila situace z doby před pár lety, kdy jsme se s mou tehdy tříletou dcerou Doubravkou bavili pronásledováním svých stínů.

Já ve svém věku už vcelku chápu, že svůj stín na zemi nedohoním, neobelstím ani neošálím. Ale pro tříleté dítě to jasné rozhodně není. Nedal by se stín přece jen nějak doběhnout, přinutit, aby zůstal na místě nebo se hýbal po svém? To pak běháte, poskakujete ve snaze dohonit svůj stín a on, mrška, pořád utíká. Je ten stín částí mne, anebo je to něco, co může za určitých okolností žít svým vlastním životem? „Pojď, teď ti ukážu, jak můžeš svůj stín doběhnout, dotknout se ho a pořádně prozkoumat,“ řekl jsem Doubravce a v jejích očích viděl, jak moje otcovská autorita stoupá, což v tom věku bylo ještě relativně snadné. Postavili jsme se ke zdi domu se sluncem v zádech a naše stíny se poslušně zobrazily těsně před námi, až jsme se jich mohli dotknout rukou. „Jů,“ řekla. Tak je to i se stínem mého já, napadlo mne později. Mohu sám sobě lhát, namlouvat si, co není pravda, ale svůj stín nedohoním, neobelstím ani neošálím. Ale když pohlédnu sám svému stínu do očí v jeho odrazu v zrcadle svědomí, je to první velký krok k překonání sebe sama. Překonat svůj stín, toť ušlechtilá disciplína v umění žít.

Jenže dohonit vlastní stín pomocí triku je sice vtipné, s doběhnutím sebe sama to ale úplně nepomůže. Spíš to může podpořit sebeklam, že máme svůj stín, tedy život pod kontrolou, a v ubíhání je možné naopak přidat.

V Unitarii často hovoříme o potřebě být tvůrčí, dokonce unitářství označujeme jako tvůrčí náboženství, a nakonec právě v tom duchu nese název i tento náš časopis *Tvůrčí život*. Být tvůrčí znamená být aktivní, že? Není

to právě aktivita, co je u kořene pocitu zahlcenosti, nestíhání, určitého přeaktivizování sebe sama? Slyšel jsem zajímavou radu v úplně jiném kontextu, když jsem se s někým bavil o sportovním běhání: „Když chceš zlepšit svůj běh, nejlepší přístup k tomu je stavět tréninkový plán na tempu, které v pohodě udýcháš.“ To je dobrá inspirace pro rozlišení hranice dělící zdravou, duši prospívající tvůrčí aktivitu od přehnaného kvaltování, kdy ve snaze se doběhnout, zachytit vlastní stín svou duši ztrácíme, protože ta našemu tempu nestačí.

Klíčový rozdíl spočívá v tom, že když někdo hledá naplnění v samotné aktivitě, nejspíš cíle nedosáhne. Cíl má totiž tendenci měnit se ve fatu morgánu. Shrnul jsem si to pro ilustraci do jednoduché typologie lidského usilování:

Někdo je pracovitý, jiný je líný.

Někdo hodně dělá, jiný nedělá nic.

Někdo hodně dělá a hodně udělá, jiný hodně dělá a málo udělá.

Někdo nic nedělá, ale lidé mají dojem, že dělá hodně.

Někdo hodně dělá a hodně udělá, ale má dojem, že moc nestíhá.

Někdo nic nedělá, ale je přesvědčený, že toho dělá moc.

Mohli bychom pokračovat i dál. Mohli bychom se také dál ptát, co to znamená „něco dělat“. A co je to „hodně“? Srovnajme naše činění a usilování s pracovním režimem kočky domácí – ten se odvíjí podle jednoduchého vzorce: jíst, spát, hrát si. Někteří lidé domácí to mají také tak, jen navíc mají tu práci jako nutné zlo, a k tomu si přibírají různé další formy zábavy.

Při rozjímání o tom se mi připomnělo to hezké slovo kvaltování – připadá mi jako vhodné pro rozlišení mezi marnými pokusy doběhnout sebe sama a tvůrčím životem. A okamžitě se mi vybavila slova Jana Amose Komenského: „Kvaltování [je] hovadům více než lidem připadající.“¹ A obšírněji píše: „nalezl sem tu mnoho zbytečných marností; nýbrž

¹ Jan Amos Komenský, *Labyrint světa a ráj srdce*, Praha: SPN 1955, s. 33.

Mravenec neslyší, nerozumí, nechápe. Táhne prostě svůj trámec dál. (Foto © pixabay.com.)

větší díl těch zaměstnání že nejsou než sama pouhá marnost a neužitečné bláznovství, poznal sem jistotně. Poněvadž zajisté lidské tělo skrovníčkým a prostičkým jídlem a pitím se přechovati, skrovníčkým a prostičkým rouchem přiodíti, skrovníčkým a prostičkým staveníčkem přichrániti dá: patrné jest, že maličké a skrovníčké o ně péče a práce potřebí, tak jakž za starodávna bývalo. Toho pak tuto shledal sem, že svět souditi neb neumí, neb nechce, poněvadž k vycpávání a nalívání břicha tak mnoho a tak neobyčejných věcí užívati zvykli, že k shledávání jich veliký lidu díl po zemi i po moři kvaltovati se a sílu i život v šanc sázeti musí; na kterýchž přestrojování opět obzvláštní mistři býti musejí.²

Lidská malost spočívá v nevyužití potenciálu, který nabízí lidský život; paradoxně byt bychom životem kvaltovali, nedokážeme sama sebe doběhnout. A naopak při moudrém a zároveň velmi tvůrčím žití náš stín bude s námi synchronizován, vykreslen v jasných obrysech na zdi naší sebereflexe.

Tím se nám dále vyjasňuje rozdíl mezi přístupem světským a přístupem duchovním. V biblických textech se občas objevuje metafora – Kdo má uši k slyšení, slyš!³ Představme si utrmáceného mravence ploužícího se s trámcem jehličí; přijde k potoku a ten mu praví: „Tvé kvaltování marné jest!“ Mravenec neslyší, nerozumí, nechápe. Táhne prostě svůj trámec dál a nijak mu nevadí, že po chvíli jde opačně, než předtím šel, pak znovu doprava, kde šel doleva, a tak dál. Nedokáže se doběhnout.

Člověk to ale může pochopit! Tedy snad? A tady spočívá ten rozdíl mezi přístupem světským a přístupem duchovním! Vybavíte si prastarý symbol hada, který je zakousnutý do svého ocasu? Nedokáže se doběhnout; zachytí sebe sama, ale bez smyslu. Komenského kvaltování je smyslem nepodložené usilování.

Duchovní přístup může spočívat třeba v tom, že si uvědomíme nebezpečí sebeklamu. Prostě abychom se nenechali klamat sami sebou. Je to silné pokušení, protože

2 Ibid., s. 32.

3 Mt 11:15.

se to zdá tak prosté a tak snadné! Naše ego nás přesvědčuje, že je všechno pod kontrolou, děláme všechno, jak má být a jak se patří. Jen ve skutečnosti čas od času narazíme na zeď probuzení, kdy vidíme, že to prostě je jinak...

Vzpomínám na Jarku Dittrichovou, která za mnou občas, když skončilo shromáždění v Unitarii, přišla a v krátkém hodnocení mé promluvy položila otázku: „A kde tam byl Bůh?“ Ne, nemyslela pantátu na obláčku, zasahujícího do dějů na Zemi podle síly modlitby. Myslela tím to něco naprosto zásadního, klíčového pro život člověka – vyšší princip, který si můžeme definovat jakkoliv, ale nesmíme na něj nikdy zapomenout. Svým způsobem je právě tahle otázka „a kde je tam Bůh?“ tou dělicí čarou, která odděluje plytkou světskost od moudré duchovnosti, marnost od smysluplnosti, kvaltování od ušlechtilého úsilí.

Jedna moje známá, která díky své aktivitě a živému zájmu o mnoho činností několikrát

došla na konec sil, si během let vytvořila zajímavý sebezáchovný rituál: sedne si k diáři, listuje a dělá inventuru činností. Proškrtává je, aby si na další období vytvořila prostor pro to, čemu se chce věnovat, aniž by měla pocit, že doběhla sama sebe svou neschopností doběhnout svůj stín. Říká tomu pletí kalendáře. Jako když zahrádkář pleje záhon, ona pleje svůj diář od přebujelého plevle činností. Bez toho, jak říká, by po čase neměla čas už na nic víc, a už vůbec ne na sebe.

Máš občas pocit, že nemáš času dost? Že nemáš na něco čas? Nezoufej: času máme každý úplně stejně, čtyřiaadvacet hodin denně. Když takzvaně nemáme na něco čas, znamená to jen, že si nedokážeme, neumíme nebo nechceme čas udělat; tak jednoduché to je. A pak to naše „nemám čas“ jen ukazuje naše osobní hodnoty a priority, a jak zvládáme své hospodaření s časem života, který nám byl dán.

Kolik času zabralo čtení tohoto textu? Byl v tom Bůh? No nechám už toho rozvažování. Tak ahoj, já zas letím, měj se. Někdy příště!

Hospodaření s časem v životě unitářských duchovních

Anketa pro duchovní NSČU

1. Když jsi začínal/a svou duchovenskou službu, jaké jsi měl/a představy o tom, čemu by ses jako duchovní ve své službě rád/a věnoval/a? Jak se to potkalo s realitou?
2. Do jaké míry máš ve svém běžném týdnu pravidelný režim? (Věnuješ třeba některé dny výhradně nějakým činnostem – a pokud ano, proč?)
3. Plánuješ si práci?
4. Plánuješ si odpočinek?
5. Používáš nějaké konkrétní metody efektivního nakládání s časem? Co se ti osvědčilo?
6. Jako duchovní jsi svým členům de facto k dispozici dvacet čtyři hodin denně – jak náročné to je v tvé vlastní praxi?
7. Máš představu o tom, co bude, až jednou s duchovenskou službou skončíš, třeba až půjdeš do důchodu?

MARK SHIELS

1. Když jsem začínal, představoval jsem si, že budu pracovat jako duchovní větší obce s mnoha členy. To se také stalo, byl jsem jako duchovní povolán jednou velkou londýnskou obcí. Později jsem však přilnul spíš k službě v menším sboru, kde se členové navzájem mnohem lépe poznávají. Pro mne jako duchovního menšího společenství je to mnohem uspokojivější, když se můžu podílet na duchovní cestě členů – jednotlivě i kolektivně.

2. Pondělí a pátek mám jako dny pro svou duchovenskou práci – to zahrnuje psaní promluvy, přípravu shromáždění, administrativu, pastorační péči a plánování dalších programů. Ale mimo tyto dny jsem k dispozici členům, a ti se se mnou mohou kdykoliv spojit. Shromáždění máme uprostřed týdne, vždy ve středu od devatenácti hodin. Bývá to formou videokonference pomocí Zoomu; osobně se setkáváme v Praze každou první a třetí sobotu v měsíci. Kontakt se členy obvykle věnuji čtyři až šest hodin týdně.

3. Některé své práce plánuji na pondělky a pátky, jak už jsem řekl, ale беру to tak, že duchovní musí být flexibilní a připravený pracovat pružně. Je to nezbytné v situacích, kdy členové potřebují pastorační pomoc, mají nějaké potíže anebo prochází obdobím krize, zármutku a podobně.

4. Odpočinek si průběžně plánuji a také se proto věnuji tvůrčím činnostem, které mi dodávají inspiraci, zajímám se o spoustu věcí. Chodím například do divadla, na koncerty, do kina na filmové umění, mám rád alternativní světovou hudbu, duchovní praxi jako meditaci, tibetskou léčebnou jógu Kum Nye a tak dále.

5. Při plánování svého týdenního a denního rozvrhu se snažím být velmi pečlivý. Je to zcela nutné, protože jsem profesí psychotherapeut a zároveň duchovní. A tak s sebou stále nosím počítač a vedu si písemné záznamy o čemkoliv, čemu musím věnovat pozornost.

6.

Členům jsem kdykoliv k dispozici, pokud mě potřebují. Členové mé obce jsou v tomto ohledu skutečně vstřícní a diskrétní.

7.

O své profesní budoucnosti nemám ani ponětí. Ale doufám, že se jednou najde nějaký mladší člověk, který bude mít zájem o duchovenskou službu v naší obci a bude pro ni vhodný.

JARMILA PLOTĚNÁ

1.

Svoji práci duchovní jsem viděla jako skvělou příležitost tvořit, a hlavně mít pro koho tvořit, to je přemýšlet, myšlenky sdílet, psát a mít možnost je náročným a vnímavým lidem předkládat. Uplatnit svoji radost z dialogu, tvůrčí a vstřícné atmosféry a mít poslání takové prostředí udržovat a rozvíjet toto společenství všestrannou podporou. Úplně na začátku svého působení jsem považovala za samozřejmé, že naše společnost má být výrazně prezentována na veřejnosti. Chápala jsem to po roce osmdesát devět dokonce tak, že Unitaria má mít co nejširší působení. Nějak jsem „nebrala“ model „rodinné“ obce s trvalým sídlem mimo centrum Brna. Nebyla jsem na začátku, ale ani mnohem později, vnitřně smířená s tím, že se scházíme poněkud na okraji města. Z tohoto důvodu jsem brzy po ordinaci přenesla působíště brněnských unitářů do pronajímaných sálů Moravského zemského muzea, které sice nemohly být místem ve smyslu sídla a kanceláře obce, ale právě toto bylo bližší mému pojetí: „ideály veřejně hlášené na co nejvíce veřejnosti přístupném a známém místě“.

Možná bude tento můj přístup v současnosti působit poněkud divně, avšak tehdy jsem to považovala za samozřejmost, neboť jsem si dovedla (a také dodnes dovedu) představit, co dobrého a prospěšného by takové velké společné dílo mohlo obci přinést a jak by to mohlo být užitečné i mimo obec, a to i v období, kdy jsme se scházeli v krásných historických sálech.

Jestliže je člověk stále osobně s lidmi, nepřetržitě třicet let, je svědkem neustálých

změn, proměn všeho kolem, neustále řeší různé situace, komunikuje. Už asi před dvaceti lety jsem slyšela, že duchovní v zahraničí mají právo na sabatíkl – tvůrčí volno za účelem sebevzdělání, publikační činnosti nebo vlastního duchovního rozvoje, čili takové tvůrčí i preventivní zastavení. Považovala jsem to za tak užitečné a samozřejmé, že jsem nějak tušila, že sabatíkl přijde, přestože v NSČU není oficiálně ustanoven. Přišel a bylo také dosti zřejmé, kdy začne, nebo lépe, po čem bude nutně následovat.

2.

Jestliže jsem měla do konce roku 2019 celkem pravidelný režim s cestováním a mnoha osobními kontakty, najednou, téměř ze dne na den přišel sabatíkl – režim, kdy čas tak neletěl a mohla jsem víc tvořit, psát, kreslit a beze spěchu se věnovat rozhovorům sice po telefonu, ale o to víc soustředěným a adresným. Můj osobní vynucený sabatíkl pokračoval vnitřním dramatickým příběhem.

Jestliže si promítnu uplynulé roky svého dosavadního života, neumím být ani dosti vděčná za to, že jsem vlastně takto čas většinou neprožívala. Vyrůstala jsem v přírodě a v poněkud starosvětském prostředí, kde čas ještě plynul a neprchal. V takovém prostředí člověk také vede dialog s časem, ale časem přívětivě cyklickým v kruhu ročních dob, svátků a událostí. Chápání takového času není „právě musím stihnout termín“, ale mohu navazovat, pokračovat a cyklicky se vracet.

V dobách epidemií, válek a přírodních katastrof vedeme my lidé, vědomě nebo nevědomě, dialog s končícím časem. Může to být duchovně velmi úrodné. Ve vynuceném sabatíklu jsem vedla dosti vědomě tento dialog a mohu říct, že to byl tvůrčí čas, který si sám vytvořil i svůj denní režim a vlastní rituály: dopolední vyřizování korespondence a telefonátů, odpolední psaní textů a promluv, večerní osobnější hovory s přáteli, kreslení, focení, vytváření obrázkových mailů, posílání textů, tichá šestnáctá hodina odpolední – krátké zastavení v činnosti, večerní rituál s meditací, díkůvzdání, bilancování a plánování dalšího dne.

3.

Při výhledu do dalšího dne si nekladu ani tak otázku „Co budu zítra dělat?“, ale „Co má další den přinést mně nebo někomu jinému skrze mne?“ nebo „Co od toho dne očekávám?“. Většinou si také večer připravím věci, které budu potřebovat k provedení úkolu, který ten následující den ode mne dostal. Teď si uvědomuji, že tento můj obvyklý přístup je vlastně výhodný tím, že dáme-li zítřejšímu dni (nebo třeba i týdnu apod.) úkol s jasnou představou, jak má být splněn, vedeme podpůrný dialog s časem. Časový úsek dostal konkrétní úkol, který sice provádíme my osobně, ale zaúkolovaný čas se všemi okolnostmi při plnění úkolu pomáhají, neboť je to i jejich věc. Zřejmě je to nějaká moje osvědčená metoda nakládání s časem (což by bylo odpovědí na otázku č. 5).

4.

Při dialogu s časem se s ním nemíním hádat, neboť on mívá obvykle mocnější argumenty a také mi sám poskytuje odpočinek. Na mne zbývá pouze realisticky, tedy přiměřeně zaúkolovat následující den a neudělat tu chybu, že mu dám úkolů nekriticky moc. Ostatní už je na něm. Sám čas a okolnosti určí, co bude práce a co odpočinek. Při tvůrčím povolání se totiž nedá dost dobře jedno od druhého odlišit. Obvykle však přece jen vycházím z klasického modelu: práce – odměna, to je odpočinek. Většinou to беру tak, že nejprve udělám manuální práce a za odměnu pak práce tvůrčí. Inspirace však může přijít při jakékoliv práci a pak činnost baví, čas neletí, ale plyne, a člověk si odpočine.

6.

Být k dispozici své obci znamená být nějakým způsobem stále ve společenství. To není náročné, zvláště jestliže je obec společenstvím vzájemně si důvěřujících přátel. Problém je spíš v tom, že zvláště v minulých letech „koronavirových“ si lidé zvykli hodně věcí řešit telefonicky přes mobil, což ještě stále přetrvává. Na shromáždění chodí méně členů a raději se baví přes mobil nebo posílají maily. Duchovní tak má celodenní „telefonní ústřednu“, neboť hovory s jednotlivými lidmi

se u něho sejdou. Nepociťuji to vůbec jako psychicky náročné, dokonce mívám občas zkušenost, že při telefonickém hovoru jsem schopna ještě pozorněji naslouchat a soustředěněji odpovědět než při osobním setkání často rušeném nějakými vnějšími vlivy. Spíš mám obavu z vlivu mobilů na fyzické zdraví. V současnosti přemýšlím, jak to řešit, když jsme si mnozí na jednoduchost a pohodlí mobilních kontaktů již tolik zvykli a skutečně při pořádání akcí i v pastorační práci a propagaci obce pomáhají. Svým způsobem také berou i šetří čas.

7.

Aktuálně nikdo neví, co nastane v nejbližší době, tak ani já nemám odvahu si něco konkrétního plánovat. Mám však jasnou představu toho, co pro mě znamená smysl života: Život pro tvorbu, pro moudrost, pro vděčnost, pro lásku.

LUDĚK PIVOŇKA

1.

Já jsem nastoupil do duchovenské služby v září roku 1999. Naše náboženská společnost mě v té době přijala velmi přátelsky, a tak jsem očekával jen to nejlepší. Později jsem pochopil, že v každé organizaci jsou také nedokonalí lidé, kteří nemusejí mít vždy jen andělské úmysly. Tak jsem tuto pozemskou realitu postupně přijal, aniž bych tím musel slevovat ze svých duchovních ideálů. Vždy jsem si ve své duchovenské službě přál, abych mohl pomáhat konkrétním lidem i s jejich konkrétními životními problémy a starostmi. A to mohu dělat i dnes. Děkuji tak především plzeňské obci, že je v ní dnes hodně milých a přátelských bytostí, s nimiž můžeme společně tvořit Unitarii jako příjemnou duchovní oázu.

2.

V týdnu vedu pravidelně jedno duchovní shromáždění a dvě přednášky a také poskytuji poradenství v krizových životních situacích. V neděli se často setkávám se snoubenci a připravuji je na jejich důležitý den. Také vyřizuji nezbytnou administrativu, která sice není tak zábavná, ale v organizaci je bohužel nutná.

3. Jsem plánovací typ, takže hodně přemýšlím o tom, co budu dělat v budoucích dnech.

4. Ano, určitě se snažím také odpočívat, neboť naše těla nejsou nezníitelná. A věk také přibývá.

5. Mám doma i literaturu tohoto typu, ale čas si dokážu dobře zorganizovat i bez ní.

6. Ano, pro naše členy jsem tu stále, takže mne mohou kontaktovat v podstatě kdykoliv.

7. Až půjdu do důchodu, budu se věnovat duchovním věcem i nadále. Pouze z trojice poslání, zaměstnání a koníček vypustím slovo zaměstnání. Na některé věci budu mít snad více času. Doufám jen, že v důchodu nebudu muset prosit o almužnu, když nás naše vláda tolik straší vizí o snědeném krámu.

VLASTIMIL KREJČÍ

1. Moje představa byla taková, že napomohu v rozvoji těch, pro které to dělám. Po všech těch letech se to podle mě potkalo s realitou pouze částečně. Hodně částečně. Moje působení některé úplně minulo.

2. Pracuji ad hoc, podle aktuální potřeby. Jsem typ člověka, který má „potíže s autoritami“, a to včetně sebe. Navíc vnímám, že když přijde ta správná chvíle, udělám práci „jako nic“. Ale jindy se můžu nutit, trvá mi to desetkrát déle a kvalita je špatná. V tu dobu raději dělám nějaké rutinní úkoly, které nevyžadují kreativitu a tolik soustředění.

3. Na hrubo, nikoli na konkrétní den či čas, pokud nejde o pracovní schůzky nebo něco, co je vázané na jiné osoby.

4. Základní nutnost. Brousit sekeru, aby pak lépe kácela stromy, je lepší, než tupě mlátit do kmenu tupou sekerou.

5. V tomto jsem převzdělaný a upřímně nic z toho, co mě učili, se mi nepodařilo nějak opravdu účelně aplikovat v praxi.

6. To je v pohodě. Mě to baví.

7. Koupím si vilu na venkově s velkou zahradou, zaměstnám veterináře a zahradníka a budu provozovat větší zvířecí hospic než teď.

PETR SAMOJSKÝ

1. Když jsem postupně službu začínal, bylo to ještě před sametovou revolucí. Možností bylo málo a já jich znal ještě méně. Nechápal jsem vlastně skoro vůbec, co může duchovenská práce obnášet, prostě jsem napodoboval duchovního obce Lexu. Znamenalo to být tak nějak vrostlý do obce jako její hlavní pilíř. Ale záhy jsem poznal, že to fungovat nebude. Až pak na semináři v Chicagu jsem porozuměl velmi široké škále možností, jak lze duchovenskou práci profesně cíleně zaměřovat. Ono je to tak, že při každé změně obce nebo oblasti, které se duchovní věnuje, vlastně začíná znovu: musí se přeorientovat, naladit na nové místo; je tu pro lidi, pro službu jim, ne naopak – ale tím spíš se v profesní tematické a zaměření musí orientovat a volit to, co mu takřikajíc sedí. A také je to samozřejmě o dialogu s členy.

Pro mne byla pak velmi silnou zkušeností služba nemocničního kaplana v Clevelandu, kde jsem pracoval rok. Tam jsem poznal, že tohle bych dělal moc rád. Vzápětí přišel další začátek, když jsem pracoval dva roky jako duchovní obce v Greeley, v Coloradu, kde jsem si mohl prvně ověřit v praxi to, co jsem načerpal na studiích na semináři. Tam jsem poznal, že služba v obci mne může naplňovat podobně jako pastorační služba v nemocnici.

Když jsem se po studiích vrátil do České republiky, začínal jsem opět znovu. Při plánování návratu s ÚSS jsem měl představu, že bych se rád věnoval práci v oblastech NSČU, tedy jako oblastní duchovní: navštěvovat jednotlivé obce, pořádat pro ně a kolegy vzdělávací semináře a podobně – měl jsem tolik materiálu, o který jsem se chtěl podělit! Ale to nešlo, tak jsem se stal duchovním pražské Unitarie. Ta po zkušenostech z doby „strejkismu“ nejen že neměla zájem o duchovního vrostlého jako pilíř do obce, ale byla naopak vůči i jen náznaku takového působení rezistentní. Takže jsme se dohodli, že hlavní cíl naší spolupráce bude obnovení důvěry v duchovenskou službu, tj. že to obci může něco dát a neohrožuje ji to.

Dalším začátkem pak byla služba v Obci širšího společenství, která funguje na úplně jiné bázi než „kamenná“ obec, včetně místní skupiny Husa. A nově služba pro oddělení duchovní správy, tedy v ústředí, a zároveň služba na mezidobí v Liberecké obci unitářů. Jsou to vlastně čtyři hodně odlišné platformy profesní služby, takže jsem si rychle zvykl na přehazování výhybek mysli a duše, pokud mohu použít metaforu. Svým způsobem jsem teď došel k tomu zaměření, o které jsem měl zájem před dvaceti lety, když jsem se po sedmi letech vracel z USA, jen je toho tak nějak víc, než jsem předpokládal.

2.

Bez pravidelného režimu by to dost dobře nešlo, protože během týdne musím odbavit spoustu administrativních procesů a musí to jak se říká „odsejpat“, to dělám zpravidla celé pondělí. Ale to nestačí, další administrativu dělám v časech mezi shromážděními jednotlivých obcí, které vytyčují jasně dané pevné body. Takže v neděli ráno jsem na shromáždění v pražské Unitarii, ve středu v poledne v Arkoně v ústředí, kde je shromáždění Středník vysílané naživo, nejméně dvakrát měsíčně v úterý na shromáždění v Liberci, cestou ještě zvládneme shromáždění na Huse. Čtvrtek večer zkouška s mou hudební skupinou Kolorej, pátky a soboty jsou běžně svatby. V mezích těchto pevných časů různé

schůzky, agenda oddělení duchovní správy, v přesunech autem nebo veřejnou dopravou rozmýšlení o tématech promluv, plánování atd. Každou sobotu večer si dělám takové osobní rituální zakončení pracovního týdne vyladěním promluvy na neděli.

3.

Plánování práce je základ. Jak to jde, zanáším si do diáře věci co nejdřív dopředu. Během podzimu plánuji rodinné události na příští rok a hlavní pracovní události, na kterých musím být: Sdílení světla, Květinová POU a OŠS, putování OŠS, moduly Unitářské akademie, zahraniční cesty atd. V lednu teprve otevírám termíny pro drobnější a nepracovní věci jako svatby, pohřby, vítání dětí (nečlenů). Pak si do diáře dávám termíny, do kdy co musí být hotovo: texty do časopisů, různé projekty, za které odpovídám nebo se na nich podílím.

4.

Plánování volna je stejně důležité. Dovolená a rodinné události spolu s osobními zájmovými činnostmi si plánuji podle hlavních pracovních věcí a snažím se, abych měl vždy dostatek prostoru pro duši. Naštěstí se některé oblasti odpočinku potkávají s pracovními, jako když jsem například minulou rodinnou dovolenou u moře strávil povětšinou dokončováním knihy *Křížkovy deníky*, takže jsem si kromě sitáru a koloběžky do Chorvatska vezl i tiskárnu. Mně prostě práce a odpočinek v různých ohledech splývají.

5.

Před lety jsem se naučil právě to plánování odpočinku – kategorizování činností, kterým se věnuji, abych si takřkajíc udržel přehled nad životem. A taky si průběžně třídit a prioritizovat všechno, co se na mne hrne, co dělat potřebuji nebo chci. V tom směru je mým základním nástrojem diář, který používám od mládí a vytvářím si v něm vlastní systém práce s časem.

6.

Z nemocniční kaplanské praxe jsem byl zvyklý na pohotovostní režim, tedy v daném čase

být kdykoliv k dispozici. Ale služba v obci je úplně jiná. Takže chci, aby lidé věděli, že se na mne skutečně mohou obrátit kdykoliv, ale rozumí se, že to pak má být nějaká urgentní, krizová situace.

7.

Mám v plánu aktivně pracovat jako duchovní do devadesáti pěti let, ještě toho chci hodně prožít, přečíst, promyslet, sdělit, vyprávět, napsat. Pak z aktivit poodstoupím a dám si záměrně volnější tempo života, kdy budu už jen psát články a knihy a věnovat se hudbě. Pochopitelně, že je to jen představa, co

bych rád dělal podél časové osy budoucnosti, a nezbytně sem patří sebereflexe, vnímání zpětné vazby a následné úpravy profesního působení; takže když bude zjevné, že mi například neslouží paměť nebo se těžko držím na nohou, přestanu působit veřejně; pokud v mezičase zemřu, tak pak je to jasné. Shrnu bych to – jak se to říká hezky v jednom rčení – člověk míní, pánbu mění; v tom smyslu se mu nechci plést do řemesla, ale na druhou stranu chci mínit, tedy plánovat, protože jinak by pánbu neměl co měnit.

Anketu sestavil Petr Samojský.

Úvahy rozličné o čase a jeho užívání

Jiří Fiala

Na počátku sepsání následujících dosti osobních úvah bylo – nikoliv Slovo¹ – ale zazvonění telefonu. Byla sobota brzy odpoledne a právě jsem meditoval v lese; tedy neseděl jsem v lotosovém sedu (ten si ponechávám na doma a „lotos“ je jen poloviční), ale meditoval jsem v chůzi. Skončil jsem první část, která má slovní a obsahový charakter (sútry a mantry), a přešel k druhé, hlavní části, tedy k tiché meditaci (kontemplaci). Začalo sněžit, a tu mi najednou zazvonil mobil. Nošení mobilu do lesa může vypadat dosti podivně, ale nosím ho tam pro případ, kdyby si na mně pochutnal medvěd anebo (reálněji) mne omráčila větev (vítr bývá někdy dosti silný), aby mě pak našli, a zejména jako měřič času, protože v rukavicích se korálky růžence příliš dobře neprobírají, přesněji – jde to velmi špatně. Takže ruce, hezky v rukavicích, mám zaklesnuté do sebe ve „správné“ mudře pro tento případ, ponořuji se do „hloubky bytí“ (nádech půlkrok, výdech půlkrok), a teď se ozve mobil. Mně málokdy někdo volá a v lese téměř vůbec, ale protože se s volajícím znám přes třicet let a neviděli jsme se už několik let, je mi jasné, že se jedná o něco vážného, protože jinak by mi nejspíše napsal mail. Naštěstí brzy zjistím, že se nejedná o nic tragického, ale rozhovor se nakonec protáhne na čtyřicet minut. Měl jsem na odpoledne v plánu uskutečnit několik domácích prací, než půjdeme na večeři u příležitosti dceřina svátku, a tak jsem se rychle rozhodl jednu z nich, opravu asi na hodinu, odložit na další sobotu a pokračoval jsem v meditaci. Dalo by se říci, že meditace vlastně pokračovala i v průběhu hovoru, protože se mi dařilo udržet její určitou vnitřní polohu, ale nechtěl jsem přijít o ono úžasné vnitřní ticho a raději jsem „obětoval“ tu opravu. (A nebylo to z lenosti, opravdu, opravdu ne...) Takže do tématu hospodaření s časem z duchovního pohledu jsem vstoupil ryze prakticky, v průběhu duchovní praxe, kdy jsem o určitý plánovaný čas „přišel“...

Na počátku bylo zazvonění telefonu.
(Foto © pixabay.com.)

1 „Na počátku bylo Slovo, to Slovo bylo u Boha, to Slovo bylo Bůh.“ (Jan 1:1)

O ČASE (NE)ZTRACENÉM...

Samozřejmě není třeba nějakého zvláště vysokého stupně duchovního rozlišování, aby bylo zřejmé, které činnosti odložit lze, a které nikoliv. Je vcelku jasné, že ku příkladu prasklé těsnění mezi vestavěnou skříní a stropem nějaký čas počká, zatímco prasklým silikonem na okraji vany by mohlo zatékat, a podobně zašití oblečení na další roční období nemusí být hotovo v nejbližší době, kdežto to, které je nyní v nejvyšší permanenci, odkladu nesnese – ale pozor, takové šatečky na panenku by se zdály patřit do první kategorie, ale rychle zjistíte, že tomu tak není; navíc je to velmi zodpovědná práce, protože uvolnění švy nestačí nějak zašít, ale je třeba, aby nebylo vůbec poznat, že oprava byla provedena v ruce, a pokud se vám podaří dosáhnout stavu, který překonává ten původní, dostane se vám ocenění v podobě hluboké důvěry vyjádřené přísunem dalších šatečeků potřebných vylepšit.

Avšak i to, co je zásahem „vyšší moci“ třeba odložit, nelze odkládat neustále: „mañana“² neznamená věčnost a i nebesky trpělivá manželka na pokraji svatořečení se po čase opatrně zeptá, jestli jste už přemýšleli o tom, co jste před půl rokem slíbili mít do týdne hotové.

Ne vše je třeba odkládat, mnohdy stačí pořadí činností upravit. Když se chystáte vytříť podlahu v kuchyni a zjistíte, že syn právě začal vařit, tak než spustit litanie o tom, že přece mohl vědět, že budete vytírat, protože to ve stejný den a ve stejný čas provádíte téměř od vzniku světa (což by bylo, jak by řekl Buddha, „neušlechtilé“ a „neprospěšné“ – jemu i vám), je přínosnější se věnovat jiné činnosti zamýšlené na ten samý den anebo, pokud bude mít proces vaření delší průběh, vytírání přesunout na jiný den a místo toho vyluxovat nebo utřít prach.

Jindy však není nutno pořadí zamýšlených činností měnit, ale je možné „vyrušující“ impuls připojit k již prováděné práci, takže probíhají souběžně. Máte to jistě vyzkoušeno z každodenních činností, kdy dáte prádlo, oloupete brambory a dáte je vařit, nakrájíte

zeleninu a dusíte ji, brambory slijete, program v pračce přesunete na máchání, zeleninu dodusíte, smícháte s bramborami a jdete žehlit a doufáte, že prádlo po vymáchání iniciativně pověsí někdo ze zbylých členů rodiny, kteří v tu chvíli pracovní aktivitou zrovna nehýří. Tuto souběžnost lze uplatnit i neplánovaně, když je třeba v dosavadní činnosti pokračovat a novou nelze odmítnout; například když si s vámi chce popovídat dospívající nebo dospělý potomek, protože to se nemusí brzy opakovat. Skutečnost, že chce znát váš názor či dokonce radu, ačkoliv jste vyrostli v době před internetem a před mobilem, což je podobné jako před naším letopočtem, je pochopitelně zavazující (i když mám tu výhodu, že mé děti nepodléhají módním ideologiím, takže se v pohledu na svět zase tolik nelišíme, alespoň o mně stále mluví jako o tátovi, a ne jako o rodiči číslo dvě³ apod.), a je jasné, že si v tomto případě nevystačíte s odpovědmi typu „hm“ a „jó?“, ale budete muset pozorně naslouchat a zároveň se pozorně věnovat dosavadní práci, má-li výsledek za něco stát. Tato souběžnost práci pochopitelně zpomalí, takže zabere více času, než jste plánovali, ale méně, než kdyby tyto dvě činnosti následovaly po sobě, takže čas nakonec ušetříte.

V některých případech však nelze anebo není radno plánovanou činnost ani odložit, ani přesunout, ani ji spojit s jinou, protože vyžaduje nejvyšší pozornost, tudíž nezbude než s těžkým (nebo „těžkým“) srdcem rušivý zásah odmítnout.

A kde je v tom všem nějaký duchovní pohled? Jednak v moudrém rozlišení, co kdy z toho uplatnit, a jednak v rychlém uplatnění vybrané varianty bez průchodu vlastních negativních emocí. A to je skutečně velmi obtížné, a pokud se vám to v jedné situaci podaří, takže byste nabyli dojmu, jak jste na duchovní cestě opět pokročili a od svého ega se zase trochu více osvobodili a jak už se vám daří

2 Zítřka (ve španělštině původně a stále také „ráno“, podobně jako v němčině Morgen anebo původně v češtině – zítřka (z jitra) a přeneseně „někdy jindy“.

3 Ve Francii již ve školních formulářích kolonky „matka“ a „otec“ nahradili kolonkami „rodič 1“ a „rodič 2“. Dostupné z: www.lidovky.cz/svet/misto-matky-a-otce-bude-rodic-cislo-1-a-2-francouzsky-parlament-upravil-skolni-dokumenty.A190215_132934_In_zahranici_mha

Dnes čekající povětšinou vytáhnou „chytrofony“. (Foto © pixabay.com.)

jednat z většího nadhledu, mnohdy se vzápětí naskytne podobná situace, kdy toho už budete mít opravdu, ale opravdu dost a chudák ten, kdo by se vám postavil do cesty...

... A ZÍSKANÉM

Čas nemusíme jen ztrácet, ale i získávat. Typickým příkladem jsou čekání, ať už na dopravní prostředek nebo u lékaře apod., anebo přemísťování dopravním prostředkem, tedy pokud se vezete. Dnes čekající povětšinou vytáhnou „chytrofony“, ale již v dřevních dobách jsem si zvykl trávit tento čas meditací, což lze zobecnit i na jiné druhy duchovní praxe. Při sezení je to jednoduché (byť pravda, v čekárnách u lékaře se ještě vyskytnou „rušiví živlové“, kteří mají potřebu si nahlas povídat, takže v tom případě raději přejdu ke čtení), i když se pochopitelně nezaujímá ta správná ásana⁴ ani mudra⁵, ale ani při stání to není

složité – prostě se jen pomalinku přechází tam a sem; sice je to poněkud rychlejší než ony půlkroky při meditaci v chůzi, ale i tak to pro meditaci vytváří vhodné podmínky. Takže co by bylo jen ztrátou času a trpným čekáním, se může proměnit ve vnitřní obohacení.

Takto se dají využít i kratší chvíle. V kuchyňkách v zaměstnáních bývají novodobé kávovary, zvané presovače. Sice jsem celoživotní „kafefob“,⁶ ale presovač má i pro milovníka čaje užitečnou funkci, tedy že poskytuje horkou (nikoliv vroucí) vodu, která je pro čaj ideální. A vzhledem k tomu, že voda při tom neteče, ale je vystřelována po kapkách, zní jako kulometná palba, takže když při tom ve stejném rytmu pronáším polohlasně mantru (posvěcování Božího jména), nikdo to neslyší, a do pracovního procesu se mi tak daří začlenit chvíli věnovanou jen duchovní praxi...

4 Tělesná pozice; pro meditaci je základní „padmāsana“ (lotosový sed).

5 Pozice rukou, jako je např. „dhjānamudra“ (meditace v sedě: složené ruce s dotýkajícími se palci) nebo „andžalimudra“ (modlitba: sejitá ruce).

6 Zní to dosti podivně, ale odborně by to takto bylo (z řeckého: καφέφοβος) – myšleno s nadsázkou nikoliv jako panická obava vycházející z podvědomí (jako např. arachnofobie, agorafobie atd.), ale jako osobní hluboce odmítavý postoj, jak se dnes v médiích běžně používá (např. rusofob, islamofob, homofob apod.).

Proměnit tímto způsobem je naopak možno i delší „ztrátové“ časové úseky. Cesta do práce a stejně tak i z práce mi trvá hodinu, protože se napřed z jednoho kraje města přemísťuji do centra a poté z centra na jiný kraj města. Ta hodina odpovídá i času, který o volných dnech věnuji duchovní praxi (po poledni a večer), tudíž jsem tento čas přemísťování začal využívat i pro duchovní praxi během pracovních dní, ovšem s dřívějšími časy, tedy ráno a odpoledne. Pochopitelně to nemá takovou hloubku jako v lese nebo doma, protože při tom vystřídám čtyři dopravní prostředky, ale přínosné to je. V úvodu je desetiminutová chůze na zastávku, kdy na cestě nikoho nepotkávám, takže mohu příslušné texty pronášet nahlas (je to jako se zpěvem – nahlas to působí silněji než potichu) a poté je v autobusu dokončím potichu. Takto se lze věnovat i tiché meditaci, protože není na škodu ji trénovat v různém ruchu; problémem jsou však pro mne rozhovory, protože u nich se mysl zachytává jejich obsahu, a tak při nástupu automaticky vyhledávám nejtíši místo. Z tohoto hlediska jsou pro mne ideální cizinci, například tónový charakter vietnamštiny mi připomíná štěbetání ptáčků a podobně nerozumím ukrajinštině – většina uprchlíků z Ukrajiny, jež jsem v MHD potkal, jsou však tamější Rusové a jejich jazyk zanechal v mé mysli po osmi letech školní výuky, byť dávné, pevné otisky, takže mne ruší, ale alespoň je pro mne libozvučný a samozřejmě s nimi soucítím...

Čas však lze „získat“ i v době největšího „kalupu“, například když někdo něco vyleje či vysype – v tu chvíli pochopitelně rychle naběhnete a zabráníte nejvyšším a neodvratným škodám, ale když je největší pohroma odvrácena, lze od toho před douklizením či dočištěním na chvíli poodstoupit, ponořit se do modlitby či meditace a poté s uklidněnou myslí činnost dokončit, díky čemuž se mj. vyvarujete pronášení slov na adresu původce, kterých byste později litovali. Vůbec zpomalit ve chvílích nejvyššího spěchu, jakmile to situace umožní, je obecně blahodárné a ve výsledku to čas ušetří, protože vám to umožní pokračovat v přiměřeném přístupu a vyvarovat se chyby.

O ČASE PŘÍHODNÉM

Ne vždy je však zpomalení na místě. Staří Řekové⁷ ve vnímání času rozlišovali „chronos“ jakožto neustále plynoucí čas (odtud máme slova chronologie, chronometr, chronický apod.) a „kairos“ (odtud nemáme odvozeno nic) jakožto čas příhodný pro určitou událost či činnost – a kairos může být někdy velmi krátký.

Stalo se mi před deseti lety, že jsem ve městě na druhé straně přechodu spatřil svou dávnou přítelkyni. Tedy nebyl jsem si jist, že je to ona, měla jiný účes a jinou barvu vlasů a mnoho let jsem ji neviděl, ale byl tam takový silný pocit – na druhou stranu jsem se v pocitu, že vidím někoho známého, už mnohdy spletl. Ale tehdy to bylo ještě zesíleno tím, že mne asi deset minut před tím napadlo, že bych ji mohl potkat. Ta myšlenka mne velmi překvapila, protože jsem netušil, z čeho by mohla vycházet, a tak jsem se jí v tu chvíli více nezabýval – ne že bych popíral možnost mimosmyslového vnímání, ale nepředpokládal jsem, že by se předtuchy týkaly i mne. A tak jsem stál na přechodu, stačilo se při míjení na ni pozorněji zahledět, ale najednou jsem si uvědomil, že nejsem na setkání s ní připraven, že nechci říct něco banálního, protože náš vztah byl pro mne velmi důležitý, takže když došlo k rozuzlení, kdy jsem mohl zjistit, zda je to ona, či nikoliv, zbaběle jsem uhnul pohledem – prostě jsem nebyl schopen se na ni podívat; je to asi podobné, jako když trpíte akrofobií. Jestliže stoupáte někam do výšky v otevřeném prostoru, tak se vůlí překonáte a dostanete se výše, než byste běžně došli, ale poté jste nuceni zastavit a už nemůžete vůbec dál, jako by vás ovládala nějaká jiná síla. Takže jsem uhnul pohledem a nemohl jsem jinak, i když jsem chtěl, tudíž jsem nezjistil, kdo to vůbec byl. A protože to nebyl romantický film, happy end se nekonal, neboť jsem ji pak už nikdy nepotkal.

⁷ Řecko dnes sice vnímáme spíše jako místo dovolené u moře, ale je to kolébka evropské civilizace – odborná terminologie nejrůznějších vědeckých disciplín vychází vesměs z řečtiny (prostřednictvím latiny) a podobně byla řečtina jazykem prvních křesťanských textů, protože byla ve východním Středomoří dorozumivacím jazykem, obdobně jako je dnes dorozumivacím jazykem angličtina.

Staří Řekové dělili čas na čas plynoucí (chronos) a čas příhodný (kairos). (Foto © pixabay.com.)

A poučení? Nepochybně, pokud možno, svůj kairos. Když ho zmeškáte, sice tím nejspíše nikomu neublížíte, ale bude vám to líto...

O ČASEM ROZVRŽENÉM

O ztrátách či naopak o získávání času už vlastně rozhodujete, když si jednotlivé činnosti rozvrhujete. Při rozmyšlení činností, které jsou nové anebo se jim nevěnuji pravidelně, vycházím ze zkušenosti, že obvykle trvají o polovinu nebo ještě jednou tak déle, než bych si myslel. A samozřejmě je třeba počítat s Murphyho zákony, takže co se může pokazit, se často pokazí, a mnohdy se objeví „nečekané“ komplikace – tedy nečekané optimistou; realista je právě očekává a po jejich objevení a zvláště odstranění si oddychne, že je má za sebou. Ještě realističtější realista ovšem ví, že po „nečekaných“ komplikacích se mohou objevit další „nečekané“ nebo „nečekanější“ obtíže, a oddychne si, až je vše hotovo. To „hotovo“ je však v některých případech relativní pojem, protože některé činnosti si stále přivolávají váš zájem – když například lepíte celostěnovou fototapetu a dopustíte se té ne-

prozřetelnosti, že lepidlo připravíte z práškové směsi podle návodu výrobce, tak se může stát, že večer, kdy už „je hotovo“, za vámi přijde dceruška, že to nějak padá, takže tapetu zajistíte napínáčky, v týdnu koupíte novou směs a další sobotu lepíte znovu, ovšem už s mnohem hustším lepidlem (ať si výrobce píše, co chce – „sichr je sichr“). Dcerka si z toho pak odnese poznání, že u vás musí počítat s reparátem, ale když bude trpělivá, dočká se...

Díky časové rezervě se pak nedostáváte pod zbytečný tlak a čas neztrácíte, zatímco když vše proběhne hladce, čas vám ještě zbyde a můžete se ve vyhrazeném čase pustit do další činnosti. Zvykl jsem si jednotlivé práce neplánovat ve smyslu: tehdy udělám tamto a onehdy ono – samozřejmě mimo akutních záležitostí, které nesnesou odkladu – ale mám pro ně určitý jim věnovaný čas a uskutečňuji je postupně ve stanoveném pořadí, jak je to možné. Je to vlastně neustálý proud, který asi nikdy neustane, protože staré věci se rozbíjejí a je třeba je opravit a zároveň je „třeba“ doplňovat nové, podobně jako když uklízíte a nakupujete a další týden znovu a znovu a tak pořád dokola.

Je však rozdíl, jestli k tomu přistupujete jako sprinter, nebo jako vytrvalec. Dnes převažuje sprinterský přístup, který má výhodu, že se toho stihne opravdu mnoho. Sprint má být však krátkodobý, takže pokud se v něm pokračuje dlouhodobě, následkem je větší určitá „vyšťavenost“. Nabízí se pak otázka, k čemu to všechno je, když to nepřináší radost. Při vytrvalostním přístupu se výsledky sice dostavují později, ale můžete při tom prožívat pokoj a mít pocit, že skutečně žijete, a ne se jen za něčím honíte. Samozřejmě lze namítnout, že správný život spočívá právě v tom honění se, co nejvíce toho stihnout, co nejvíce ze života „vymačkat“, ale to už je právě volba každého...

K tomuto tématu mne zaujal článek politologa Petra Robejška *Stopy budoucnosti*,⁸ v němž zmiňuje rozdíl mezi efincií a efektivitou. Efience je původní slovo pro to, co se dnes označuje efektivitou, tedy maximální výtežnost, zatímco efektivita v původním slova smyslu „se od efience liší v tom, že jde sice také o snahu optimalizovat procesy, avšak s důrazem na dosažení cíle; úspornost a rychlost přitom nehrají prvořadou roli“. Eficientní přístup je velmi výkonný, ale protože si neponechává rezervy (nic nelze nechat ladem, protože by to bylo „neefektivní“), je málo odolný vůči nečekaným změnám.

Jeden z nejstarších příkladů efektivního, ale nikoliv eficientního přístupu je ve Starém zákoně, v Třetí knize Mojžíšově: „Až budete ve své zemi sklízet obilí, nepožneš své pole až do samého kraje a nebudeš paběrkovat, co zbylo po žni.“⁹ Je to pochopitelně zejména sociální opatření ve prospěch chudých, ale zároveň vede k přístupu: nesnažit se využívat všeho až do „poslední mrtě“.

I o hospodaření s časem lze tedy říci, že je dobré být efektivní, ale ne eficientní.

O ČASE PRO ČINNOSTI NEZBYTNÉ...

Ve snaze účelně nakládat s časem je důležitý určitý řád či (týdenní a denní) režim, jehož

dodržování předpokládá jistou míru sebe-disciplíny. Avšak tato slova v nás nevyvolávají příjemné pocity, spíše v nich vnímáme prásknutí bičem nad našimi hlavami, protože jich máme dost ze školy a ze zaměstnání. Toho si již v padesátých letech všiml filozof Erich Fromm,¹⁰ takže to není záležitost až současné doby. Ostatně nejedná se o to fungovat jako stroj na nějaký časový kód, ale spíše o určitý styl nebo přístup k životu, v němž mají různé činnosti své časové místo a v němž vedle nezbytných činností mají svůj prostor i činnosti důležité, byť ne nezbytné.

Ty nezbytné se většinou opakují, představují takový ten běžný kolotoč různých povinností a všeho, co je třeba udělat, takže už předem dokážeme odhadnout, jak nám budou dlouho trvat, a tudíž, kolik jich zvládneme. A když máme pocit, že už je toho příliš, můžeme si pomoci citátem ze hry *Maryša*, kdy se Vávra po vylíčení neuspokojivého stavu jejich manželství („Na hromech líháme, na hromech

10 „Praxe každého umění vyžaduje určité všeobecné předpoklady, ať již hovoříme o truhlářství, medicíně či o lásce. Předně vyžaduje kázeň. Nikdy neudělám nic dobře, nedělám-li to ukázněně; všechno, co dělám jen „když jsem v náladě“, může být hezký a zábavný koníček, nestanu se však nikdy mistrem takového umění. Problém ovšem není jen v kázni při výkonu nějakého specifického umění (například v několikahodinovém denním cvičení), nýbrž v kázni celého života. Mohlo by se myslet, že pro moderního člověka není nic snadnějšího než kázeň. Což netráví osm hodin denně nejukázněnějším způsobem při výkonu svého zaměstnání, které je přísně rutinové? Ve skutečnosti však moderní člověk mimo pracovní sféru má velmi málo sebekázně. Když nepracuje, chce lenošit, loudat se, nebo abychom užili hezcího slova, „uvolnit se“. Právě tato touha po lenosti je z větší části reakcí na rutinizaci života. Právě proto, že člověk je po osm hodin denně nucen vynaložit svou energii pro cizí účel, způsobem, který je mu cizí a který je předepsán rytmem práce, jeho vzpurnost se projevuje formou dětinského hovění svým choutkám. Kromě toho v boji proti autoritářství získal nedůvěru ke kázni — k té, která je vnucována iracionální autoritou, a stejně tak k racionální kázni, kterou si člověk ukládá sám. Bez takové kázně se však život tříští, stává se chaotickým a chybí mu soustředěnost.“

Erich Fromm, *Umění milovat*, Praha: Orbis 1966, s. 82–83; (originál: *The Art of Loving*, New York: Harper & Brothers 1956).

8 Dostupné z: blog.aktualne.cz/blogy/petr-robejssek.php?itemid=27299

9 Leviticus 19:9 (použití různého mluvnického čísla „budete“ a „nepožneš“ je v originálu); podobný text má též Deuteronomium 24:19–21.

vstáváme.“) ptá: „Musí to být?“¹¹ a ptát se u jednotlivých „nezbytností“: musí to být?, teď? nebo tak často? atd. Většinou ano, že... , ale je třeba si zároveň připomínat omezenost vlastních sil, nemluvě o omezeném čase.

Avšak nezbytné práce typu uklízení, žehlení či vaření, které jsou většinou rutinou a které můžeme vnímat jako nudné či ubíjející, tudíž časově ztrátové, mohou představovat prostor, v němž můžeme převádět do běžného života duchovní praxi, tedy můžeme je proměnit z pocítované (časové) ztráty v zisk, který nás vnitřně rozvíjí a posouvá. V křesťanských klášterech vycházejících z benediktinské spirituality mají známé heslo „Ora et labora“, které odkazuje na střídání modlitby a práce během dne, ale rovněž vyjadřuje, že práce má být propojena s modlitbou (při práci se modlí). Podobně je v zenových klášterech vedle velkého prostoru pro meditaci (zazen) taktéž velký prostor pro fyzickou práci (samu), která umožňuje zachovávat a rozvíjet meditativní postoj bdělé pozornosti čili života v hluboké přítomnosti.

Samozřejmě, snadno se o tom mluví, ale hůře se to uskutečňuje...

... A PRO ČINNOSTI DŮLEŽITÉ

Vedle nezbytných činností jsou i činnosti důležité, bez nichž se sice, jak to vypadá, můžeme obejít, zvláště když ty nezbytné si vyžadují mnoho času, ale pro kvalitní život jsou vlastně taktéž nezbytné a možná ještě důležitější. A jednou z těchto důležitých činností je pro duchovně orientovaného člověka duchovní praxe, tedy čas a prostor věnovaný výhradně jí.

Zde lze namítnout, že existují duchovní cesty bez duchovní praxe nebo přinejmenším bez pravidelné duchovní praxe. Může to představovat duchovní vyzrávání následkem rozjímání či rozvažování nad jednotlivými životními událostmi nebo život prožitý v důvěře a ve vděčnosti Bohu¹² či (transcendentnímu) Buddhovi¹³ za to, že člověka podporuje a zachraňuje, tedy celoživotní „děkuji“.

Musím přiznat, že takto pokročilý nejsem – pro mne je pravidelná modlitba či meditace

Důraz na nemarnění času byl ve středověku a v baroku vyjadřován rčením „memento mori“.
(Foto © pixabay.com.)

11 Abych nevytvářel falešný dojem: Opravdu nejsem milovníkem divadla, naposledy jsem v něm byl ještě v minulém století, před odstěhováním se na venkov, ale tato replika se mi výrazně vryla do mysli díky postavě Karla Infelda Prácheňského ve hře *Záskok* Divadla Járy Cimrmana, který si ji tam vypůjčuje, a v podání Zdeňka Svěráka je velmi výrazná, a možná výraznější než na původním místě.

12 Příznačné pro lutersky orientované křesťanství s jeho zásadou záchrany (spásy) „sola fide“, tj. „pouze vírou“.

13 Charakteristické pro buddhistickou školu Džódo šínšú, v Japonsku nejpočetnější, podle níž jsou vlastní síly převážné většiny lidí pro duchovní vysvobození nedostačující.

velmi podstatná, protože ji potřebuji, abych se mohl otevírat oné podpoře „shora“ či „z hloubi“ – nedosáhl jsem totiž ještě takového hlubokého vnitřního vyladění na tuto podporu, že bych už duchovní praxi nepotřeboval; bez ní bych skončil podobně jako tzv. buddhisté nočního stolku (i když noční stolek nemám), kteří pravidelně čtou knihy o buddhismu, ale praxi se nevěnují, takže to pro ně představuje určitý doplněk či určité zpestření jejich života, ale svůj život na tom nezakládají. Samo o sobě to špatné není, může to být dobrá příprava na Cestu, ale pro mne je důležité po Cestě stále a vytrvale kráčet a neztrácet čas.

Duchovní praxe však nemá význam jen pro nás samé, ale taktéž i pro druhé, a to jednak nepřímo, protože nás postupně proměňuje, což by následně mohli na našem vztahu k nim poznávat, a jednak přímo, protože do ní můžeme náš vztah k nim vnést. I ateisté svým blízkým říkají, že na ně budou myslet a přát jim vše dobré, když je čekají obtíže (např. zkouška či pobyt v nemocnici), a mnozí to nemyslí jen jako útěchu, ale skutečně tak činí. V modlitbě nebo v meditaci můžeme podobně podporu, kterou jsme při ní přijali, předávat následně našim blízkým a bližním. Pomáhat tak můžeme nejen na úrovni tělesné (hmotnou pomocí a pracovním přispěním) a duševní (nasloucháním, sdílením, útěchou a radou), ale právě i na úrovni duchovní (přímluvná¹⁴ modlitba či přenášení „zásluh“¹⁵). A když takto přejeme dobré,¹⁶ můžeme navíc alespoň na této duchovní úrovni udržovat vztahy i s těmi nám blízkými lidmi, kteří již zesnuli anebo s nimiž jsme si sice přestali rozumět a naše cesty se rozešly, ale kteří byli pro nás v minulosti důležití, a tak i přes ukončení

vztahu s nimi a případná nedorozumění na ně myslíme v dobrém.

O ČASE POSVĚCENÉM

I pokud jsme nezbytnými činnostmi natolik zaneprázdněni, že už nám příliš volného času nezbývá, lze si na pravidelnou duchovní praxi čas najít, protože nemusí být nijak dlouhá, spíše se jedná o její pravidelnost, abychom měli během dne určité pevné body, o něž se můžeme opřít a získávat či udržovat si určitý nadhled nad činnostmi, do nichž jsme ponořeni. Může se jednat na příklad o velmi krátkou (několikaminutovou) modlitbu či meditaci (např. na deset nádechů a výdechů, což lze dobře počítat na prstech), která se několikrát během dne opakuje, a delší praxi se můžeme věnovat na příklad jen jednou týdně, pokud častěji nemůžeme.

V křesťanství je takováto pravidelná denní modlitba chápána jako posvěcování času, jako chvíle, kdy si konkrétní čas plně uvědomujeme a s Bohem prožíváme. Den je rozdělen po třech hodinách do tzv. hodin¹⁷ (po probuzení, okolo 6⁰⁰ jitro, 9⁰⁰ dopoledne, 12⁰⁰ poledne, 15⁰⁰ odpoledne, 18⁰⁰ večer a před spaním¹⁸), s nimiž jsou spojeny určité texty, které tak modlícího se doprovázejí celým dnem. Laici, kteří jsou v klášterech více vytiženi prací, však tyto texty nahrazují modlitbou Páně (Otčenáš), která je krátká a mohou se jí modlit z paměti. V japonských buddhistických klášterech jsou jednotlivé denní části stanoveny po čtyřech hodinách (2⁰⁰ až 6⁰⁰ jitro, 6⁰⁰ až 10⁰⁰ dopoledne, 10⁰⁰ až 14⁰⁰ poledne, 14⁰⁰ až 18⁰⁰ odpoledne, 18⁰⁰ až 22⁰⁰ večer a 22⁰⁰ až 2⁰⁰ noc), což se mi zdá být, alespoň jak jsem si vyzkoušel, pro běžného pracujícího praktičtější, protože to lze spojit s probuzením, cestou do zaměstnání, přestávkou na oběd, cestou ze zaměstnání, chvílí před večerí a usínáním.

Nejedná se tu však o výkonnost, ale o určitý denní rytmus, a podobně jako máme uspořá-

14 „Přímluva“ je v původním smyslu modlitba v něčí prospěch: „pří-“ jako stát při někom či být při někom a „mluva“ ve smyslu modlitby (latinské „oratio“ znamená řeč i modlitbu).

15 „Zásluha“ je vžitým, ale ne nejvýstižnějším překladem sanskrtského „punja“, které znamená v této souvislosti obdržené dobro, takže přesnější překlad by byl „přenášení obdrženého dobra“ (obdrženého v předchozí modlitbě či meditaci).

16 „Esotericky“ řečeno, posíláme pozitivní energii.

17 Počeštěné latinské názvy: invitorium, laudy, tercie, sexta, nona, nešpory a kompletář.

18 Ještě je třeba doplnit půlnoční modlitbu (matutinum), kvůli níž mniši rozdělují svůj spánek, ale v současnosti tak činí již jen kartuziáni, zatímco ostatní řády ji přesouvají na ráno.

dány ony nezbytné činnosti, tak můžeme mít uspořádanu i duchovní praxi, a míra, kterou jí věnujeme, záleží rovněž na tom, jak je pro nás důležitá, co nám přináší a jaké máme priority.

O ČASE NÁM „VYMĚŘENÉM“...

Duchovní praxe má význam i z hlediska dlouhodobého vnímání času.

Když je nám dvacet let, máme celý život před sebou a obvykle nepřemýšlíme, kolik nám ho ještě zbývá. Podobně je tomu, i když je nám třicet. Ve čtyřiceti si však uvědomíme, že i kdybychom se dožili osmdesáti let, že už jsme v polovině, polovina je sice ještě stále dost, ale polovinu máme i za sebou, takže času přece jen už také dost ubylo. V padesáti nám zbývá z hlediska průměrného věku dožití již jen třetina a v šedesáti je to ještě horší. A v sedmdesáti je již dobrý každý zbývajících rok.

Čas zastavit nelze, takže čím jsme starší, tím je pro nás naléhavější, jak zbývajících čas prožijeme. Kdysi jsem četl,¹⁹ že tělesná výkonnost člověka vrcholí ve třiceti a poté následuje například pomalý a později vcelku rychlý pokles, duševní výkonnost vrcholí ve čtyřiceti a tuto vrcholnou úroveň se daří ještě po nějakou dobu udržovat, zatímco duchovní vývoj omezení nemá, a to se mi stalo ve výhledu na stárnutí velkou útěchou, tedy že i když mne opustí tělesné a duševní síly, že budu moci žít i nadále smysluplně.

V této souvislosti se mi připomíná vyprávění mé maminky o její babičce, která žila u jedné ze svých dcer (maminčiny tety), velmi špatně viděla a téměř neslyšela a sedávala na stoličce v kuchyni jakožto hlavní místnosti, kde se soustřeďoval rodinný život, v rukou měla růženec a modlila se. Pro maminku bylo nepochopitelné, že se po celou dobu návštěvy stále modlila, a tak jsem jí vysvětloval, že to bylo to nejsmysluplnější a vlastně jediné, když jí zrak a sluch už nesloužily, co mohla dělat.

... A ZBÝVAJÍCÍM

Důraz na nemarnění času s ohledem na ubývající dobu života byl ve středověku a v ba-

roku vyjadřován rčením „memento mori“²⁰. Památování na smrt však není pro nás dnes nijak přitažlivé, chceme se soustředit na plné prožití života, to nás spíše osloví jiné latinské rčení, pozdrav bojovníků²¹ římskému císaři „morituri te salutant“²², z něhož cítíme nepoddávání se smrti a odvahu tvář v tvář její blízké hrozbě. Tato dvě rčení však nejsou nijak v protikladu, protože všichni čelíme smrti, takže si můžeme říci „morituri, memento mori“.

Pokud to přesto na nás působí morbidně, možná nás osloví Buddhova poslední slova ve stejném významu: „... složené věci jsou podřízeny zániku, usilujte se svědomitost!“²³ Narodit se jako člověk je podle něj velmi vzácné, a tak by byla velká škoda této možnosti co nejvíce se přiblížit duchovnímu vysvobození dostatečně nevyužít.

V obou případech se však nejedná o negativní pohled na život jako takový nebo o zálibu v tématech souvisejících se smrtí, ale o realističtější pohled na čas, který máme k dispozici, a na jeho co „nejhospodárnější“ využití.

A O ČASE VĚČNÉM

Všechny tyto úvahy vycházejí z běžného vnímání času jako lineárního a neustále plynoucího. Avšak zdá se, že toto je jen iluze, jedna z mnoha iluzí v našem vnímání světa.

Současní fyzikové mluví na základě Einsteinyovy teorie relativity o časoprostoru, v němž je čas čtvrtým rozměrem, který se od ostatních tří rozměrů liší pouze v tom, že se v něm můžeme pohybovat jen v jednom směru,²⁴ tudíž čas neplyne, ale prostě je.

Podobně psal například Dógen, zakladatel zenové školy Sótó, již ve 13. století o „časobyti“²⁵,

20 Pomni smrti. / Pamatuji na smrt. / Pamatuji, že jsi smrtelný.

21 Pozdrav pochází z gladiátorské bitvy na Fucinském jezeře roku 52 a později byl připisován gladiátorům obecně.

22 Jdouce na smrt tě zdraví. / Předurčení k smrti tě zdraví.

23 Maháparinibbána sutta VI, 7 (česky v: *Buddhovy rozpravy*, sv. 4, Praha: DharmaGaia 1995, s. 138).

24 Dostupné z: cs.wikipedia.org/wiki/Časoprostor

25 Dostupné z: [en.wikipedia.org/wiki/Uji_\(Being-Time\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Uji_(Being-Time))

19 Bohužel si po třiceti letech nevybavím ani autora, ani název, ani souvislosti dotyčného textu.

v němž bytí (bytosti a věci) neexistuje v čase, ale je časem, a stejně tak je čas bytím (bytostmi a věcmi), v němž se minulost, přítomnost a budoucnost setkávají v „absolutním nyní“, přičemž z pozice „absolutního nyní“ jsou všechny časy rovnocenné a vzájemně průchozí.²⁶

²⁶ Masao Abe, *A Study of Dōgen*, Albany: State University of New York Press 1992, s. 82–86. Dostupné z: tereess.hu/zen/dogen/Study-of-Dogen.pdf

To se mi hezky čte, i když tomu prakticky vůbec nerozumím, ale tuším, že pokud tomu někdy porozumím, hospodařením s časem se už muset zabývat nebudu, protože budu žít ve věčném nyní...

Dógen, zakladatel zenové školy Sótó, psal již ve 13. století o „časobytí“.
(Fotografie převzata z commons.wikimedia.org.)

Společenství je pro mne důležité

Rozhovor s Matějem Čihákem

Matěj Čihák
na Střeleckém
ostrově. Rok 2021.
(Foto Antonín Dolák.)

Matěji, jakou vzpomínku na svoje dětství si vybavuješ rád? Můžeš se podělit o nějakou, která v tobě pořád vyvolá vnitřní úsměv?

Samozřejmě mám v paměti spoustu okamžiků, kdy jsem se cítil spokojeně nebo relativně dobře, ale pokud to má být jedna věc, pak mě napadá asi cesta s tátou do Turecka. To už mi sice bylo patnáct, ale stále jsem se vnímal spíš jako dítě, ještě jsem chodil na základní školu. Tehdy mě táta vzal na dvoutýdenní cestu po Turecku. Jeli jsme z Istanbulu až úplně na východ, včetně těch míst, kde letos v únoru bylo to tragické zemětřesení. Byli jsme až v Mezopotámii (mezi řekami Eufrat a Tigris), v tureckém Kurdistanu, v Cháranu, setkali jsme se se syrským křesťanským mnichem, přežili přepadení v noci ve slumu, viděli Ararat. To je taková vzpomínka, která je pro mě pořád hodně silná a pozitivní – a čas od času se k ní vracím.

Kdy sis začal uvědomovat nějaký hlubší, nebo možná řekněme vědomější zájem o spiritualitu?

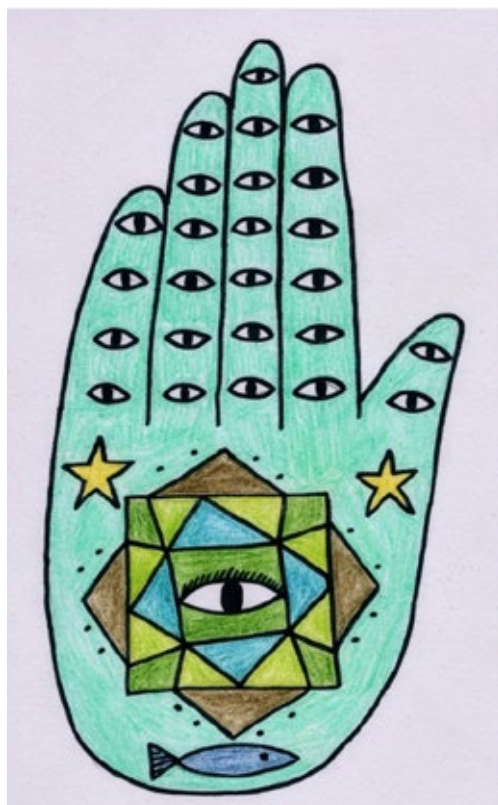
To asi nedokážu přesně určit, tak spíš řeknu, kdy jsem se poprvé začal zabývat nějakou řekněme duchovní praxí. To mi bylo asi čtrnáct a táta mi půjčil knihy Carlose Castanedy. Četl jsem je a ze všeho nejvíc mě zaujala myšlenka možnosti zastavování vnitřního dialogu. Na základě toho jsem si začal všímat, že nemusím být identický se svojí myslí, ale že se s tím dá pracovat a je to způsob, jakým můžu měnit svůj postoj k životu, má dopad na moje prožívání. A začal jsem s tím experimentovat. Poprvé jsem zjistil, že existuje prostor jakoby za myslí, a tedy i možnost nějaké vnitřní práce se sebou samým a na sobě.

Nějak trvaleji jsem se ale začal o spiritualitu zajímat, až když jsem přešel ze střední školy na vysokou, během toho léta. Díky svému středoškolskému učiteli češtiny, se kterým jsem měl dobrý vztah, jsem se dostal k „beat generation“ a začal jsem číst Kerouaca a Ginsberga a přes ně jsem se dostal k buddhismu a dalším východním naukám. Tehdy jsem také objevil knihy manželů Tomášových, které měli moji rodiče doma, a začal jsem je postupně číst.

Pak jsem nastoupil na Husitskou teologickou fakultu, kde jsem přirozeně zaplul do určitého tamního spirituálního, převážně křesťanského prostředí. Od té doby je to pro mne konstantní důležité téma, tedy téměř deset let.

Tenhle tvůj přechod mě zajímá: Jak se z člověka ze střední školy zaměřené na veřejnou správu stane bytost, která se rozhodne jít na Husitskou teologickou fakultu?

Já jsem moc nevěděl, co chci dělat. Jediné, co jsem si uměl představit, bylo stát se učitelem. Tak jsem se hlásil na Pedagogickou fakultu a také na učitelský obor právě na Husitské teologické fakultě. No a pro HTF jsem se v podstatě rozhodl předem, už při dnech otevřených dveří, protože zatímco na Pedagogické fakultě jsem vnímal spíš atmosféru určité strnulosti, na Husitské fakultě se mi líbilo a celé to na mě působilo dobře. Až pak během studia jsem

Al-Chidr. Z cyklu Ruka Fatimy.
(Foto Matěj Čihák.)

došel k tomu, že vlastně učitel být nechci a že mě mnohem víc zajímají obory jako teologie, filozofie a religionistika.

A nechtěl bys přece jen někdy zkusit učit?

Spíš asi ne, ale nevidím to kategoricky. Asi bych to mohl dělat na nějakou omezenou dobu, na částečný úvazek nebo něco podobného. Prostě ve volnějším modu. Jinak věnovat se tomuhle povolání naplno opravdu nechci.

Píšeš poezii. S tím jsi začal kdy?

Také ke konci střední. Hodně jsem psal na začátku vysoké školy, ale třeba v posledních dvou letech letých píšu jen zcela příležitostně.

Nějací tebou vysoce cenění básníci?

Tak to není jednoduché vybrat. Ze světových mě napadají Allen Ginsberg a Lawrence Ferlinghetti, těmi jsem byl hodně ovlivněný, a i když sám nepíšu tímhle stylem nekonečných esejů, tak se mi jejich díla hodně líbila a líbí. Z českých bych řekl Andreje Stankoviče, který

mi připadá sympatický i jako člověk. Za skvělého básníka považuju Ivana Martina Jirouse. A určitě bych našel ještě další – ze současných mě hodně inspiruje Adam Borzič, jako básník i jako člověk, je to taková moje spřízněná duše. Jeho *Východo-západní zrcadla* bych doporučil všem, kdo se zajímají o spiritualitu – jsou to de facto básně v próze, ztělesňující momenty z duchovního života italské renesance a sufismu, mystického islámu.

Jak ses dostal k undergroundu? Nepatříš ke generaci, která to ještě mohla bezprostředně zažít.

Protože jsem se vždycky, už jako dítě, zajímal o dějiny 20. století – i ve spojení s politikou a kulturou – a navíc i přes oba rodiče. Můj táta, i když k undergroundu sám nepatřil, tak se stavěl do opozice vůči tomu režimu a znal nějaké lidi odtamtud. Přítel mámy pak sám byl v undergroundu, má byt plný časopisů a knih týkajících se všech těch mániček. Navíc některé věci se časem staly v podstatě mainstreamo-

Před chrámem svaté Sofie v makedonském Ohridu. Rok 2018. (Foto Dominika Migová.)

vé – například Plastic People zná dnes kdekdo. Je pro mě zajímavé sledovat, jak se pak lidi z undergroundu vydávali ohromně rozmanitými cestami. Mám hrozně rád Charlieho Soukupa: undergroundový písničkář a básník, který se stal poustevníkem v Austrálii. František Stárek se naopak stal pracovníkem BIS a podobně.

Máš i nějaké další tvůrčí sklony?

Moc ne, když nepočítám psaní všeho druhu. Ale občas nějakým propadnu. Jeden čas jsem dělal koláže, kreslil si. Měl jsem před pár lety dvě takové vlny, kdy jsem vytvářel vlastní „ruce Fatimy“, což je ochranný amulet pocházející z islámské lidové magie. Vždycky jsem si obkreslil ruku a pak to různě vybarvoval. Ruce jsem poté pojmenoval a rozdával je lidem pro radost. Byla to taková forma artterapie, kterou jsem si sám naordinoval.

Nedá mi to nezeptat se na film, protože filmovou tvorbu máte v rodině. Touhle uměleckou sférou jsi nějak dotčený?

Tak dotčený ano, ale spíš teoreticky. Nikdy mě to extra nelákalo zkoušet. I proto, že v tomhle oboru jde strašně moc o práci s technikou, zatímco já radši tvořím bezprostředněji, a také je to práce s lidmi. Navíc s ne úplně jednoduchými lidmi. Samozřejmě jsem hodně pochytil, dokážu poznat třeba řemeslně špatně zpracovaný film, ale neláká mě to, minimálně zatím.

Čím tě okouzljuje svět?

To je těžké říct. Krásou a dobrodružstvím. I tím, že se neustále proměňuje. Možnostmi setkávání, neustálým odkrýváním věcí. Tím, že to je úžasný tvůrčí prostor. Svět je okouzluje sám o sobě. Na úplně elementární rovině to vystihuje ten základní filozofický údiv nad tím „proč není nic a jest vůbec něco?“.

Chtěl bys mít další život?

Ano.

Proč?

No především si myslím, že to tak prostě bude. Ale pokud se ptáš na osobní důvod, pak asi proto, že na hodně hluboké úrovni sebe sama mám život rád a jsem na světě rád. Připadá mi dobré

tu být, něco zažívat a něco tvořit. Navíc nelpím na nějakém definitivním dosahování věcí, i když jsem měl fázi, kdy jsem uvažoval, jak se dobrat konečného duchovního probuzení. Ale to jsem už před nějakou dobou zavrhl. Nechávám to plynout. Život mě baví, i přes všechny těžkosti, které obsahuje, pro mě v posledních letech třeba dost vydatně. I tak si ale myslím, že ten Stvořitel netvoří svět jen tak pro nic za nic, aby se z toho svého tvůrčího snu zase jen probudil. Spíš si to chce užívat, tvořit. A to dělá skrze nás. Líbí se mi v mahájánovém buddhismu ideál bódhisattvy. To je někdo, kdo dosáhl vysokého stupně poznání, ale odloží konečné probuzení (buddhovství), aby se mohl znovuzrozenat a pomáhat trpícím bytostem v koloběhu životů. Můj cíl není stát se Buddhou, probuzeným, ale bódhisattvou. Chtěl bych léčit všechnu bolest světa, dokud nepomine, a mezitím si třeba i trochu užívat a tvořit. Ono to probuzení nakonec stejně přijde samo.

Máš nějaký vzor? A jsi vůbec typ člověka, který potřebuje vzory?

Určitě jsem. Ale vzor nechápu tak, že bych toho člověka musel následovat nebo se mu připodobňovat. Vzor je pro mě spíš to, že si uvědomuji, že tu byl nebo je člověk, který ztělesňuje svými činy, slovy, a především svým celým bytím určitou kvalitu, na které se můžu podílet i já, svým vlastním způsobem. Kvalita, kterou takový člověk reprezentuje, je něco, co v sobě chci a mohu také probouzet. Nemusím se ani nutně chovat jako on, stačí mi na toho člověka myslet, nechat jen na sebe působit to, čím byl nebo je.

Vzory mám hlavně z oblasti spirituální, takže různí duchovní učitelé, zejména minulosti. Třeba Ježíš Nazaretský je někdo, kdo mě provází celým životem. Ale do určité míry to jsou i někteří přátelé, které vnímám jako vyspělejší, než jsem já. Vážím si ale třeba i hrdinství, nepovažuji to za prázdné slovo. Třeba prezident Zelenský je pro mě také v nějakém smyslu vzor. V rámci unitářství je mým vzorem rozhodně N. F. Čapek, ačkoli to může znít jako klišé a ačkoli mnohé jeho myšlenky vnímám jako problematické nebo komicky dobové. Ale tím svým osobním naladěním, svým postojem k životu, svými

Vlny egejského moře u Izmiru v Turecku. (Foto Matěj Čihák.)

písněmi, a nakonec svou mučednickou smrtí ztělesňuje něco, co je mi světlem na cestě. Vzory jsou pro mě důležité.

Pojďme teď nahlédnout trochu do tvé práce. Jak hledáš témata a autory pro *Tvůrčí život*?

Většinou o tom hodně přemýšlím v průběhu času. A to, co se mi objevuje v mysli, se snažím propojovat s tím, co jsem v Unitarii třeba slyšel od lidí a tak. Někdy je to i nečekaná, náhlá inspirace. No a pak čerpám i z přímých rozhovorů s lidmi, třeba zrovna s tebou.

Když se pak vybranému tématu věnuješ dál, ovlivňuje tě spíš to, pro koho to bude jako čtenáře, nebo se soustředíš na to, co chceš předat?

Na to, co chci předat, rozhodně víc než komu.

Jak dlouho trvá připravit jedno číslo *Tvůrčího života*? Myslím tím od zvolení témat až po vydání.

To je složitější říct, protože část hlavních témat plánujeme rok až dva předem. V tomhle ohledu je to hodně dlouhodobý proces. Ale pokud to беру od chvíle, kdy na zvolené téma přijde řada a začneme ho konkrétně zpracovávat, tak to trvá do vydání cca tři až čtyři měsíce. A ideální z mého pohledu je věnovat se jednomu číslu jako celku, nemít třeba dvě podobně rozpracovaná.

Ta práce obsahuje velmi rozsáhlý a pestrý konvolut úkonů, od vyhledávání témat přes komunikaci s autory, kontroly textů, korektury, vlastní psaní, práci s obrázky, tvorbu smluv a mnoho dalšího. Co z toho tě nejvíc baví? A je něco, co děláš vysloveně nerad?

Nejméně příjemné mi je, když musím autory uhánět a hlídat jejich termíny místo nich. Při tom vždycky cítím extrémní demotivaci k další práci. To mě nejvíc stresuje. A také se složitě přemlouvám k tomu začít s kompletací obrázků k číslu, protože je to práce, která se musí udělat najednou (zabere nejméně celý pracovní den) a soustředěně, ale když se do ní ponořím, tak už to je dobré. A co mě nejvíc baví – asi když můžu napsat článek na téma, které mě zajímá. A také mě baví vymýšlení témat, například když máme téma jako ústředí nebo témata do ekologické rubriky Zelená Unitaria. Za tu jsem moc rád, že ji máme.

Jak vypadá tvá osobní spiritualita v praxi? Co tě posiluje, osvěžuje ti duši?

V mém životě v poslední době hodně velkou roli hraje práce s kartami, obrázky – hlavně tarotem a dalšími vykládacími kartami. Skrze archetypální obrazy zkoumám své nevědomí, co v něm je a jak to funguje. Tomu se věnuji hodně. Jakožto syn filmaře se zabývám obrázky a jejich vztahy, dává to smysl. Ty obrázky (karty)

jsou taková dobrá protiváha proti přebujelé analytické mysli. Ta bývá spojována s levou hemisférou mozku, takže ty karty mi pomáhají naladit se na tu pravou hemisféru, řekněme. Rád s tím pomáhám i dalším lidem – tím chci říct, že občas vykládám karty i někomu jinému, ale jsem zatím v začátcích.

Pak určitě meditace, ale teprve nedávno jsem začal se systematickou, každodenní meditační praxí. Nedržím se ale žádné konkrétní techniky, orientuji se spíš na jednoduchost, obyčejnou bdělost a otevřenost v přítomnosti vůči všemu, co přichází. Ještě důležitější než formální meditace je podle mě bdělost a otevřenost v průběhu celého dne; vnášet víc pozornosti do těla (i když to je často nepříjemné), do přítomnosti, uvědomovat si vědomí. Meditativní způsob života.

Vůbec nejdůležitější na mé duchovní cestě je ale láska. Otevírání srdce, odevzdávání se Bohu. Já jsem svou povahou jednoznačně bhakti jogín, takže moje spiritualita je nesena především oddaností, odevzdáním, láskou, extází, uctíváním, toužením, vztahem. Hodně silnou „praxí“, pokud se to tak dá nazvat, je přát upřímně štěstí všem živým bytostem. Hodně s tím také souvisí modlitba, což je pro mě ale široký pojem, který zahrnuje jakoukoli záměrnou kultivaci mysli, mluvení k Bohu o svých problémech nebo i formální modlitby z nějaké konkrétní tradice. Každý večer jednu takovou modlitbu, kterou jsem se naučil, odříkávám, a dobře mě to ukotvuje.

Osobně vnímám božství převážně osobním způsobem, rád používám ten starý a problematický pojem „Bůh“, vztahuju se k němu jako k „někomu“, byť je to filozoficky vzato asi dost neadekvátní. Ale já nejsem nějaká čistá idea nebo anděl, já jsem člověk, savce, a pro savce jsou primárním referenčním rámcem sociální vztahy. Proto mi připadá jako nejpřirozenější cesta, jak si představit Nepředstavitelné, právě skrze obraz osobnosti, někoho, a můj vztah s ním.

Které období dějin nebo dějin kultury je ti hodně blízké, časově a geograficky?

Hodně mě ovlivnila a ovlivňuje Indie, ale nemám k tomu nějaký vyhraněný citový vztah,

netoužím tam třeba jet. Zajímalo by mě žít v islámském středověku. Mám rád Turecko, rád bych cestoval po Íránu, zajímá mě sufismus, náboženství a situace na Středním východě, fascinuje mě arabština, i když kromě pár desítek náboženských a filozofických pojmů ničemu nerozumím. Na středověku v téhle oblasti mě fascinuje obrovský rozvoj vzdělanosti, filozofie, alchymie. A hlavně ta mystika, v případě islámu tedy sufismus. Takový abbásovský chálífát v 9. století.

Hodně vzrušující je také helénistické období, synkretismus pozdní Římské říše. Třeba Alexandrie ve 2. století našeho letopočtu: prolínání gnóze, novoplatonismu, raného křesťanství a židovství, tam bych chtěl žít. To mne hodně přitahuje. Alexandrie je toho pro mne symbol. A určitě bych se rád podíval do Palestiny 1. století, zajímalo by mě, jak to doopravdy bylo, rád bych se potkal s Ježíšem Nazaretským, Janem Křtitelem a celou touhle partou.

Myslím také, že jsem prožil nějaké minulé životy ve starém Mexiku, v období Aztéků nebo i v dřívějším, ale tam to bylo opravdu hodně drsné a vzdálené mým současným ideálům. Nějak iracionálně mě to ale přitahuje.

Co osobně ti unitářství dává?

A proměnilo tě nějak?

K pomyslné vertikále mé vlastní osobní spirituality, k té řekněme „mystické ose“, mi přidává rozměr horizontály: společenství a setkávání se s lidmi. A vědomí, že se lidé mají setkávat – pomáhá mi si tohle v sobě uvědomovat: zájem o dění ve světě, nejen ve mně.

A jak mě proměnilo? Dost, je to moje nejdelší období přináležení někam, naučil jsem se tu mít pracovní život, uvědomovat si, že jsem třeba v rámci nějakých vztahů ve společenství a systému důležitý, užitečný.

A jak se obecně vztahuješ

ke společenství? Ptám se, protože vím, že samota je pro tebe cenná věc a hodně si ji hájíš.

Společenství (se spirituálním zaměřením) je pro mne mimořádně důležité. Ve zvířecí říši je mi, kromě jiných, hodně blízký archetyp vlka, zvířete, které je samotářské, ale záro-

veň je pro něj klíčová smečka. Vlk by udělal pro smečku cokoli – ale musí si být jistý, že je to opravdu jeho pravá smečka. Mám pocit, že společenství, ve kterém bych zakotvil, jsem zatím neobjevil. Je to pro mne takový paradox: na jednu stranu trávím rád hodně času sám, je pro mě dost těžké interagovat s většinou lidí, ale zároveň je pro mě společenství, soubytí s ostatními, hlavně pokud nás spojuje něco vyššího, posvátného, naprosto nezbytné. Neumím si vlastně představit nic krásnějšího než stát v kruhu s lidmi, které mám rád a oni mají rádi mě, a uprostřed mezi námi je něco podstatného, co nás všechny spojuje. Pro takové společenství bych pak dokázal žít.

Je něco, čím tě unitářství dráždí, provokuje?

Možná právě tím, že mě ničím nedráždí a neprovokuje. Na základě našich tří principů jsem

se začal nazývat tzv. „dvoutřetinovým unitářem“. Svoboda a tolerance každopádně ano – ale rozum? Nemám vůbec nic proti rozumu, ale je to pro mne jen nástroj, ne duchovní cesta. Mně vždy pomáhalo jít po cestě srdce. Rozum patří do lidského života a lidské společnosti, ale v duchovním společenství, jako jeden ze tří pilířů, na mě působí trochu nepatřičně. A pak také formát shromáždění mi není úplně blízký: pořád to pro mne moc vychází z protestantské bohoslužby, chybí mi tam ten iracionální, mystický rozměr. Nějaká „liturgičnost“ nebo „kmenovost“. Emoce, vzývání, extáze. To je to, co bych potřeboval, a nikoli „zamyšlení na téma“. V shromáždění POU mám rád zapalování svíček a také zpěv písní, pokud jsou to ty, které se dotknou mého srdce. Nevadí mi, jak je unitářské shromáždění pojmáno, úplně tomu rozumím. Ale ničím mě to neláká. Zažil jsem i silné okamžiky na shromážděních

Matěj Čihák bydlí blízko letohrádku Hvězda, „příbytku filosofů“. (Foto Matěj Čihák.)

POU, několikrát jsem třeba plakal duchovním pohnutím nebo cítil Boží přítomnost. Vždy to však bylo díky nějaké písničce nebo prostě díky síle společenství, nikdy v tom nehrála roli promluva nebo responzivní čtení. Shromáždění, která jsou mi blízka, se většinou dějí v přírodě, u ohně, v kontaktu s živly, s kytarou spíše než s varhanami, ideálně v noci nebo aspoň večer.

A co je pro tebe na unitářství nejsilnější?

Jako vůbec největší sílu unitářství vidím v tom, že má potenciál propojovat vnitřní spiritualitu s vnějším děním ve světě. Pro mě je ideální unitář napůl mystik a napůl aktivista. Sám se tak

vnímám, i když u mě přirozeně převažuje ten mystický rozměr. Myslím, že tohle spojení vnitřního a vnějšího, „mystiky“ a „aktivismu“, bylo už u N. F. Čapka, nebo i dřív. Myslím, že takový by měl být unitář 21. století, a vlastně jakýkoli duchovní člověk 21. století.

Další velmi silnou věcí na unitářství je pro mě radikální přitakání životu. Já někdy Boha definuji jako absolutní a všeobjímající „Ano“, třeba i navzdory všem nepříznivým okolnostem. To v unitářství cítím hodně. Vystihuje to Čapkova píseň *Mně stojí za to žít*, kterou napsal v koncentračním táboře v Dachau.

Rozhovor vedla Kristýna Ledererová Kolajová.

Všeobecné shromáždění britských unitářů

Karen Ercolino

Letiště Václava Havla, šest hodin ráno. Cesta právě začíná. Potom už jenom dva vlaky, metro a dvě míle chůze. A jsme na místě. Tady se koná Všeobecné shromáždění britských unitářů.

Trvalo něco přes čtyřicet osm hodin, od úterního poledne do čtvrtěčního oběda. Za tu dobu proběhlo sedm duchovních shromáždění, pět plenárních zasedání, jedna zásadní diskuse, nějaké přestávky na čaj, čas na seznamování, společná jídla a celkem jednatřicet „průlomových zasedání“ (anglicky break-out sessions). Ani naše šestičlenná skupina nezvládla mít na každé akci aspoň jednoho člověka, takže vám mohu poskytnout jen velmi neúplný popis, založený hlavně na mých vlastních zážitcích.

Přijeli jsme o něco dříve než většina účastníků, takže jsem vnímala rostoucí vzrušení, jak příjíždělo čím dál víc lidí a organizátoři se pokoušeli doladit na místě poslední detaily. Všude bylo slyšet, jak se zdraví staří známí i jak se navzájem představují ti, kdo se ještě neznali.

Úvodní shromáždění nás krásně naladilo. Zpívali jsme hymny, zapálili kalich a pronášeli modlitby za přátelství, porozumění, inspiraci a společenství; a naše zážitky v příštích dvou dnech toho byly plné. Zmocnila se mě

Všeobecné shromáždění britských unitářů. (Všechny fotografie KLK.)

radost, humor a ta dobrá vůle, která vládla všude kolem. Úvodní shromáždění vyvrcholilo přehlídkou praporců, které nesli zástupci jednotlivých sborů a organizací – byly mezi nimi staré i nové, ale všichni je nesli s hrdostí. Mnohé z nich odrážely staleté dějiny různých sborů a sborových domů. Hodně jich bylo ušitých ručně, byly pečlivě a dovedně vypracované... vzrušující začátek Všeobecného shromáždění (VS).

Třebaže jsme nebyli delegáti s právem volby, několik z nás zůstalo, abychom se podívali na první plenární zasedání. Ačkoli zahrnovalo velké množství formálních procedur, uvítání hlavní činnice Liz Slade bylo velmi zajímavé. Uchopila VS rámcově a vyzvala shromážděné, aby se zamyslili nad pozicí unitářů v rámci britské společnosti i nad jejich místem v současné době. Mluvila o nedávné zprávě BBC ke stavu náboženství ve Spojeném království, podle níž se 40 % obyvatel neoznačuje za příslušníky žádného náboženství; k tomuto posunu z původních 15 % došlo za pouhých dvacet let. Citovala zprávy, podle nichž tito tzv. nones nemusí být nutně proti náboženství. Mnozí z nich

o sobě říkají, že hledají duchovní společenství. Dále mluvila o klesajících počtech unitářů. Kladla si otázku, proč by ti, kdo se označují za „hledající“, nemohli najít svůj duchovní domov právě mezi unitáři. Pak přítomné vyzvala, aby si uvědomili, že možná bude nezbytné změnit způsob, jímž fungují unitářské sbory, aby se pokles zvrátil, aby sbory mohly přivítat nové členy a stát se rostoucími a živoucími společenstvími. Dále hovořila o klimatické krizi a krizi v oblasti duševního zdraví, která se týká především mladých lidí. Citovala článek z nejnovějšího vydání lékařského časopisu *Lancet* o výzkumu klimatické úzkosti mezi mladými lidmi. Uvedla, že to, co se v článku navrhuje jako léčba klimatických úzkostí – totiž společenství, aktivitu a naději – mohou poskytnout právě unitářské obce. Proslov zakončila citátem z Howarda Thurmana: „Neptej se sám sebe, co svět potřebuje. Ptej se, co tě přivedlo k životu a co tě udržuje naživu, protože tím, co svět potřebuje, jsou právě živi lidé.“ Prohlásila, že právě takto z nás mohou být živoucí a rostoucí společenství, poskytující naší společnosti to, co potřebuje k pozitivní změně.

Prapory jednotlivých britských unitářských obcí.

Nečekala jsem, že pro mě plenární zasedání budou nějak inspirativní, ale nyní jsem si uvědomila, jak ve mně poselství řečnice rezonuje. I v naší zemi je společnost podezíravá vůči organizovanému náboženství, ale zároveň hledá duchovní společenství. I my se obáváme, že naše obce budou stárnout a začnou se zmenšovat; také my si chceme podržet svůj význam. A samozřejmě i my stojíme před změnou klimatu a krizemi v oblasti duševního zdraví. Máme tutéž příležitost zamyslet se nad tím, jak můžeme oslovit ty, kdo možná hledají to, co jim můžeme poskytnout právě my. Také my musíme pokračovat ve změnách a adaptovat se na nové podmínky, pokud nechceme vlastní existenci jen nějak udržovat, ale chceme se podílet na řešení nejtěživějších problémů lidstva.

Dále na mě udělal velký dojem důraz na otevřenost (doslova „vítání“ – welcome). Bylo výslovně zdůrazňováno, že každý je vítán, a zdůrazňovalo se také, co to vlastně znamená, vítat každého pro to, kým je, a právě takového, jaký je. Slyšela jsem o unitářských sborech, které se označují za „radikálně otevřené“ (radically welcoming), a připadalo mi to jako náznorná ukázka této myšlenky. Hodně let jsem navštěvovala POU, než jsem začala stejnou otevřenost vnímat v českém unitářství. Víím, že jde částečně o kulturní rozdíly, které pořád ještě překonávám, ale říkám si, jak by to asi vypadalo a jaké by to bylo, kdybychom i my byli „radikálně otevření“? Skvělým příkladem je naše Květa Adamcová – když ta někoho vítá, tak se opravdu cítí vítaný! Mohli bychom i my vystoupit ze své komfortní zóny a začít být radikálně otevření?

Hlavním řečníkem byl Jon Alexander, autor knihy *Občané: Proč je klíč k nápravě všeho v každém z nás* (Citizens: Why the Key to Fixing Everything is in All of Us). V programu bylo uvedeno, že Jon po úspěšné kariéře v reklamní oblasti „začal hledat alternativy ke konzumerismu, který se prosazoval v jeho práci“. Popsal nám, jak ve své práci cítil vyprázdnění hodnot a začínal zjišťovat, že propaguje hodnoty, které jsou neetické a škodí lidstvu. Stal se spoluzakladatelem Projektu nového občanství 2014 (New Citizenship

Project 2014) a nyní vydal knihu, jež shrnuje základní myšlenky tohoto projektu a zkušenosti, které při něm získal. Hlavní premisou je, že z dějinného hlediska existují tři mody lidského bytí. Jsou to: poddaný, konzument a občan. Poddanství spočívalo v tom, že většinu lidí ovládala malá skupina příslušníků elity; předpokládalo se, že lidé budou poslouchat příkazy, hrát svoji roli a nebudou zpochybňovat autoritu. Nahradil to konzumerismus, v němž jsou lidé vybízeni k tomu být konzumenty a hledět si svých vlastních zájmů. Třetí modus, tedy občanství, po nás chce, abychom se zúčastňovali společného rozhodování. Jon se domnívá, že toto je cesta, která vede k řešení aktuálních celospolečenských problémů, a způsob, jak dosáhnout spravedlnosti pro všechny lidi. Jeho organizace a kniha si kladou za cíl poskytnout nám nástroje k posílení aktivního občanství, které bude ku prospěchu nás všech. Ačkoli sám není unitářem, zdá se, že mu je blízká myšlenka náboženství, které odmítá poddanství a podporuje své příslušníky v tom, aby byli aktivními občany duchovního společenství. Nepřekvapilo by mě, kdyby po tomto zážitku nakonec vstoupil do některého z našich sborů!

A nyní je čas na průlomová zasedání. V každém bloku průlomových zasedání byly čtyři výzvy. Mnohé se týkaly sociální spravedlnosti a způsobů, jak se britští unitáři angažují v záležitostech spojených se sociální spravedlností, nebo šlo o zasedání, při nichž se setkávali lidé i celé sbory, aby si sdělovali nápady k nadcházejícím akcím. Mezi tématy byla rovnoprávnost LGBTQ+ lidí, změny klimatu, rasismus, náboženská svoboda ve světě, demokracie, mír a spravedlnost v oblasti trestných činů. Některé z nápadů, které jsem si poznamenala, byly nastíněny jen vágně, ale jiné byly zcela konkrétní:

Vztyčit sloup míru;

Pořádat mezináboženská shromáždění;

Spojovat se s místními skupinami zabývajícími se sociální činností;

Soustředit se na inkluzivitu směrem k LGBTQ+ lidem tím, že budeme:

- vyvěšovat na budovy duhové vlajky,
- pořádat den připomínky trans lidí,
- zúčastňovat se místních pochodů hrdosti,
- oddávat stejnopohlavní páry;

Proběhlo sedm duchovních shromáždění, pět plenárních zasedání, jedna zásadní diskuse, nějaké přestávky na čaj a celkem jednatřicet „průlomových zasedání“.

Dokumentovat různé role, které sehrávali unitáři v dějinách hnutí za sociální spravedlnost a seznamovat s nimi členy i veřejnost;

Poskytovat prostory místním skupinám prosazujícím sociální spravedlnost, aby v nich mohly pořádat svá setkání;

Pořádat duchovní shromáždění zaměřená na témata týkající se sociální spravedlnosti;

Pořádat vigilie za klima;

Poskytovat školení a tréninky pro aktivisty;

Vzdělávat svá společenství v oblasti sociálních problémů;

Zavádět v rámci sborů opatření zaměřená na ochranu životního prostředí, jejichž konkrétním cílem bude například snížení spotřeby energií apod.

Seznamy nápadů jsou inspirující a snadno přijdeme na spoustu dalších. Když má ale dojít na skutečné činy, to už je zas něco jiného. Musíme se napřed rozhodnout, že něco uděláme – ale jak? Je snadné zabřednout do zdoluhavého

rozhodování: Máme něco dělat? A co bychom tak měli udělat? Jsme v tom zajedno? Jaký proces při rozhodování použijeme? A když už se shodneme na nějaké činnosti, kdo ji provede? Kdo ji bude udržovat v chodu? I tyto diskuse byly součástí průlomových zasedání. A ačkoli jsme při nich nepřišli na žádné jednoduché odpovědi, alespoň nás trochu utěšilo zjištění, že i ostatní skupiny se potýkají se stejnými otázkami jako my.

Při jednom z nejzajímavějších průlomových zasedání se používalo cosi, čemu organizátoři říkali „open space technology“. Byla jsem zvědavá, co to znamená, a tak jsem se tam šla podívat. První část zasedání tvořilo vysvětlení systému open space setkání. Organizátoři určili hlavní téma – Co je třeba nyní udělat pro příští generace? – a pak všechny pozvali, aby k tomu navrhli diskusní témata. Pak nám vysvětlili základní pravidla. Jsou to čtyři principy, které zní:

Anglická architektura.

1. Všichni, kdo přijdou, jsou ti správní lidé.
2. Ať se začne kdykoli, vždycky je to ten správný čas.
3. Ať se stane cokoli, je to to jediné, co se mohlo stát.
4. Až to skončí, tak to skončí.

A k tomu ještě pátý princip – zákon mobility. To znamená, že pokud se ocitnete v situaci, kdy nemůžete ničím přispět ani se ničemu naučit, měli byste se přesunout někam, kde takovou možnost máte. Je naprosto přípustné a normální přecházet od jedné skupiny ke druhé, a dokonce i dát si od všech skupin pauzu a uvažovat sám pro sebe.

A tak účastníci navrhli témata diskusí a místa setkání. Diskuse se měly konat buď prvních čtyřicet pět, nebo posledních čtyřicet pět minut zasedání. Pak zapředli hovor s kýmkoli, kdo měl zájem, a dělali si poznámky, aby měli záznam o tom, co se říkalo. Mezi tématy byly unitářské tradice, podpora mladých aktivistů za klima, otázka, jak vyhovět potřebám lidí, kteří nechodí do kostela, demokracie, financování duchovních, budování ozdravných prostor pro queer spiritualitu a otázka, čím by unitářské sbory mohly být relevantní pro společnost.

Zúčastnila jsem se diskuse o podpoře mladých aktivistů za klima. Přemýšlela jsem o tomto tématu, protože jsem nedávno slyšela o organizaci v USA, která se jmenuje Třetí dějství (Third Act). Založil ji klimatický aktivista a spisovatel Bill McKibben z 350.org a má umožnit starším lidem podporovat mladší v boji za klima. Jelikož je to (z většiny) hnutí starších lidí, připadá mně logické, že by mohlo oslovit také unitáře. Mladá žena z Extinction Rebellion (XR) ze Spojeného království vedla rozhovor zaměřený na to, jak mohou sbory podporovat XR a další klimatické aktivisty. Prvním nápadem bylo poskytovat prostory k setkávání, ale brzy se ozvaly pochybnosti, zda si to můžeme vzít na odpovědnost. Měli by unitáři podporovat organizaci, která může vyvolat sociální nepokoje, nebo dokonce někdy i porušuje zákony, když vystupuje proti společností těžícím a zpracovávajícím fosilní paliva nebo vůči státním úředníkům? Shoduje se něco takového s našimi unitářskými hodnotami a s naší etikou? Neohrožilo by to image našich organizací v očích veřejnosti? Někteří

měli za to, že bychom měli být opatrní, protože spoluúčastí na takových akcích bychom se mohli dostat do sporu s úřady. Další byli toho názoru, že jako unitáři máme za sebou dlouhé dějiny protestů vůči nespravedlnosti a že bychom s tím teď neměli přestat. Bohužel na to nejsou snadné odpovědi. Další nápady, jak podpořit aktivisty za klima, zněly, že bychom měli pořádat duchovní shromáždění zaměřená na Zemi, držet vigilie za klima, uvítat v našich řadách aktivisty, kteří přece také potřebují dobít energii a cítit se pevně zakotvení na své duchovní cestě. Další naléhavě upozorňovali na to, že by sbory měly víc vzdělávat své členy i veřejnost a v ideálním případě vystavovat více lidí duchovním rozměrům pobytu v přírodě.

Pak jsem byla ještě na jednom zasedání ke klimatickému aktivismu. Ohromilo mě, kolik britských unitářů považuje toto téma za skutečně naléhavý problém. Jen velmi vzácně jsem se dostala mezi lidi, kteří měli tak silnou motivaci být v této oblasti nějak aktivní. Inspirovalo mě to, abych se i nadále snažila zjišťovat, čím se různé sbory zabývají. Koncem května bude Extinction Rebellion pořádat v Londýně čtyřdenní akci a bude demonstrovat za zvýšení aktivit týkajících se klimatické změny. Jeden z řečníků nás na tuto akci pozval a zároveň vyzval unitářské sbory, aby se zúčastnily a podpořily tuto akci jako náboženská společenství nebo účastí jednotlivců. Další sbor se rozhodl vést vlastní environmentální politiku: začali auditem své dosavadní praxe, z něhož vzešla opatření směřující ke snížení spotřeby energií a k dalším krokům v zájmu životního prostředí. Další sbor popisoval vigilie za klima, s nimiž začali před covidovými lockdowny. Skupiny se při nich scházely, aby truchlily nad tím, co je ztracené, a zároveň se snažily probouzet naději a vybízet ke společné činnosti.

Posledním zasedáním, jehož jsme se zúčastnili (odjížděli jsme nazítří brzy ráno, hned po ranním shromáždění), bylo Výroční duchovní shromáždění věnované tématu „Spravedlnost nepřichází jen tak: vystoupit za spravedlnost“. Rev. Winnie Gordon ve své promluvě oživila mnohá z témat uplynulých dnů. Unitářské dějiny a tradice se vyznačují proječováním toho, co považujeme za správné a co odpovídá

našemu svědomí ve věcech víry a principů. Nyní nás unitářské hodnoty naléhavě vyzývají k tomu, abychom se postavili za práva všech lidských bytostí a aktivně hledali spravedlnost pro všechny, bez ohledu na rasu, ekonomický status, pohlaví, sexualitu, věk, náboženství či fyzické a duševní schopnosti.

ZÁVĚREČNÉ MYŠLENKY

Jsem velmi vděčná, že jsem se mohla zúčastnit Všeobecného shromáždění britských unitářů. Ohromila mě většina jejich myšlenek a praxe radikální otevřenosti, oddanost sociální a klimatické spravedlnosti i jejich inkluzivita. Jsou tyto myšlenky relevantní i pro nás? Doufám, že ano. Ohromilo mě, co jsem cítila z britských unitářů – totiž jejich rozhodnutí být přínosem pro společnost a mít v ní své místo. Myslím, že aktivitami v sociálních otázkách získávají svůj význam jak pro nynější generaci, tak i pro ty příští. Vnímají svoje dějiny jako příběh nábo-

ženské víry, která je vedla k boji za práva žen a LGBTQ+ lidí, a tak se v jejich tradici zažilo, že jsou předvojem progresivních společenských změn.

Nemáme i my tradici, kterou bychom měli naplňovat? Naše náboženská společnost vznikla jako moderní náboženství založené na rozumu, toleranci a svobodě. Byli jsme v této zemi prvními, kdo ordinovali ženy do duchovenské služby. Naši představitelé neochvějně čelili nacistickému útlaku. Během následujícího autoritářského režimu jsme byli útočištěm alternativních myšlenek. Domnívám se, že i dnes můžeme nabídnout něco cenného, a těším se na to, až budeme rozhodovat o tom, že se staneme v rámci české společnosti relevantními svými aktivitami založenými na hodnotách rozumu, tolerance a svobody.

Přeložila Ruth Jochanan Weiniger.

Zprávy z unitářské knihovny v Praze

Šestnáctý díl

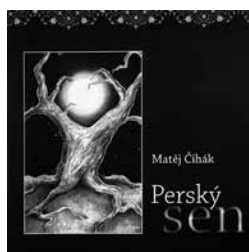
Bohdan Chlíbač

Nové knihy unitářských autorů:

Brožková, Hana
(et al.), *Požehnání
ohněm: Významné
osobnosti unitářské
historie*. Praha 2014,
174 s.

(Všechny fotografie
jsou z knihovny
NSČU.)

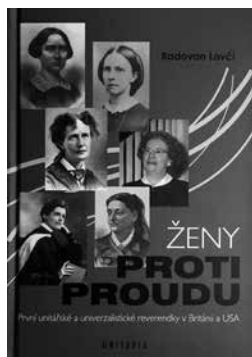
Čihák, Matěj, *Perský
sen*. Il. Kateřina
Hlaváčová. Praha
2018, 63 s.

Joukowsky, Artemis,
*Vzdorovali nacistům:
Sharpovi a jejich
válka*. Překl. Ruth
Jochanan Weiniger.
Praha 2019, 247 s.

Kohout, Michal,
Kristýna Ledererová
Kolajová a Jana
Tichá (eds.), *Člověk
nežije jen pro sebe:
Za Jaroslavou
Dittrichovou*. Praha
2018, 158 s.

Lovčí, Radovan,
Ženy proti proudu: První unitářské a univerzalistické reverendy v Británii a USA. Praha 2018, 151 s.

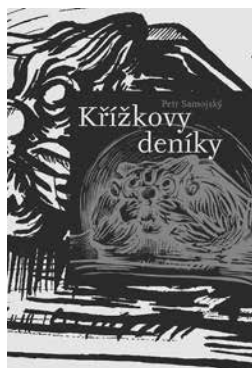
Mikeš, Otakar,
Náboženství moudrosti: Doktrína: Příspěvek k univerzálnímu náboženství budoucnosti. Praha 2010, 213 s.

Mildorfová, Marie,
Hovory k Bohu a k člověku. Praha 2019, 129 s.

Rasor, Paul B.,
Víra bez jistoty: Liberální teologie v 21. století. Překl. Dana Vlčková. Praha 2015, 175 s.

Samojský, Petr,
Křížkovy deníky. Praha 2022, 183 s.

Samojský, Petr,
Spiritualita všedního dne. Praha 2020, 83 s.

Paní Kudlance Nábožné bych vdovský důchod nepřiznával

Rozhovor s Milošem Hlávkou z OŠS

Jak začala vaše duchovní cesta? Kudy vedla předtím, než jste se setkal s unitářstvím? Jak jste se stal unitářem?

Narodil jsem se do římskokatolické rodiny, čímž se život zdál být nalajnován. A tak jsem

ve škole začal chodit do hodin náboženství. Bylo zajímavé sledovat, jak se s postupující normalizací počet dětí navštěvujících tyto hodiny měnil. Ještě ve školním roce 1969–1970 bylo nutno zvlášť učit mladší a zvlášť starší

Miloš Hlávka
na duhovém
průvodu
v rakouském Linci.
(Fotografie z archivu
Miloše Hlávky.)

žactvo, ve školním roce 1974–1975 už nás na náboženství chodilo tak kolem deseti z celé školy.

V roce 1970 jsem se stal ministrantem v novoknínském kostele a stále vděčně vzpomínám na pátera Josefa Malinského, který byl od podzimu roku 1969 až do své smrti v říjnu 1988 staroknínským farářem. O prázdninách roku 1971 uspořádal pro nás ministranty výlet na Orlík – na přehradu autobusem a pak na Zvíkov lodí. Vzpomněl si i na své předchozí působiště, nad kterým jsme pluli. Nějakou dobu totiž působil v Klučenicích a součástí farnosti byla i ves Těchnice (místními zvaná spíš Technič), která později zmizela pod hladinou vodní nádrže. Podle potápěčů prý gotická klenba presbytáře tamního kostela (přes čtyřicet metrů pod hladinou) dosud stále drží pohromadě.

A ještě jedna vzpomínka: jednoho roku dospělo vedení školy k závěru, že do běžných školních tříd se hodiny náboženství už nevejdou, a našlo pro nás místo ve školní

dílně. Páter Malinský to přijal s noblesou sobě vlastní. První hodinu v tomto „exilu“ zahájil vyprávěním o tom, že svatý Josef, který s Marií vychovával Ježíše, byl tesařem, takže toto prostředí nebylo ani jemu cizí.

Někdy v roce 1981 (v prvním ročníku matfyzu) jsem si poprvé všiml domu s nápisem Unitaria (vchod z Anenské ulice). Názvy programů se mi zdály zajímavé, ale ne vždy zcela srozumitelné, a tak jsem tam zatím nezavítal. Tehdy jsem se setkal i s misiemi ve studentském prostředí, jimiž se zabývali lidé ze sboru ČCE v Praze v ulici Na Maninách. Jeho farářem tehdy byl Dan Drápal, pozdější spoluzakladatel církve Křesťanská společnost. A tak jsem se tam podíval. Líbila se mi hudební složka – písničky za doprovodu kytar (některé vyšly později ve *Svítáku*, tj. ve zpěvníku ČCE *Svítá*), méně mi „sedly“ exaltované projevy víry.

Po převratu jsem objevil mj. knihkupectví Hledající, které se tehdy nacházelo na nádraží Praha-Bubny (firma dosud existuje, jen sídlí

Před kostelem v Linci. (Fotografie z archivu Miloše Hlávy.)

jinde). Duchovní a obdobnou literaturu jsem tedy sháněl mj. tam – a myslím, že na mém vývoji měla také svůj podíl.

Viditelnou podobu získala má dosud skrytá konverze v roce 2006 – tehdy jsem začal navštěvovat jednak kostel ČCE na Dobříši, kde tehdy byl farářem Sam Hejzlar, jednak jsem se tu a tam začal objevovat v pražské Unitarii. A když začala vznikat Obec širšího společenství, byl jsem dotázán, zda bych se nestal členem. Na což jsem kývl, a tak jsem tady.

Co vám unitářství přináší?

Tak samozřejmě to, že mám při sčítání lidu co napsat do rubriky „náboženství“, aniž bych se za to musel stydět.

Dále pak setkávání se zajímavými lidmi. A to různě – a zároveň kladně – zajímavými. To „kladně“ je potřeba zdůraznit, protože třeba jeden synek jednoho Lojzy z hornora-

kouského Broumova nad Hospodou (v původním jazyce Braunau am Inn) také nebyl nikterak nudnou osobností, ba stal se světově proslulým jako málokdo. Přesto asi zdaleka nejsem sám, kdo nijak nelituje toho, že neměl příležitost se s ním potkat či zažít jeho dobu.

Dále oceňuji to, že se jedná o náboženství, jehož mohu být součástí a zároveň se na ně mohu dívat s nadhledem. A pak to, že se tu nikdo nezhrozí, pokud jdu na bohoslužby ke konkurenci. Což dělám často, protože cesta do Prahy a zpět zabere nějaký ten čas a peníze. Na Dobříš nebo do Hvozdnice to mám podstatně blíž. A třeba kázání hvozdnické farářky Venduly Glancové¹ považuji za velmi inspirativní.

Co je podle vás největší problém současného českého unitářství?

To tak, já budu kritický a defenestrace mě nemine. Ale co, hrobeček mám zaplacený

U obce Molina di Ledro v severní Itálii. (Fotografie z archivu Miloše Hlávky.)

¹ To, jak se zhostila účinkování v poměrně „bulvární“ Show Jana Krause (tehdy se ale ještě jmenovala Kalusová), lze zhlédnout zde: <https://www.youtube.com/watch?v=yyDeVp-a8PE>.

Starý sukničkář na Veselém vrchu u Mokrska. (Fotografie z archivu Miloše Hlávky.)

do 3. července 2030, a tak to snad mohou risknout.

Za jeden z hlavních problémů považuji to, jak jsme závislí na jednom baráku v centru Prahy. Či na dvou propojených barácích. Teď se nám z jejich příjmů žije relativně slušně, ale pokud by členská základna měla růst... Pravdou ale je, že současné vedení v tomto směru nějaké kroky podniká.

Dále mě netěší úroveň textů některých písní v našem zpěvníku. Unitáři prý špatně zpívají, protože každý kouká aspoň dva verše dopředu, aby se přesvědčil, zda s textem souhlasí. Jenže když je v textu přízvuk úplně jinde než v melodii (třeba druhá sloka písně 077 *Kde je náš svatý chrám*), jde to špatně do úst i v případě, že člověk s textem souhlasí předem. Z tohoto hlediska přijímám vlnitější písně s texty Norberta Fabiana Čapka a jeho současníků, které jsou sice psány poněkud „obrozeneckým“ jazykem, ale tímto „rytmickým kulháním“ netrpí.

A dovolím si ještě jedno dlouhnutí – totiž „úpravu“ textů převzatých odjinud. Třeba píseň

číslo 224 *Vezmi, bratře, život svůj* je překopávkou písně *Vezmi, Pane, život můj*, která má v *Evangelickém zpěvníku ČCE* z roku 1979 číslo 473. Opravdu máme něco podobného zapotřebí?

Jste předseda dozorčí rady NSČU. Co tato pozice obnáší? Co je náplní vaší činnosti?

Myslím, že náplní mé činnosti v pozici předsedy dozorčí rady je mnohem víc, než jsem schopen zvládnout.

Dozorčí rada by v podstatě měla hlídat, aby někdo nerozfofroval majetek NSČU do své kapsy (nebo do kapes svých kamarádů). Případně střežit další aspekty fungování naší náboženské společnosti, například ochranu osobních údajů.

A já jakožto předseda bych měl tohle všechno organizovat, zasedání svolávat atd. Jak se mi to daří, nechť posoudí jiní a jiné – já v tomto směru se sebou moc spokojen nejsem a myslím, že by to předsednictví měl vzít zase někdo jiný.

Jste autorem mé oblíbené písně *Rozprostři víru do šířky, která je hymnou Obce širšího společenství a našla svou cestu i do našeho zpěvníku Cestou světla. Mohu se zeptat, za jakých okolností píseň vznikla? A jakou hlavní myšlenku jste v ní chtěl vyjádřit?*

Především bych to, že Petr Samojský tu píseň kdysi označil za „hymnu OŠS“, považoval za nadšázku.

A jak vznikla? Shodou okolností si Petr Samojský vzpomněl, že bych mohl spáchat nějakou tu „kostelní“ písničku, zrovna když jsem nosil v hlavě nápad, z něhož by mohla vyraší. Původně jsem chtěl „rozprostírat“ apod. „jen“ víru, naději a lásku, tedy – řekněme – základní křesťanské ctnosti. Petr nadhodil něco v tom smyslu, že bych tam mohl přidat třeba úctu. Jenže mně připadalo drobet „nesymetrické“, že by tam byly ty tři totálně „profláklé“ ctnosti a vedle nich jeden pojem, který mezi ně nepatří. A tak jsem přihodil ještě další dva, aby po každé z těch křesťanských ctností následovala jedna další. A tak mezi víru a naději přišel pohled, mezi naději a lásku se vklínila ona úcta a na konec – za lásku – bylo dáno vědomí. Při sazbě se žel „podařilo“ nedopatřením ty sloky zpřeházet, takže dvojverší „Až bude tvůj duch světlu blíž, / jednotu všeho pocítíš,“ které mělo být jakýmsi logickým završením písničky, se ocitlo jednu sloku před koncem. Co naděláme, holt „chibychka se vloudyla“, ale doufám, že v případném dalším vydání zpěvníku to bude napraveno.

A jakou myšlenku jsem tím chtěl vyjádřit? To bych asi nechal na ostatních, ať si nějakou najdou. Jisté je snad jen to, že na rozdíl od Wolkerovy *Pokory* (či jejího rozboru z filmu *Školazáklad života*) zde „básník“ nevyjadřuje pošetilou touhu stát se trpaslíkem. Což by ale bylo pořád menší zlo, než když nějaký trpajzlík začne násilím prosazovat pošetilou touhu stát se obrem.

Jste člověk, který se nebojí vyjadřovat své občanské postoje, chodit na demonstrace, psát o společenských tématech na svých webových stránkách. Jak vnímáte vztah spiritualitu a aktivismu?

Díky za lichotku, ale nemyslím si, že bych v poslední době absolvoval kdovíjak velké

množství demonstrací. Zbytek odpovědi bych asi nechal na dvou citátech:

Nejdřív Martin Niemöller:

„Nejdřív přišli pro komunisty,
a já jsem se neozval, protože jsem nebyl komunista.

Pak přišli pro Židy,

a já jsem se neozval, protože jsem nebyl Žid.

Pak přišli pro odboráře,

a já jsem se neozval, protože jsem nebyl odborář.

Pak přišli pro katolíky,

a já jsem se neozval, protože jsem byl protestant.

Pak přišli pro mě

a tehdy už nezbyval nikdo, kdo by se mohl ozvat.“

A nyní Anthony de Mello, SJ:

„Na ulici jsem uviděl nahé, hladové dítě třesoucí se zimou. Rozzlobil jsem se: ‚Bože, jak to můžeš dovolit? Proč něco neuděláš?‘

A Bůh mlčel. Po jistou dobu. Toho večera však najednou odpověděl: ‚Rozhodně jsem něco udělal. Udělal jsem tebe.‘“²

Netajíte se svou podporou sexuálními menšinám. Co vás k aktivní podpoře LGBTQ+ osob motivuje?

Myslím, že tato otázka souvisí s předchozí. Pokud mírně „ohneme“ výrok již zmíněného pana Niemöllera, dostaneme něco jako „... no a pak si přišli pro bukvice, ale já se neozval, protože jsem byl... co? Kaštan?“

Za trochu zužující považuji mluvit o těchto menšinách jako o „sexuálních“. Lidská blízkost má různé stránky, z nichž „jakýsi tělocvik v posteli“ je jen jednou z nich, byť důležitou (někdy však ta shoda může spočívat v tom, že zrovna tento typ blízkosti se konat nebude).³

2 De Mello, Anthony, SJ, Ptačí zpěv, Brno: Cesta 1997, ISBN 80-85319-67-5, s. 81.

3 Těm, kdo se o „košatost“ vztahů zajímají blíže, bych doporučil knihu *Přepisovat pravidla – Antipřůvodce láskou, sexem a vztahy* (ISBN 978-80-908019-3-6), kterou napsal/a (autor/ka se identifikuje jako nebinární) Meg-John Barker a vydalo ji nakladatelství Nevim, což je „filiálka“ brněnských Tří ocásků, v roce 2022. V Praze ji lze sehnat v Roletě39 na Žižkově, v Brně ve zmíněných Třech ocáscích.

Miloš hraje na kytaru během putování OŠS. (Fotografie z archivu OŠS.)

Myslím, že je potřeba podporovat takové stránky lidského soužití, jako společné jmění, právo na informace o zdravotním stavu, slevy při společném zdanění apod. Do toho, co partneri provádějí v intimní oblasti – třeba v té posteli – fakt nikomu nic není.

Pravda, ne bezvýhradně. Za výjimku považuji například tu velkou BDSM párty, která se odehrála 21. června 1621 na Staromáku v Praze. Zejména panu Janu Mydlářovi, hlavnímu dominantovi celé taškařice, bych rozhodně za polehčující okolnost neuznával to, že mu pan Jessenius zavčasu nesdělil domluvený stop-signal. Protože jak by pan Jessenius mohl, když v tom BDSM rauši mezitím přišel o jazyk, že? Ve srovnání se ztrátami na životech, k nimž následně došlo, už je prkotinou to, že podle mě podobné hrátky patří do soukromí, případně do speciálních salónů, a ne na hlavní náměstí. V tom jsem tedy asi fakt poněkud „conservativní“.

A paní Kudlance Nábožné bych vdovský důchod také nepřiznával.

A konečně: to, že jsem 25. června 2022 špacíroval po Linci s černo-šedo-bílo-fialovou fanglí přes záda, také nebylo až tak úplně náhodné.

Jak byste popsal svůj vztah ke křesťanství?

Ono jak ke kterému či k jakému křesťanství. A ke komu v křesťanství. Křesťanem byl jak Jan Hus, tak ti, kdo zavinili, že už nějakých 600 let před klimatickou krizí zemřel v důsledku přehřátí organismu.

Stranou ponechávám teologii – myslím si totiž, že k základním křesťanským hodnotám patří mnohem víc Podobenství o milosrdném Samaritánu než trojiční dogma. Podobně v případě eucharistie, kterou v nějaké podobě uznávají prakticky všechny křesťanské denominace, bych se místo teologických nuancí nechal fascinovat tou skutečností, že bratr Ješua prohlásil za nejdůležitější svátost právě sdílení potravy, sdílení toho, na čem jsou naše životy na tomto světě bytostně závislé.

Aby na barda nepršelo, Jana Hrevušová v duchu unitářského sesterství poskytne úkryt pod deštníkem. (Fotografie z archivu OŠS.)

Co pro vás znamená slovo Bůh?

Bůh? Co to slovo pro mě znamená? Řekněme jedno z možných označení Toho, Co nebo Kdo nás – a zároveň celý vesmír, případně všechny vesmíry, existuje-li jich více – převyšuje a zároveň v sobě zahrnuje. Víc bych To nepítval – a už vůbec ne rozumem –, k tomu je v lidském vědomí určen trochu jiný „chlívek“. A možná i v tom mimolidském. Co my víme o tom, zda

nějakou formu vědomí nemají i předměty, které považujeme za neživé? Takhle nějak to vnímal zřejmě už František z Assisi.

A co když...

Stanisław Lem napsal a Andrej Tarkovskij zfilmoval příběh nazvaný *Solaris*. O planetě, kde se dějí podivné věci. Ukáže se, že ta planeta je živým organismem a zhmotňuje vzpomínky (a často špatné svědomí) těch, kdo se dostali

do její blízkosti. A zkusme poselství toho díla extrapolovat: co když je takovým gigantickým živým organismem celý vesmír? Kdyby žil zmíněný Frantík z Assisi v dnešní době a věděl o vesmíru to, co my, nevnímal by to podobně?

Co je podle vás smyslem života?

Toť otázka. Možná bych opět ocitoval, a to Jana Wericha:

„Když už člověk jednou je, tak má koukat, aby byl.

A když kouká, aby byl, a je, tak má být to, co je,

a nemá být to, co není, jak tomu v mnoha případech je.“

A pokud snad na konci pozemské pouti moje dušička – jak slibují některá tradiční náboženství (a naznačují knihy Raymonda Moodyho) – proleze nějakou tou nebeskou bránou, bude to vítaný bonus. Ale to nechám na Tom, Kdo/Co nás převyšuje. Ostatně nic jiného mi ani nezbývá.

Kdo vás zná, ví, že se rád podepisujete a představujete jako „starý sukničkář“. Co to znamená?

To slovo „starý“ je snad jasné – mladík fakt vypadá „poněkud“ jinak. A pokud jde o slovo „sukničkář“, možná jsem i plagiátor. Protože ve stejném

významu, ve kterém ho používám já, se objevilo, když do Show Jana Krause přišel pan Tomáš Zahálka, výrobce českých kiltů.⁴ Tam se jej Jan Kraus mj. ptal, zda se konají nějaké srazy sukničkářů. Mimochodem právě Zahálkův kilt byl vůbec první sukni, ve které jsem se odvážil vylézt na veřejnost. Zda jsem použití slova „sukničkář“ v tomto významu náhodou nevymyslel nezávisle na Janu Krausovi, si s jistotou nevzpomínám.

Na svých webových stránkách se označujete jako „člověk na okraji“.

Jsou okraje a hranice v něčem spirituálně bohatší než centra a hlavní proud?

Podobně jako ve hmotném světě. Na pomezí lesa a stepi se prolíná život patřící k obojímu. A jsem-li na břehu jezera, mohu se v něm vykoupat a pak z něj vylézt a oschnout. Pokud jsem uprostřed jezera, nemám se kde usušit, pokud jsem daleko od jezera, nemám se kde vykoupat. Přesaďme si to do spirituální oblasti – a třeba se nějaké odpovědi dobereme.

Rozhovor vedl Matěj Čihák.

⁴ Video lze zhlédnout zde: https://www.youtube.com/watch?v=hD3zK6zZf_M

Nemohlo to skončit jinde než u unitářů

Rozhovor se Zbyněkem Vašíčkem z OUB

Zbyněk Vašíček.
(Foto Stanislav
Skříčka.)

Jaká byla vaše životní a duchovní cesta?

Byl jsem sice pokřtěn, jako i další z rodiny, ale jeden sourozenec nebyl. Dodnes nikdo neví proč. Řeší se to obvykle na pohřbech či jiných křtech, těch ovšem moc není; jako

rodina se postupně ateizujeme jako valná část společnosti. Paradoxně zájmu o kostel pomáhají nádory. Když se vyléčí, panty u kostela a kasička vyschnou, zájem opadá. To jsme cílí my. Ratzinger k tomu pronesl trefné kázání

v Barceloně. Dokázal nás jako národ dobře vystihnout a obávám se, že i naši budoucnost. Podobně jako skoro o 100 let dříve Franz Josef I. Ten nás prokouknul „fest“. K tomu byl pak „šlehačka“ o dvě dekády později Haškův Švejk...

Vypadalo to tedy, že budu jako další z patnácti milionů našich spoluobčanů „držet hubu a krok“. Z nás nikdo nepodepsal Chartu, ani tu anti...

Ale co se nestalo. Roku 1983 přibyla do rodiny asijská teta. Buddhistka, přivezla zelené čaje a už to jelo. Sousedka archeoložka (latén, Keltové) mě brávala na chalupu, na výzkum Keltů na Hradisku u Prostějova i na záchranný výzkum na Hostýně; tam jsme jako kopáči spali ve stanu, neskutečně duchovní místo. Tehdy se ještě mohlo létat rogalet. Našli jsme i minci, duhovku. V roce 1987, na gymnáziu, jsem začal nosit křížek, ale musel jsem na kobereček, že jako člen „SS-Mládeže“ (vstupoval jsem tam mezi posledními, v SČSP jsem nikdy nebyl, tam „nalezly“ hlavně spolužačky prospěcháčky) nesmím vyznávat víru. Což... tak jsem prodloužil růženec a zapnul více knoflíčků. Spolužák, co seděl za mnou, výborný varhaník, šel nakonec po roce 1989 do Litoměřic na faráře, stáhnul přihlášku z „fildy“.

Pak jsem se dostal i mezi pravoslavné, otec Fejsak to na Gorazdově dobře vedl. V 90. letech jsem měl na VŠ spolužáka Ibrahima ze Sýrie (dělali jsme si z něj tehdy legraci kvůli ramadán), radil jsem mu a pomáhal, a nakonec on dostudoval a já ne (že by dolary za školné?). Pak začaly chodit za mou sestrou na sídlišti dvě jehovistky; párkrát jsem je pouštěl dovnitř. Někdo mi poradil, že je odzkoušené odradit je něčím jako *Satanskou bibli*. Nastudoval jsem si nezbytné a podařilo se. Nejlepší kamarádka sestry (byla i na svatbě) dopadla podstatně hůře, dodnes se nevymanila z jejich vlivu. Ale neoslovilo mě to, ani jehovismus ani Aleister Crowley... Pak jsem se dostal i do spolku AKT, od vzdáleného příbuzného Viktorina. Ten spolupracoval s husitskou farářkou, byly promítány filmy o plýtvání, ekologii, udržitelnosti (kde byli v té době unitáři?), dostal jsem kamarádku indiánskou šamanku z Jižní Ameriky (jezdívá sem), dozvěděl jsem se o rosekruciánech a pár akcí navštívil (pak jsem

poznal pár stejných tváří na brněnské Unitarii!). Má přísná občasná šéfová v nultých letech, jinak praneteř prezidenta Beneše ze strany Hany, byla zednářka, zasvěcovaná v 70. letech v Miláně; tam byla mj. i jednou ze sekretářek Berlusconiho – kdysi mi o tom vyprávěla. Čili z takového kaleidoskopu podnětů jakýsi obří kornout, vír, malström, jak poznamenal kdosi (nebyla jste to zrovna vy, sestro Jarmilo?) – „to nemůže skončit jinde než u unitářů“... Cesta dlouhá, ale nešlo vzdorovat, nešlo a strhávalo si mě to postupně samo a dalo ochutnat ze stromu rajských potěšení.

Jakých osobností si vážíte? A jakých vlastností?

V abecedním pořadí: Absolon, Aristoteles, Bradbury, Buddha, Churchill, Arthur C. Clarke, Dante, Empedokles, Franz Josef I., Gándhí, Hayek, Jaroslav Hašek, Martin Heidegger, Karl Marx, Molière, Nietzsche, Platon, Prometheus, Quasimodo, Tomáš Akvinský, sir Winton, Wittgenstein a další desítky se sem nevejdou. Feministé prominou, že tam nejsou ženy. Alžbeta Uherská, Anežka Česká, Frida Kahlo. Někteří se báječně doplňují. A vlastnosti jsou právě ty, které je dostaly do dějin. Namátkou vytrvalost, ale i skromnost, odříkání.

Jak hodnotíte svoji současnost?

Současnost nehodnotím, vyhýbám se jakýmkoliv soudům na toto téma. Mě spíše překvapuje, že se nikdo neptá na budoucnost.

Jak vidíte svoji budoucnost?

Je tam přivlastňovací zájmeno. A tomu se vyhýbám, cokoli komentovat. Aspoň nikdo neobtěžuje s minulostí.

O čem sníte?

Sny moc nemívám. Pokud ano, tak jsou květinově-katastrofické, s happy endem. Či při nějaké drastické dietě, to je pak něco jako Dalí „šmrncnutý“ op-artem, Kandinským, Malevičem a Gauguinem, něco takového. Občas se mi podaří zapamatovat si zlomky a hodit to na papír, pokud nespěchám do práce.

Rozhovor vedla Jarmila Plotěná.

Dny unitářské historie

Miloš Hlávka

Na začátku února 2023 proběhla akce nazvaná Dny unitářské historie. Setkání v Čapkově sále pražské Unitarie se sice uskutečnilo ve dni jediném, ale předtím mu předcházela příprava účastnic a účastníků. Akce byla původně zamýšlena jako program pro děti a mládež, avšak během příprav tato myšlenka zaujala i některé dospělé, a tak bylo rozhodnuto ji otevřít všem nezávisle na věku.

Účastníci se sešli v pražské Unitarii a pracovali na projektech o významných osobnostech unitářské historie. (Všechny fotografie KLK.)

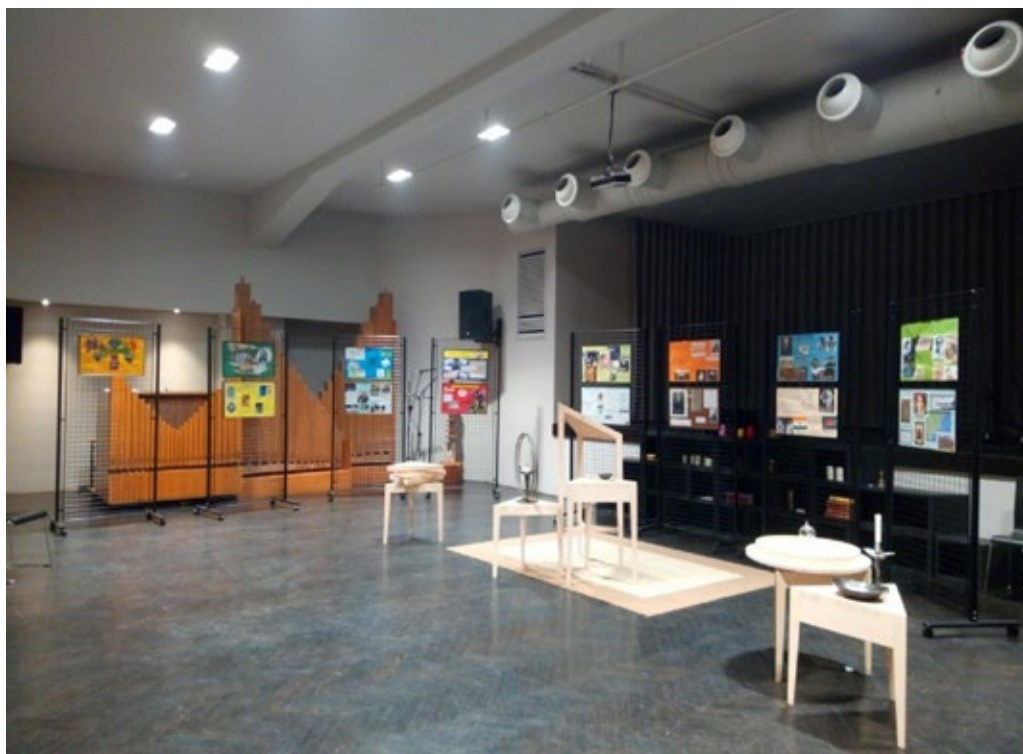
Oč šlo: zájemkyně a zájemci si měli vybrat nějakou postavu z dějin světového či českého unitářství, která je zaujala, a shromáždit si k ní nějaké materiály – zejména obrázky či texty. A vytisknout si je či nechat si je vytisknout. Případně je mít připravené k ručnímu napsání.

A pak přišel 4. únor, kdy jsme doputovali do Prahy, abychom své dílo završili. Sešlo se nás celkem jednadvacet, z toho sedm

zástupců a zástupkyň těch generací, pro něž toto setkání bylo původně zamýšleno.

Krátce po jedenácté hodině byl program zahájen miniaturním shromážděním na téma Proč potřebujeme vzory. Ovšem asi by to nebylo shromáždění dostatečně unitářské, kdyby v něm nezaznělo, že každá či každý z nás může být naopak vzorem pro jiné.

A pak jsme se pustili do díla. Na všechny čekaly připravené kartóny (každý si mohl

Výsledná díla pak byla vystavena v prostorách Čapkova sálu.

v dostatečném předstihu objednat barvu toho „svého“). Ty jsme museli nejprve drobet přistříhnout, protože se počítalo s jejich zarámováním – a rámy, které jsme měli k dispozici, byly o něco menší. Nutno přiznat, že já se s tím trochu potýkal. Moje manuální zručnost nikdy nebyla ideální – ale že bych byl až tak levý, že bych nedokázal ufknout kus papíru? Pak jsem se ale natáhl pro jiné, ostřejší nůžky, které ležely opodál, a přece jen to začalo vypadat krapet k světu. A na takto zpracované kartóny jsme měli lepit materiály, které jsme si ke „svým“ vybraným osobnostem nashromáždili. Případně jsme mohli něco dopsat či dokreslit ručně.

Výběr osobností (bylo jich celkem sedmáct) se ukázal být velice pestrý – zahrnoval jak ty, které znamenaly přínos především pro rozvoj unitářství, tak ty, které se proslavily něčím jiným, takže o jejich příslušnosti k unitářství (a někdy i o příslušnosti k nějakému náboženství vůbec) se prakticky neví.

Ty první reprezentuje například někdejší dlouholetý duchovní plzeňské obce unitářů

František O. Lexa (neplést s egyptologem Františkem Lexou), o kterém mimo unitářské prostředí téměř nikdo neví. Ze známějších osobností, u nichž jsou sympatie k liberální spiritualitě poměrně dobře čitelné, byl vybrán například Henry David Thoreau, autor *Waldenu* nebo například *Občanské neposlušnosti*. Jinou osobností je Sarah Fuller Flower Adamsová, o níž je známo, že napsala text písně *Nearer, My God, To Thee* (Blíž k Tobě, Bože můj), oblíbené zejména při pohřbech a ztroskotáních lodí, avšak mnohem méně se o ní ví právě to, že byla unitářkou. A k těm osobnostem, které se staly světově proslulými, patřil muzikant, písničkář a aktivista v tom nejlepším smyslu tohoto slova Pete Seeger, kterého si lidé zpravidla spojují se vším možným (nějakou dobu byl i členem Komunistické strany USA), jen ne s náboženstvím. Vždyť i jeho proslulá píseň *Řekni, kde ty kytky jsou* (Where Have All The Flowers Gone) vypráví o něčem jiném než o Květinové slavnosti. To, že byl členem jedné z unitářských nábo-

Christopher Reeve (1952–2004), mimo jiné herec Supermana, byl také unitářem.

ženských obcí v New Yorku, se proto o něm prakticky neví.

Kolem čtrnácté hodiny byly plakáty dolepeny, dopsány, domalovány a zarámovány a v Čapkově síle vystaveny. Takže hotovo. I když možná jen protentokrát. Někteří zá-

jemci a zájemkyně totiž měli „své“ osobnosti také zpracované, ale ze zdravotních či jiných důvodů se nemohli dostavit a tohoto „finále“ se zúčastnit. A třeba se najdou i další. Lze tedy očekávat, že setkání ze 4. února 2023 nebylo poslední tohoto druhu.

Novinky z Obce unitářů v Plzni

Luděk Pivoňka

**Budova setkávání
unitářské skupiny
v Chebu.**
(Foto Luděk Pivoňka.)

Mám radost, že se nám postupně začíná v plzeňské Unitarii zlepšovat účast na našich přednáškách. V roce 2022 se nás scházelo jen nepatrně, neboť strach z covidu byl ještě příliš silný. Vzhledem k tomu, že covid začal být brán v posledních měsících spíše jako běžná virová nemoc, začali se někteří lidé zase vracet. Nebylo jich ale přehnaně mnoho. Místo nich začali přicházet noví lidé, kteří se dnes mezi námi objevují již pravidelně. Také se nám osvědčily osobní pozvánky na všechny naše programy. U duchovních shromáždění si ale ještě na velké probuzení musíme chvíli počkat. V chebské Unitarii naopak covid nic zásadně nezpomalil ani nenarušil. Tam jsou přednášky stále a bez jakýchkoliv nečekaných výkyvů dobře navštěvované. Standardně poskytují členům i příznivcům osobní poradenství v krizových životních situacích a manželské a předmanželské poradenství. Kromě svatebních obřadů, o něž je velký zájem, nabízím také uvítání

dítěte a smuteční rozloučení. V letošním roce se v OUP již tradičně uskuteční dvě Květinové slavnosti. Jedna bude v Plzni a druhá v Chebu. Poslední víkend v srpnu také proběhne společná unitářská rekreace plzeňských a chebských unitářů. Bude to setkání na půli cesty, a to v Mariánských Lázních ve Ville Sant Georg. Mariánské Lázně jsou moc hezké lázeňské město, kde je pro návštěvníky k dispozici několik léčivých pramenů a také zpívající fontána. V noci nejenom zpívá, ale i září mnoha barvami podle nastaveného hudebního doprovodu. Zkusíme ji tedy večer navštívit a nechat se okouzlit její atmosférou. Předtím si možná uděláme příjemný výlet do kláštera Teplá, kde nás bude čekat klášterní průvodce a jeho poučný historický výklad. Po skončení této rekreace se nám možná nebude chtít zpátky do našich útulných domovů, když si na ní najdeme nové přátele a získáme nové zážitky. Osobní setkávání má prostě své nezaměnitelné kouzlo.

Aktuální dění v Obci unitářů Teplice

Vlastimil Krejčí

Loňské Vánoce v teplické obci. (Fotografie z archivu Vlastimila Krejčího.)

Aktuálně probíhají pravidelná shromáždění každou středu.

Dne 30. 4. v 17 hodin pořádáme veřejnou přednášku Libora Doležala na téma Element Dřeva.

„Nemůžeš ovládat vítr, pouze své plachty!“

„I ten nejlepší vítr je ti k ničemu, nevíš-li, kam pluješ!“

Klíčová slova:

Růst, Dětství, Spravedlnost, Sebeprosazení, Vize/Plánování, Pružnost, Vliv/Moc, Šlachy a vazy, Vítr, Změna, a pokud se dostane Dřevo do nerovnováhy, tak Stagnace (ztuhlost), Závislost, Tlak, Napětí, Frustrace, Vztek, Agrese, Kontrola...

Orgány:

Játra: jejich stav vám prozradí, jak (po)užíváte zkušenosti a potenciál.

Žlučník: jeho kondice je přímo úměrná vaší spokojenosti v životě.

Další přednáška z cyklu „5 proměn“: Volně navážeme na předchozí element (Voda) a po stručném úvodu do problematiky se budu těšit na vaše dotazy!

Toť v tuto chvíli vše.

Jarní Unitářská akademie v Litomyšli

Tereza Vitoušová

Jarní výukové soustředění Unitářské akademie (UA) se letos odehrálo v malebném historickém centru Litomyšle. Jako tradičně na něm nemohly chybět poutavé přednášky, duchovní shromáždění, vášnivé diskuze a inspirativní hosté.

Přednášková místnost, ve které se konal letošní jarní modul Unitářské akademie.
(Obě fotografie KLK.)

První studenti se začali sjíždět již ve čtvrtek 23. 3. ráno na modul Sdílení naděje. Začátek výuky sice zkomplikovaly pozdní příjezdy a zpoždění vlaků z několika různých směrů, nakonec se ale všichni bezpečně dopravili na místo a program mohl začít. První den a půl byl věnovaný především zájemcům o duchovenskou službu, hlavními tématy bylo sdílení naděje, misie v unitářském kontextu a růst obcí. V rámci přednášek i workshopů se každý z nás snažil hledat odpovědi na palčivé otázky jako: Co můžeme jako unitáři nabídnout našemu okolí? Kde hledat naději a jak ji sdílet dál? Jak můžou naše obce růst? A chceme to vůbec?

V průběhu pátku začali postupně přijíždět i studenti modulu P určeného laikům. Hlavním tématem byla tradice, v průběhu tří dnů jsme postupně prošli několika stáletími unitářské historie. V úvodu byl prostor věnován křesťanským kořenům a počátkům liberálního náboženství, potom se naše pozornost přesunula k období 19. a 20. století. Sobotní odpoledne bylo zasvěcené historii NSČU, od Svobodného bratrství až k současné podobě. Došlo i na významné unitářské osobnosti, ženské hnutí v unitářství a univerzalizmu či smysl dějin. Většina přednášejících se snažila jednotlivá historická

Duchovní shromáždění v rámci Akademie.

období přiblížit především prostřednictvím konkrétních inspirativních příběhů, které mohou zájemcům posloužit jako motivace pro další samostudium.

V roli lektorů se v průběhu víkendu vystřídali Nicole Kirková, Paul Rasor, Ruth J. Weiniger, Kristýna Ledererová Kolajová, Petr Samojský a Jana Tichá. Kromě samotných přednášek a workshopů byly příležitosti i pro neformální sdílení a procházky historickým centrem města.

Ne všechno samozřejmě probíhalo úplně hladce, kromě čtvrtěčního zpoždění programu a technických problémů s projektorem nás potrápil i posun času, který nám v noci ze soboty na neděli ubral hodinu spánku. Studijní povinnosti ale nepočkají, a tak jsme se (vydatně posílení kávou a čajem) i poslední den sešli k výuce. Program byl slavnostně zakončen v neděli odpoledne a domů jsme sice všichni odjížděli unavení, ale také bohatší o nové informace a zážitky.

Příroda je v každém okamžiku plně prodchnutá přítomností Boží

Rozhovor s Tomášem Daňkem

Žije Bůh v přírodě?

Než se do toho pustíme, dovol krátké představení čtenářům, aby bylo zřejmé, jak mým odpovědím rozumět. Především: jsem člověk archaické konstituce mysli a matematický idiot. „Sudidlem“ skutečného je pro mě Jungovo „wirklich ist, was wirkt“, a nezcizitelná, osobní zkušenost s živým světem. Být v něm plně přítomný pro mě znamená prožívat a vědět (nejen myslet). A tím bych v zásadě mohl skončit, protože odpovědi na tvoje otázky si lze z uvedeného s trochou fantazie dovodit. Abych ale nebyl skoupý na slovo, pár ilustrací přece jen přidám.

Takže: ptáš se, jestli žije Bůh v přírodě? Nevím. Co vím, je, že co slovo v té otázce,

to problém. Mluvit o Bohu je podobné jako mluvit o lásce či krajině. V drtivé většině případů to vyznívá nadutě, strojeně a/nebo trapně, pokud se „to něco“ samo ze svého dopuštění zrovna náhodou nezpřítomňuje. Ale v ten moment se o tom zpravidla zase nedá moc mluvit. Dá se u toho jen být. Hlavně si ale myslím, že takto položená otázka je poněkud matoucí. Je to jako se ptát, jestli žije Bůh v Bohu nebo Příroda v Přírodě. Ono to už je „to vono“. Je to nějak totéž. Jenže kudy do toho a jak to poznat? Jsem přesvědčený, že nejautentičtější odpovědi lze zahlédnout ve spontánních osobních setkáních se Světem. Náhlých, nečekaných, nevynutitelných

Tomáš Daňka na Kokořínsku. (Všechny fotografie z archivu Tomáše Daňky.)

jakýmkoli lidským umem. Skrze každého z nás leze do/ze světa vždycky něco trochu jiného, v osobité podobě. Někdy se to podaří sdílet, když zvolíme náležitou formu. A jazyk zdaleka není vždy tou nejlepší. Ale v tomto případě mluvíme, takže – nemáme na výběr. Zkusím, uvidíme.

Než přinesu svoji trošku do mlýna, musím se zastavit ještě u toho posledního problému, a to je slovo příroda. Jako skoro všechny pojmy, i tento je konstrukt, který se objevil nejspíš v neolitu (čili s vynálezem zemědělství), aby se odlišilo to zelené, čemu nějak cíleně organizuje život člověk (tedy polní kultura), od toho, co roste kolem, více méně samo od sebe (tedy příroda). Jenže v současném světě úplně samo od sebe už neroste skoro nic. Strkáme nos prakticky do všeho, takže o zkušenost s tou paleolitickou Přírodou (světem lovců a sběračů) jsme ochuzeni. Ne že bych o život v paleolitu obzvlášť stál, chleba to byl nejspíš velmi tvrdý, respektive – žádný ještě nebyl. Ale paleolitický člověk – aspoň na kolik jsem se dočetl – trpěl mnohem menší mírou dichotomie těla a duše, a tedy božské tvořilo s tím fyzickým/přírodním (to už jsem v té naší dichotomii) mnohem organičtější celek. Mám pocit, že ozvěna toho ve mně pořád někde visí, což určuje jeden aspekt mého vnímání přírody. Jenže když dnes mluvíme o přírodě, tak je to – oproti té paleolitické – příroda hodně přizpůsobená a poněkud polovičatá, protože jsme ji za prvé hodně zkultivovali a za druhé rozpoltili na tělesné a duševní/duchovní (to je zas ta dichotomie), postupně vynalezli transcendentního Boha, přírodní zákony a vůbec, jako ontologický pandán spoustu nějakých divných džinů, kteří jsou na přírodě buď částečně nebo zcela nezávislí. (Nejlepším příkladem je jistě ten bůh polopouštních pastevců, přivandrovalý odkudsi ze Středozemí, který nám tady v Evropě už dobře patnáct století vládne.) No, a tohle všechno formovalo i tu moji „trošku do mlýna“.

Vyrostl jsem v prostředí moravského katolictví a příroda, se kterou já mám bazální zkušenost, je v nejlepším případě zanikající příroda moravských Karpat. Ta ovšem už tenkrát byla hodně tím, čemu organizujeme

život (tedy kulturou), ale pořád ještě kulturou vzniklou v dialogu člověka a jeho okolí, člověka s omezenými možnostmi ji přetvářet (rozuměj bez megatraktoru, DDT a dusičnanu amonného). Což dalo paradoxně vzniknout hybridnímu světu, bohatšímu na nejrůznější živáčky, než by byly „nekultivované“ javořiny či bukové doubravy, které by u nás nejspíš vládly bez lidské přítomnosti (tedy – Příroda). Takže když to shrnu, vyrostl jsem na „zahrádce“, lidmi stovky, ale možná tisíce let kultivované, kterou jsem vždycky vnímal jako tu „echt“ přírodu, nad níž se ovšem vznášel Bůh Abrahamův, místy zhmotnělý v božích mukách, kapličkách a katolických lidových slavnostech. Tak a teď se mě zeptej, jestli žije Bůh v přírodě.

Potkal jsi ho tam?

To je taky divná otázka, promiň. Je to, jako by ses mě zeptal, jestli jsem v lese potkal hejkalu. Implikuje to představu, že Bůh je nějaké „něco“ nepřirozené podoby, co je na nějakém konkrétním místě možno najít.

Zkusím si pomoci dodatkem k první otázce. Příroda, jak se dává mě, je – přes všechno řečené – v každém okamžiku plně prodchnutá přítomností Boží i boha prostá materie. Božské v ní nějakým způsobem neustále je i není přítomno, je i není postižitelné. Dýcháme jej, přítom o tom nevíme, hmatá našimi prsty, přítom ho jimi nechytíme. Zpřítomňuje se v ní v myriádách možných podob. Čím víc jich je, tím více je šancí, že ho v nějaké z nich spatříme. Tím, jak tyto podoby pro svoji záchovu (a často jen z rozmaru) plníme, ubývá i sebezjevy Božích, forem skutečnosti. Mrzáčíme tím Boha, Svět, ale především sebe. A tím se připravujeme o možnost Boha v podobách přírody potkat. Mimochodem: já slovo Bůh vlastně vůbec nemám rád. Je už příliš unavené, jak bylo vláčeno ústy těch, kteří se se Světem nikdy nepotkali.

Ale dobře – pokud opravdu musím odpovědět přímo, pak s Jungem opatrně říkám, že o Bohu vím. A nejen v přírodě.

Škodí přírodě technika? Narušuje náš vztah k ní? A k Bohu?

Tohle je fakt zapeklitá věc a já můžu nabídnout jedině odpověď toho matematického

idiota s paleolitickou myslí. Technika je svojí povahou naprosto mimoběžná ke světu, jak se dává mně. Se světem je spojená jenom tím pro ni otravným aspektem, že musí z něčeho být. A tudíž má limity konstrukčního materiálu, hlodá na ní zub času a to ji dělá světskou. Zvláště tu dnešní, tedy technologii, která je čím dál víc a víc čistě „duchové“ povahy. Sama o sobě asi přírodě vysloveně neškodí. Spíš to vidím tak, že je to původně kulturní adaptace, která se urvala ze řetězu a stala se pro nás cize svébytnou. Škodíme skrze ni my tím, jak jí delegujeme víc a víc ze svých životů, jak jsme na ní víc a víc závislí. Čím dál víc lidí chce a potřebuje čím dál víc techniky, tím pádem potřebujeme víc materiálu a energie a ty musíme někde vzít. Víc materiálu, méně přírody. To je jednoduché.

Má to pro mě ale důležitější souvislost. Technika tím, jak nám usnadňuje život a přináší bezpečí, nás zároveň odcizuje tělesné zkušenosti s mimolidským světem. A v tom smyslu odpovídám ano. Myslím, že nás technika odcizuje přírodě. Když se rozhlédnu po pra-

covně, v níž právě sedím, nenajdu nic, co by vyrobila lidská ruka, a už vůbec nic živého. Všechno kolem vyrobily stroje. Obklopují mě výhradně procesované artefakty, v nichž jsou vtištěny vlastnosti možnostmi a limity strojů. Jak mě to asi formuje? Jaká může být moje životní zkušenost, když jsem posledních dvacet let života povětšinou ponořený v takovém prostředí? Když nechci, nemusí mě zajímat, jaké je roční období, jestli je den či noc, jestli je či není sucho nebo neúroda, mezi vodou z kohoutku a jejím zdrojem mě nemusí zajímat souvislost, stejně jako mezi zdrojem a teplem, které anonymně stoupá z podlahového topení v mém bytě. Jídlo pro mě roste v regálech supermarketu. Kde se bere a jak se vyrábí, netuším. Nemusím se na nic ve světě za oknem ohlížet, na nic připravovat. Jasně, je super, že nespadnu do škarpy (většinou), když se podroušený vrácím domů z vedlejší vesnice, a můžu si na cestu posvítit. Je super, že nemusím skončit svůj den se západem slunce. Je skvělé vědět, že

Tomáš Daněk při táborové hře na Vysočině.

nestrávím půl sezóny s motykou v bramborách a druhou půlku přípravou dřeva na zimu. Že nemusím s vědrem ke studni pro každý žejdlík vody a místo neustálého starání se o dostatek ve spíži se můžu věnovat něčemu vznešenějšímu – třeba odpovídání na tvoje otázky. Jenže... za všechno se něco platí. Protože můj den nekončí soumrakem, ne že můžu, ale musím pracovat dál. Něco jako cirkadiální, nebo dokonce sezónní rytmus se z mého života zcela vytratilo. Není čas na rozjímání, čekání, až vzduch provoní večerní rosa a ze tmy se začnou rodit zvuky noci. Když nemusím na pole, nevím, že vůně vlhké jarní půdy je opojnější než všechny parfémy světa a že všechny ty byliny, co si kupuju v pilulích na zimní nachlazení, rostou kousek za chalupou. Nevím, co umu, práce a podřatých stromů stojí, než v zimě kuchyň prostoupí teplo z kamen. Nevšimnu si, že půda je ubitá na troud, takže z ní bez chemie nevzejde ani plevel, protože nevím, jak vypadá ta kyprá a zdravá. Nejistím, že do studny je hluboko, že ubylo křepelek a přibýlo kudlanek. Nemusím vědět, jak uskladnit pšenku (ze které je pečivo, co si denně kupuju), aby nezplesněla a nesežraly ji myši. Nemusím vědět, jak ji zasít a jak sklídit. Nevím, kolik váží pytel zrní ani jak dlouho bych na něm přežil.

David Abram – ještě o něm půjde řeč – se v jedné ze svých knih rozepisuje o zkušenosti, kdy se mu v Indonésii otevřel tělesně vnímaný svět. Kdy skrze svoje fyzické smysly proltnul s okolním světem. Kdy byl poprvé skutečně „ve“ světě. A jak se mu naopak tahle zkušenost během pár týdnů zcela vypnula, když se vrátil domů na Long Island. Za svůj technologii vyfukovaný komfort platíme tělesným odcizením se Světu. Nejsme stroje, ale čím dál víc tak svoje životy vedeme. Nejedeme na elektřinu, neprocesujeme data a nevypouštíme (jen) zbytkové teplo. Pojídáme okolní hmotu, kterou v sebe proměňujeme, kálíme, a svými živočišnými smysly jsme (bývali) prosáklí se světem kolem sebe. Jsme tělesné bytosti, které se stovky tisíc let vyvíjely v neustálé bezprostřední vzájemnosti se svým fyzickým okolím. Z rostlin pevně zakořeněných do přediva svého tělesného okolí jsme se změnili v řezanou kytici v hydroponickém

roztoku. Tělo je naše příroda. Když ztrácíme kontakt s tělesným přírodním světem, ztrácíme kontakt i se svým tělem a tedy se sebou samými. A začínáme se čím dál víc chápat v technologických metaforách. V principu popisu buňky a mikročipu dnes není rozdíl, stejně jako v principu práce současného biologa a designéra výpočetních sítí. Tělo chápeme jako konglomerát oporných a lokomočních systémů, rozvodů provozních kapalin a vodičů elektrických vzruchů, které jsou řízeny obdobnými principy, podle nichž je konstruována umělá inteligence. Je to začarovaný kruh. Míň kontaktu s přírodou, méně vztahu k ní, více techniky, více sebepochopení jako stroje. A tedy více odcizení.

Jeden příklad brachiálně tělesného odcizení se za všechny. Ještě generace mojí babičky chodily procesí na nedaleký sv. Hostýn. Chodily třetí víkend v říjnu. Na ten vycházel svátek světců, pod jehož ochranou byla místní kaple. Za den to nedali. Spali na půl cesty, kde to šlo. Na zemi. Přikrytí jen dekou. Nad ránem tehdy už bývalo leckdy i nasněženo. Dovedeš si to představit? Dnes bychom z toho měli trvalé zdravotní následky. Naše těla už bez mohutných technologických protéz neumí přežít v prostředí, ve kterém se fyzicky nacházejí. Jsme řezané kytky. Tím platíme za nesporné benefity techniky.

Máš rád techniku? Chtěl bys žít bez ní?

Nevím. K technice mám velmi ambivalentní vztah, jak už to s drogami bývá. Rozumím argumentům hlubinných ekologů nebo Martina Heideggera (Gestell), podle kterých nás technika odcizuje přírodě i sobě samým, když vylučuje jiné než technologické způsoby obývání světa. Z druhé strany – jsme technologická civilizace. Na technologii jsme dnes závislejší než na chlebu.

Dost často mě ale zaměstnává jiná věc. Nevím proč, ale svět techniku, a hlavně technologii, jako by sám chtěl. Nebo její nezřízené hegemonii minimálně nepřekáží. Jinak si nedovedu vysvětlit ten bezprecedentní boom napříč kulturami. Kamkoli u nás i mimo západní svět se dostane, je začasť nadšeně vítána a jsou jí umetány cestičky (viz rychlost šíře-

ní internetové sítě). Ještě zjevnější případ je umělá inteligence. Když sleduji její proponenty, je na nich křiklavě vidět, že slouží emoci, které nerozumí a o které často ani neví. Technika a technologie mají ono podmanivé matematické kouzlo, k jehož démonu jsou slepí, a proto jim tak neproblematicky vládne. Udělali jsme si z technologie cosi jako potterovský viteál, je- muž jsme dedikovali kus své lidské mohutnosti a dovednosti. Kus toho, čím jsme. A udělali jsme tu dovednost lepší, než ji máme sami. Nesdílím dnes na hranu hysterie „vyboostovaný hype“ kolem umělé inteligence. Dilem proto, že jsem o ní šest let vášnivě diskutoval s jedním z jejích předních tuzemských apoštolů (velmi si ho vážím, ale dosud mě nepřesvědčil) a dilem proto, že mi její výsledky prostě nepřípadají nijak oslnivé. Je to prostě „plechová bouda nafutrovaná daty“, která jen vrací, co jsme do ní dali, jen ve více a nečekaných variacích. Čeho se bojím, jsou její praktické aplikace – hlavně ve vojenství a za účelem lidské autodome- stikace. Ale především se bojím toho, že se rozvinutým civilizacím stane umělá inteligence čímsi podobným sochám moai. Otázka je, jestli to neplatí o technice jako celku. Václav Cílek kdysi prohlásil, že měníme krajinu tak, aby se auta měla dobře. Možná myslel obecně techniku. Něco na tom bude. Cennější však je uvědomění, že krajina je vždycky zrcadlem duše jejích obyvatel. Pokud je to tak, pak to s námi jde od české barokní krajiny směrem k současnosti „zu Grunde“. Aluzí na Heideggera řečeno: technicky bydlí člověk.

Je vůbec nějaká příroda/Gaia ve smyslu spojitě bytosti, či je to spíše sběrná definice pro množství nesouvisejících jevů?

Vezměme si dva jiné příklady, na kterých to bude líp vidět. Existuje něco jako osobnost? Existuje něco jako osobní identita a integrita, nebo jsme jenom náhodný shluk duševních vlastností? Kdokoli se pokusil o striktní definici osobnosti, dopadl neslavně. S obecnými pojmy odkazujícími na něco, co nás bezmezně přesa- huje (Bůh, příroda, Gaia) je stejný trabl jako s profáklou Augustinovou odpovědí na otázku, co je čas. Než prý se ho tazatel zeptal, domníval

se, že to ví. Ale teď, když je tázán, neví, co by odpověděl.

Nebo třeba... strom. Je to spojitá bytost? Z dálky ano, ale když jej začneme zkoumat, zjistíme brzy, že není vůbec jasné, kde začíná a kde končí. A začne to spíš vypadat na sběrnou definici pletiv, gradientů proudů různých živin, ale taky mýtů, archetypů a přísloví. A ovšem bydlíště nesčetných malých i velkých živáček (omlouvám se za speciecismus), pro které je strom jedinou planetou, kterou nikdy neo- pustí. Vlastně je to takový „hub“, jak se dnes ty anglismy rozmohly. Je tedy spojitý? Podobně s Gaiou. Nejsem ortodoxní lovelockovec, do- mnívám se ale, že tento vloni zemřelý ctihod- ný kmet (skonat na své 103. narozeniny) cosi podstatného znovuzpřítomnil. Otázka, zda je Gaia o sebe v čase pečujícím superorga- nismem, či stochasticky vzniklou historickou singularitou, je záležitostí dobových nálad ve vědě a osobních nastavení. Nejméně atrak- tivní, a proto pravdě nejpodobnější odpověď je – obojí. A spoustu dalšího. Pokud bych byl tlačen ke zdi a musel zvolit jediné slovo, řekl bych, že je výsostně polysémantická. Ale zrov- na tak bych mohl odpovědět podobně, jako v případě první otázky.

Je Vesmír živý? Dívá se na nás?

Slovo vesmír pro mě vždycky odkazovalo k čemusi cizímu, prázdnému, člověku k obý- vání nepřislušejícímu. Nejsem z těch, kterým Jiří Grygar otevřel okna vesmíru tak, že už je nedokázali zavřít. Zavřel jsem je bez obtíží. Vesmír jsem vnímal vždy především jako tech- nický pojem, a ještě víc jako ideální projekční plátno pro rozličné fabulace poplatné dobo- vým kulturním módám, v naší současnosti pohříchu matematickým. Vesmír pro mě v tom karteziánsko-astronomickém smyslu není nic, kterým velmi zřídka prosvítí něco. A pak zase dlouho nic. Měření rozličného rádiového vlnění rozličnými přístroji na tom moc nezmění. Pro moje smysly to není.

Vesmír s velkým V vnímám jako pokus o povýšení této prázdnoty kamsi k hegemo- nii, kterou měly u Starých Nebesa. Jó, Nebe- sa, to je jiná! Tam jsem doma! Hlubina nebe volá hlubinu ve mně. Tam si zase občas jako

„hub“ připadám já. Pokud něco závidím starým námořníkům, ale taky třeba Thoru Heyerdalovi, pak je to ta možnost ležet za bezvětrné, bezmračné noci na balzovém voru uprostřed Atlantiku, zírat na hvězdy a být Světu napospas vydanou nepatrnou snítou vzrůstající se mezi hlubinami Nebe a „Okeánu“. Rozumím, proč musel plout znova a znova. Ta antropologie kolem byla jenom nutné divadlo, aby sehnal peníze na dříví a proviant.

Proč tě zajímá příroda? Jak ses stal sebou samým? Kdo jsou tvoji inspirátoři?

Počkej počkej! To už je příliš otázek a příliš velkých! Tak postupně, stručně a jenom něco:

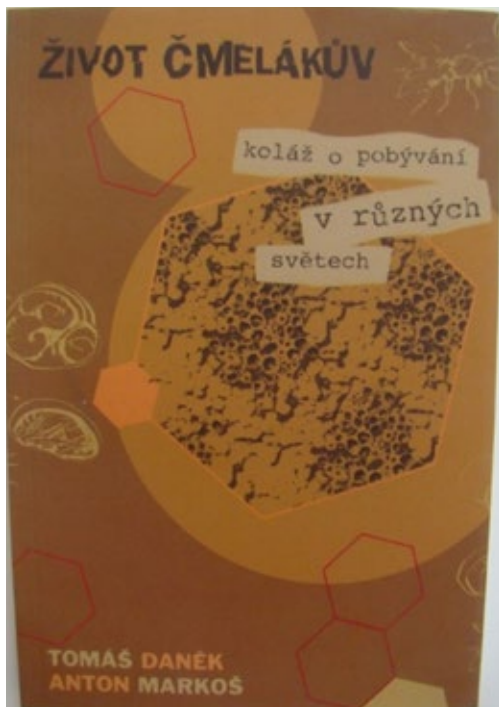
Severoameričtí indiáni – nestydím se věřit jim některé vlastnosti, které jsou u místních intelektuálů považovány za idealizování, protože jsem přesvědčen, že s konceptem „noble savage“ jsme s vaničkou vylili i dítě – tedy severoameričtí indiáni nechápali imaginaci jako něco, co se děje v naší mysli (nebo kde se to děje) za zavřenýma očima, ale jako něco, co se děje v krajině, když se do ní správným

způsobem díváš. Tedy ne pozorně a soustředěně ve smyslu zaostřené zaměřenosti na něco konkrétního, ale když v nerušené přítomnosti umožníš, aby se přes rozostřený pohled prolnuly krajiny uvnitř a vně. V ten moment člověk ve světě „je“. Dokud to nedokáže, ve světě se jenom vyskytuje. Jako v akváriu, kde se pořád s někým handruje o zoufale nedostatkový prostor. (Současná ekonomizace, apropriace a komodifikace přírody tak představují robustní mechanismy našeho sebeodcizení.) Na přírodě mě zajímá to, co v ní prožívám, když se toto prolnutí podaří. Nechápu to hokynářské porcování, měření, vážení a počítání přírody jako mrtvoly. Je to jako sbírat a vyšetřovat noty místo poslouchání hudby.

Jak jsem se stal sebou samým? Zatím nestal. Bohužel. Spíš jsem se od sebe „odešel“. Jsem ta řezaná kytka, která zoufale hledá živ(n)ou půdu, která by se jí znovu stala domovem. Není to příjemný stav a nechci o něm moc mluvit.

Inspirátoři? Spousta! Vyberu spíš namátkou. Nejdřív knižní autoři: Na „výšce“ mě „děsně bral“ Anthony de Mello a Chalíl Džibrán, než je oba převálcoval Carl Gustav Jung. Pak přišla devadesátková honorace Katedry filosofie a dějin přírodních věd PřF UK: Standa Komárek, Zdeněk Kratochvíl, Tonda Markoš, ale především Zdeněk Neubauer. Nikdo mi nezměnil život tak jako on. Můj život se vlastně dělí na život před Neubauerem, a po něm. Když jsem psal disertaci, objevil jsem pro sebe Hannah Arendtovou (*Vita activa*) a Martina Bubera (*Temnota Boží*). Pak přišla ještě tři jména, která se mnou hodně hnula. Pierre Hadot svojí knihou *Závoj Isidin*, v současnosti asi nejvíc už zmíněný David Abram, americký kulturní ekolog, a pak ještě kanadský lékař a terapeut Gábor Maté. Dokáže medicínským poznatkům dát symbolickou a sociální dimenzi způsobem podobným Neubauerovi.

Nebudu se rozepisovat o hudbě, protože bych zabral několik dalších stran. Z duše rád zpívám a hudba je celá další velká říše, která mě vyživuje. Místo toho zmíním ještě jednoho netextového člověka a tím je landartista Andy Goldsworthy. Jeho kompozice jsou podle mě terénní cvičení k presokratikům. Tedy aspoň k těm, které zajímala reálná příroda.

Život čmelákův. Koláž o pobývání v různých světech.

No a konečně ti dnes nejdůležitější inspi-
rátoři – moji současníci. Tak třeba... ty. A celá
ta generace dědiců neubauerovského světa.
Považuji vás za velké požehnání, protože staří
bardi buď umřeli, nebo to dřív nebo později
udělají. Vy jste teď moje výživa. A konečně
taky studenti. Tedy – ti talentovaní.

Co bys chtěl předat svým studentům?

Otevřenou mysl, důvěru v sebe, zájem o Svět
a hlubokou důvěru v něj.

Vychováváš děti ve vztahu k přírodě?

Míň, než bych chtěl. Je to dáno komplikova-
ným vztahem, ve kterém žiju. Ale pokouším
se využívat příležitosti, když se nabízí. Moje
starší dcera po mě zdělila upřímný zájem
o živou přírodu, ta mladší stejně upřímný
zájem o jídlo. To je koneckonců taky příroda.

Uděláme spolu exkurzi pro Unitářskou akademii?

Ano.

Tomáš Daněk (*1974, Zlín) je všestranný
badatel, jeho hlavním oborem je ekologie
v co nejširším slova smyslu, tedy včetně
sociálních, psychologických i spirituálních
kontextů. Během dětství v moravských
Karpatech dobře poznal tradiční způsob
hospodaření v krajině a přírodovědně-ochra-
nářským a ekologickým tématům se věnoval
i v rámci studia v Olomouci, Brně a Praze.
Dnes působí na Přírodovědecké fakultě Uni-
verzity Palackého v Olomouci a rád podniká
daleké cesty (Altaj, Austrálie, Bhútán, Skan-
dinávie).

Rozhovor vedl Roman Figura.

Zelené srdce sboru v Iowě

Pečlivě navržená budova sboru v Coralville ztělesňuje rozhodnutí pro udržitelný způsob života

Kat McKimová

Sbor Unitářské a univerzalistické společnosti v Coralville ve státě Iowa je dlouho hluboce oddán myšlence klimatické spravedlnosti, ale po letech promýšlení a úvah si jeho členové uvědomili, že jejich milovaný kostel v centru města Iowa City již nedokáže naplnit jejich potřeby. Proto se rozhodli pro plán na ekologičtější budovu, která bude udržitelnější i dostupnější. Přestože byl pro ně kostel domovem více než sto let, v roce 2013 téměř jednomyslně hlasovali pro přesun do nové budovy.

„Když přišlo na stěhování z toho kostela, který lidé brali za součást života, tak to bylo hodně těžké,“ říká Rochelle Honey-Arcementová, předsedkyně správní rady. „Byl to krásný prostor. Vyrůstala jsem tam jako dítě. Ale když jsme mluvili o tom, jak jít za svými cíli nebo hodnotami – včetně ekologicky udržitelnější budovy – museli jsme se posunout dál.“

Když obec plánovala přesun do Coralville na předměstí Iowa City, dohodli se členové, že prioritami nové budovy musí být udržitelnost, dostupnost a krása.

I na první pohled je jasné, že nový areál, který byl dokončený v roce 2017 a má celkovou plochu kolem osmi akrů, těmto principům skutečně odpovídá. Pozornost upoutá velké množství solárních panelů lemujících vchod

Sbor v Coralville se nachází ve státě Iowa. (Fotografie převzata z commons.wikimedia.org.)

a pokrývajících střechu. Parkoviště je malé (jednalo se o záměrné rozhodnutí podpořit jízdu na kole a sdílení aut) a kolem roste mnoho původních stromů a travin. Nachází se zde také několik zahrad, včetně přístupného zeleného labyrintu, který byl postaven v přední části budovy, aby byl snadno přístupný pro místní obyvatele.

Celý projekt stál něco přes sedm milionů dolarů. Za peníze získané počátečním fundraisingem zakoupil sbor pozemek v ceně 650 000 dolarů. Výstavba budovy a okolního komplexu pak byla financována prodejem bývalé budovy za 2,4 milionu dolarů, kampaní, při níž se vybralo více než 2,1 milionu dolarů, a hypotékou.

Budova byla úmyslně navržena jako jednopatrová, aby byla co nejpřístupnější pro všechny. Byla postavena s využitím „biofilních“ principů a architektonických strategií, využívajících přírodních krás okolí k vytvoření ještě krásnějších interiérů. Například okna, která sahají od podlahy až ke stropu, umožňují návštěvníkům už ze vstupní chodby nahlédnout přímo do atria na druhé straně budovy a barevná paleta v zemitých tónech přitahuje pohled k okolním lesům.

„Celkem často se stává, že když vedu bohoslužbu, všimnu si, že se všichni najednou dívají z oken,“ řekla reverendka Diana Smithová. „Dokonce se nám tu párkrát objevila i srnčata! Nebo se tu potulují krocani. Tak nám ty biofilní principy krásně vylepšují každou bohoslužbu.“

To, že je kampus Unitářské a univerzalistické společnosti v Coralville navržen tak pečlivě, zdaleka neznamená, že se oddanost klimatické spravedlnosti omezuje jen na tuto budovu. Již dávno je tato oddanost ukotvena v hlavním programu jejich shromáždění.

V roce 2008 vytvořili tým Zelená svatyně (Green Sanctuary), ale neusilovali hned o jeho akreditaci, což je vyznamenání udělované sborům, které splňují všechna kritéria stanovená v současném znění stejnojmenného programu. Tento program nabízí podrobný plán v oblasti udržitelnosti a klimatické spravedlnosti, stejně jako nástroje a podporu k jeho naplnění. O ty může požádat kterýkoli sbor, aniž by musel usilovat o získání této akreditace.

Tým Green Sanctuary společnosti Coralville začal udržitelnou modernizací bývalé budovy: členové lepili v zimě na okna tepelné folie a zajistili přechod na LED osvětlení. Sbor získal nakonec akreditaci Green Sanctuary v roce 2017, asi měsíc před stěhováním do nové budovy.

Jejich projekty v oblasti vzdělávání, aktivismu a služeb jsou založeny na myšlence, že se činnost každého hnutí odehrává na čtyřech rovinách: co jednotliví lidé dělají u sebe doma, jak inspirují přátele a příbuzné, co dělají ve svých společenstvích a co prosazují na legislativní úrovni. Od počátku své činnosti v oblasti klimatické spravedlnosti a udržitelnosti se sbor angažuje na všech čtyřech úrovních. Nedávno se spojili s dalšími místními skupinami, aby své úsilí o udržitelnost rozšířili do okolních spolků.

Začali drobnými změnami, třeba když přestali ve svých budovách používat polyester. Několik členů připravilo workshop o strategiích, jak snižovat uhlíkové emise. Původně se na tato školení scházeli přímo v Coralville, ale během pandemie využívali spíše platformu Zoom, což umožnilo oslovit ještě větší publikum. Workshopu se zúčastnilo sedmáct spolků a náboženských skupin z lowy a jedna z Nového Mexika. Ale tím jejich angažmá v oblasti vzdělávání zdaleka nekončí.

Poté, co si kongregace uvědomila, že její snaha o udržitelnost neodpovídá opatřením v Iowa City (například město Coralville ještě nemělo plán opatření proti změně klimatu ani klimatického koordinátora), podnikla úspěšnou kampaň psaní dopisů městské radě v Coralville.

„Je to [nyní] na programu [městské rady]. Vyslyšeli nás,“ řekla Deb Scholermanová, spolupředsedkyně týmu Green Sanctuary. „Udržitelnost už patří k diskusím o cílech do budoucna.“

Členové sboru v Coralville jsou aktivní nejen v rámci místního společenství, ale jsou ochotni šířit aktivismus a služby v oblasti klimatické spravedlnosti i daleko za hranice svého státu.

Miriam Kashia, členka sboru, si před svými sedmdesátinami vytkla několik cílů. Patřilo k nim i to, že udělá všechno, co bude v jejích silách, aby zmírnila klimatickou krizi. V rámci tohoto závazku se v roce 2014 zúčastnila Velkého pochodu za klimatickou krizi – osmiměsíčního

pochodu napříč USA z Kalifornie do Washingtonu, jehož cílem bylo zvýšit povědomí o změně klimatu. Miriam Kashia i ostatní aktivisté většinu cesty tábořili. Když dorazili do Iowa City, byli na noc hosty sboru, který pro ně uspořádal večeri z toho, co bylo zrovna po ruce.

„Byla to jedna z nejlepších zastávek celé naší cesty,“ uvedla Miriam Kashia. „Byla jsem jednou z těch čtyř lidí, kteří šli celý pochod od začátku až do konce, takže si myslím, že moje účast zvýšila laťku povědomí o naléhavosti klimatické krize v našem sboru.“

Členové sboru v Coralville se vydali ještě dále od domova, aby navázali spolupráci se společenstvími, která jsou co do následků klimatických změn takřkajíc první na ráně. Uskutečnili několik výjezdů do Guatemaly, aby se zúčastnili projektu zalesňování pojmenovaného po ekologickém aktivistovi Chico Mendesovi.¹ Pracovali v lesních školkách, pleli a přesazovali sazenice a podíleli se také na osazování strání mladými stromky.

„Každý týden jsme vysadili kolem pěti až šesti set stromů,“ říká Deb Scholermanová. „Měli jsme také hodiny španělštiny a účastnili jsme se různých kulturních aktivit. Bylo to neuvěřitelné. Se zalesňovacím projektem Chico Mendese jsme v kontaktu i nadále a tento měsíc pro ně uspořádáme sbírku.“

V Coralville práce na klimatické spravedlnosti nikdy nekončí a obec stále promýšlí další iniciativu. V současné době členové uvažují o tom, jak by mohli ještě více spolupracovat s komunitami nejvíce postiženými změnami klimatu. Zkoumají také možnosti reakreditace v rámci programu Green Sanctuary 2030, který byl upraven tak, aby se více zaměřoval jak na proměnu sboru, tak na spravedlnost. Sbor považuje svůj komplex za nedokončený projekt a snaží se v rámci možností neustále zlepšovat jeho udržitelnost i dostupnost. Má například v plánu plně zpřístupnit sborovou zahradu tím, že nebezpečný štěrk nahradí dlažbou.

Sborům, které chtějí začít pracovat na udržitelnosti, doporučuje tým z Coralville začít

Chico Mendes (1944–1988) byl brazilský ekologický aktivista a politik, zavražděný za své aktivity rančerskou mafii.

(Fotografie převzata z commons.wikimedia.org.)

malými akcemi, které nevyžadují velké finanční prostředky, jako je například založení týmu Green Sanctuary, zavedení recyklace a kompostování nebo používání netoxických čisticích prostředků. Reverendka Smithová si uvědomuje rozsah klimatické krize a ví, že to může být zahlcující. Zdůrazňuje však, že každý počín v tomto směru je důležitý, byť by byl sebemenší.

„Když jsem se před více než dvaceti lety poprvé zapojila do činnosti v oblasti životního prostředí, bylo mně jasné, že několik důležitých cílů nám prostě unikne,“ vypráví. „Čelila jsem pocitům beznaděje a zoufalství. Zjistila jsem ale, že když čtu, co psala spousta těch fantastických obhájců spravedlnosti, pomáhá mně to nacházet naději. Rozhodli jsme se pro naději. Rozhodli jsme se jednat. Protože k tomu jsme povoláni, a právě v tom spočívá láska.“

¹ Více viz stránky projektu dostupné z: <https://www.chicomendesguatemala.org/>

Auroville: Vize udržitelné budoucnosti

Sebastian Prax

Sebastian Prax
v soukromém obydlí
v komunitě Sadhana
Forest.

(Fotografie z archivu
Sebastiana Praxe.)

V jižní Indii jsem strávil dohromady osm měsíců na dvou výpravách. Většinu času jsem bydlel v malé vesnici nedaleko posvátné hory Arunácala, kde jsem přijímal inspiraci z tropických dnů i moudrosti hinduistického učení advaita-védánta a blízkého ášramu Ramana Mahářiših. Již v roce 2020 jsem se doslechl, že nedaleko existuje „utopické město“ Auroville, které tvoří především třicet komunitních zařízení a lidé z celého světa sem přijíždějí, aby se podíleli na realizaci vize udržitelné budoucnosti, spirituálně se rozvíjeli a pomáhali při obnově pralesa, který nešťastně zanikl v dobách francouzské kolonizace. Důvodem vykácení pralesa bylo mimo jiné uvolnění místa pro výsadbu plantáží ledvinovníku západního kvůli ořechům kešů, které se využívaly pro výrobu oleje do zbraní a motorových vozidel, aby mohla pokračovat kolonizace v 18. století. Statisíce let starý prales byl vykácen a místo něho vznikly v okolí města Puduččeri monotónní plantáže, které po několika letech vysbíraly z půdy všechny živiny, a ledvinovníky uschly. Každý rok během období monzunů suchá půda erodovala a zbývající živiny smyl déšť, půda se stávala sušší, a tak vznikla z bohatého tropického pralesa vyprahlá pustina.

V Auroville bylo mým předním zájmem provést bádání nad tím, jak fungují soběstačné komunity a projekty zaměřené na obnovu přirozeného přírodního prostředí. Během několika příštích let se chystáme v České republice založit podobný projekt (Oáza Země) a navázat tak na síť globálních ekovesnic (GEN), mezi něž patří například i slovenská vesnice

Zaježová. V Auroville jsem strávil jeden měsíc pozorováním, z toho dva týdny dobrovolnickou činností v komunitě Sadhana Forest, o které zde pojednávám nejvíce.

Auroville bylo založeno v jižní Indii v sedesátých letech za účelem rozvoje lidství, míru a sjednocování všech lidí dobré vůle. K tomu bylo vybráno 20 km² neplodné pustiny po-

Konstrukce obytné chaty, květen 2004. (Foto © sadhanaforest.org.)

blíž bývalé francouzské kolonie Puduččeri. Zakladatelka Auroville, francouzsko-indická duchovní představitelka Mirra Alfassa, v první publikované zprávě uvádí, že Auroville chce být univerzálním městem, kde muži a ženy všech zemí budou schopni žít v míru a vzrůstající harmonii, která překračuje všechna vyznání, politická přesvědčení i národnosti. Je to místo nekonečného vzdělávání, konstantního růstu a mládí, které nikdy nezestárne. V dnešní době má Auroville 2 800 stálých rezidentů. Přibližně polovina z nich jsou Indové, zbytek cizinci – většinou Němci nebo Francouzi. Někteří vlastní pozemek nedaleko za hranicemi společného území a jiní se starají o chod přibližně třiceti hostelů a komunit v centru, které vlastní nadace Auroville Foundation.

Auroville je vnitřně soběstačné v mnoha ohledech, především co se týče zemědělství a produkce lokálních organických farmářských produktů (zelenina, ovoce, mléko, máslo, sýry, pečivo, doplňky stravy, esenciální oleje, drobná kosmetika apod...). Má bohatou kulturní scénu a snaží se dosáhnout také energetické soběstačnosti prostřednictvím solárních a větrných obnovitelných zdrojů.

V rámci původní vize Aurovillané zalesňují pustiny v okolí hlavního kruhového centra, které je tvořeno udusanými hliněnými cestami, pískem, komunitními prostory a lesními parky. Uprostřed Auroville naleznete Matrimandir čili kulatou svatyni postavenou z pravého zlata a kovů, která znázorňuje zrození nového vědomí a evoluci lidstva směrem k vědomější zítěkům. Ze svých zkušeností vnímám Auroville spíše jako inkubátor nového vědomí čili jakýsi experiment, který hodně utváří to, na jaké lidi v něm zrovna narazíte. Správci komunitních prostorů na mne většinou působili milým dojmem. Na prašných cestách jsem občas zahlédl hipíky na kolech i osvětenější obyvatele oblečené v bílých šatech, jinak se většina lidí pohybuje na motorkách a skútrech. Komunity jsou pojmenovány po ušlechtilých vlastnostech, jako je: Upřímnost, Plodnost, Odevzdání, Kreativita, Jistota nebo Proměna. Auroville oficiálně nepatří nikomu, pouze lidstvu jako celku. Takže pokud se například staráte o nějaké místo, musíte počítat s tím, že jakmile ho opustíte, nemůžete ho nikomu prodat, protože není vaše. Každý měsíc možná dostanete provizi z jeho chodu podle toho, jak se vám daří, ale myslím si, že

Hloubení kanálů pro zadržování dešťové vody. (Fotografie z archivu Sebastiana Praxe.)

Dobrovolníci z Čech a Indie vykonávají ranní sevu (dobrovolnou službu) každý pracovní den od šesti do osmi hodin dopoledne. (Fotografie z archivu Sebastiana Praxe.)

pro manažery komunitních zařízení je správa projektů v Auroville obecně spíše investicí. Dříve Aurovillané dokonce nepoužívali ani peníze, ale to už je dnes, při vzrůstajícím počtu obyvatel, takřka nemožné.

Sadhana Forest je největší fungující komunita v Auroville. Nedaleko od kruhového centra jí byl propůjčen pozemek o velikosti sedmdesát akrů (dvacet osm hektarů) k tomu, aby z prašného pouštního prostředí obnovila kdysi tisíce let starý prales s původními druhy stromů. Když jsem se před dvěma lety poprvé o této komunitě doslechl, má první otázka zněla: „Jaký máte užitek ze stromů, které vysazujete?“ Na to mi přišla celkem jasná odpověď: „My nevysazujeme stromy pro sebe, ale pro zvířata.“

V komunitě Sadhana Forest existuje vědomí, že my, jakožto lidé, přírodu potřebujeme k životu v takové podobě, v jaké nám byla dána v dobách, kdy ještě první lidé běhali po zemi naří. Protože cokoli jiného může narušit přirozený chod věcí. Prales poblíž města Puduččéri je toho příkladem. Komunita vznikla před dvaceti lety a za velmi krátký čas se jí

podařilo neuvěřitelné. Dobrovolníci a indiští pracovníci uprostřed pustiny vytvořili komunitní centrum pouze z bambusových tyčí, koňopných provazů a suchých palmových listů a jeho maximální kapacita je až sto padesát lidí. Zakladatelé Sadhany to vnímají tak, že vytvořili experiment, ve kterém se učí žít alternativním způsobem. Primárním společným cílem projektu lesa Sadhana je obrátit soucit (compassion) v akci (to action) a to se projevuje na mnoha úrovních. Například každý pátek večer probíhají veřejné exkurze po vysázeném lese, vše se děje dobrovolně a páteční večere je pro všechny návštěvníky zdarma. Jídlo se v komunitě servíruje třikrát denně a každému jídlu předchází okamžik ticha. Pokud se přihlásíte jako krátkodobý dobrovolník, přispíváte komunitě na jídlo a pronájem částkou šest set rupií denně (přibližně sto sedmdesát korun) na uhrazení základních potřeb centra.

Dobrovolníci se každý den účastní čtyřhodinového „selfless service“ (ze sanskrtu: „sevā“, v češtině „nesobecká služba“), které v první polovině představuje především sázení nových stromů, mulčování mladých stromů a budování

Pravidelná páteční návštěva veřejnosti, která začíná v hlavní komunitní chatce a pokračuje procházkou po pozemku Sadhana Forest. (Fotografie z archivu Sebastiana Praxe.)

Na cestě do lesa přes příkop pro zadržování dešťové vody. (Foto©sadhanaforest.org.)

jezírek a kanálů pro efektivnější zádrž vody v krajině. Voda v krajině je tím nejdůležitějším faktorem, který ovlivňuje růst nových stromů a možnost čerpání pitné i užitkové vody z podzemních zdrojů. Naproti tomu všechna

hlavní indická města (jako je Čenaj nebo Bengálur) v dnešní době čelí závažným problémům s vysycháním vodních zdrojů, neboť vůbec nejsou stavěna k zachytávání dešťové vody. Pokud není krajina v přirozeném přírodním

Společné vaření jídla probíhá třikrát denně v rámci dobrovolné služby. (Fotografie z archivu Sebastiana Praxe.)

řádu, farmáři musí kopat stále hlouběji a hlouběji, aby dokázali získat podzemní vodu. A lidé z komunity Sadhana Forest si uvědomují, že tento přístup nebude možné aplikovat věčně.

Podobně jako v celém Auroville je i k udržení nově zalesněných oblastí důležité nejen mulčování, ale i vytvoření kanálů pro zadržování dešťové vody. Díky zachytávání vody prostřednictvím systému kanálů se vysazeným stromům daří lépe a pozemek v oblasti komunitního centra i blízké jezírko nevysychají tak často. V lesu Sadhana Forest se vysazují stromy, které se nazývají „TDEF“ – tropical dry evergreen forest (tropický suchý stálezelený les). Správce lesa Luke při rozhovoru se mnou zmiňuje, že zde vysazují původní druhy stromů, protože právě díky nim se vrátí i původní rostliny, původní ptáci a zvířata. Všechno se vrátí.

V druhé části sevy se dobrovolníci věnují vaření společného oběda, úklidu hlavní chaty, udržování suchých kompostovacích záchodů i opravě bambusovo-palmových obydlí. Z vlastní zkušenosti zjišťují, že Sadhana Forest je i přes svá striktní pravidla tou nejúspěšnější fungující komunitou v Auroville. Většina „komunit“ v centru Auroville totiž nabývá spíše charakteru hostelů, kam přijíždějí turisté se zájmem o ekologii a spirituální seberozvoj. Opravdových komunit s jasnými pravidly, stabilním jádrem a efektivním systémem práce je v Auroville skutečně málo. Mezi striktní pravidla komunity Sadhana Forest patří například: žádný alkohol, žádné látky měnící stav vědomí, ani tabák a čaj, žádné živočišné výrobky ani průmyslově zpracované potraviny a žádná chemie. Komunita je v podstatě takovým tréninkovým místem, jak žít život bez přidaných látek ovlivňujících to, jak se cítíme. Namísto toho zůstanete obklopeni radostnou veganskou komunitou, která žije uprostřed lesa.

Správce lesa Luke také zmiňuje, že pravidelná konzumace živočišných produktů spotřebuje až desetkrát, nebo dokonce dvacetkrát více vody než pravidelná konzumace rostlinných produktů. Tvůrci Sadhany dokonce umístili kohoutek na vodu tak daleko, že pokud se chcete jít osprchovat, musíte ujít padesát metrů s plechovým kbelíkem plným vody. To především proto, abyste si rozmysleli, kolik vody spotře-

bujete. Já jsem si do zděného koutu obvykle donesl dva kbelíky a stačilo to na jednu sprchu. V kompostovacích suchých záchodech se zpravidla oddělují tuhé exkrementy od tekutých, protože pak je možné jejich obsah dále kompostovat. A voda, kterou si umýváte ruce, obsahuje pouze ocet pro dezinfekci. Použitá voda od mycích stojanů potom proudí jednoduchým systémem přímo k mohutným stromům uprostřed komunitního centra. K čištění zubů je na stěně kuchyně vždy přítomna směs bylin (fenykl, hřebíček, kardamom) a aztéckého jílu (bentonit). Plechové talíře si po sobě umývá každý sám v systému tří nádob. V první nádobě je nejvíce špinavá voda a v poslední nádobě je voda téměř čistá. K mytí se používají kokosové štětky a popel sbíraný z kuchyňského ohně, na kterém se vaří společná jídla. Každé ráno je budíček v 5.30, protože v lese se nejlépe pracuje od šesti do osmi hodin, potom začíná vedro. Od půl deváté je snídaneň, následovaná druhou sevou, a od jedné hodiny začíná oběd. Zbytek dne je většinou volno, dobrovolníci se věnují vlastním zájmům a skoro každý večer se komunita schází za účelem komunitních setkání, kruhů, promítání a vzájemného sdílení.

Projekt Sadhana Forest spravuje pozemek o velikosti sedmdesáti akrů (dvacet osm hektarů) a jeho zakladatelé a dobrovolníci během uplynulých dvaceti let usilovali o zalesnění na osmdesáti procentech území. Dosud však zalesnili pouze dvacet procent z celkové rozlohy. Čeká je ještě spousta práce a přidat se může každý, kdo je schopen po dobu své návštěvy dodržovat výše zmíněná pravidla.

Téměř každé ráno po dobu dvou týdnů jsem vytvářel systém kanálů a kopečků pro směřování a zadržování dešťové vody, hrabal jsem spadané listy v zalesněných oblastech a přenášel pytle s listím do oblastí, kde nově vysázené stromy potřebují podpořit přísunem organických živin. K mulčování se někdy používaly i staré palmové listy z rozpadlých chatrčí. V jedné z nich jsme bydleli dva týdny. V žádné chatce nesměly chybět moskytiéry proti komárům, kterých je v zalesněných oblastech skutečně požehnaně.

V komunitě Sadhana Forest jsme s rodinou poznali alternativní způsob života, který

Tři plechové kbelíky s vodou stačí na umytí sta talířů. (Fotografie z archivu Sebastiana Praxe.)

Mulčování stromků zmírňuje odpařování vody z jejich okolí a chrání stromky před přicházejícím obdobím sucha. (Fotografie z archivu Sebastiana Praxe.)

Cesta kolem kuchyně ke společným ubikacím. (Fotografie z archivu Sebastiana Praxe.)

Luke Marsh vysvětluje, že všudypřítomné akácie jsou invazními druhy původem z Austrálie. (Fotografie z archivu Sebastiana Praxe.)

po předchozích zkušenostech prošel tolika úpravami, že dnes jasně vidíme velmi strukturovaná pravidla a principy spoluzití, kterým je možné rychle porozumět a začít je aplikovat třeba i v dalších místech. Sadhana Forest v Auroville dokonce není jediným projektem a k dnešnímu dni již existují další projekty na Haiti, v Keni nebo v Rumunsku (viz www.sadhanaforest.org).

Návštěvníci zde mohou také poznávat, jak být soucitnější k dětem a ke zvířatům. Na konci rozhovoru správce Luke zmiňuje, že pokud se podíváme na náš vztah ke zvířatům,

máme dvě možnosti. Buď je můžeme jíst, anebo se o ně starat. Máme na výběr... Můžeme jíst zvířata nebo rostliny. Veganství je o tom, že nevykořisťujeme zvířata a nebereme si od nich to, co nám nepatří. V tom všem uplatňují tvůrci Sadhany myšlenku soucit, jež leží v samém srdci jejich projektu.

Sebastian Prax je cestovatel, potulný hudebník, vypravěč příběhů, komunitní facilitátor, příležitostný básník, spisovatel, vystudovaný přírodovědec, filozof a jogín. Letos mu vyšel jeho první román *Hledání střední cesty*.

Malba v prostoru hlavní komunitní chaty. (Fotografie z archivu Sebastiana Praxe.)

Adam McKay: K zemi hledí!

Filmová recenze

Matěj Čihák

„Chci zemřít klidně, ve spánku, jako můj děda... ne rvát hrůzou jako ti, které vezl.“
(Jack Handey)

K zemi hledí! (v originále *Don't Look Up* – je třeba ocenit humornou invenci českých překladatelů) je film režiséra Adama McKaye z roku 2021. Hlavní role dvou astronomů, kteří se snaží zachránit lidstvo, ztvárnili Jennifer Lawrenceová a Leonardo DiCaprio. DiCaprio je

kromě svých hereckých výkonů známý také svým úsilím o osvětu v oblasti ekologických otázek a probíhající klimatické krize.

Před čím se dva astronomové ve filmu snaží zachránit lidstvo? Před kometou, kterou objevili a která míří přímo na Zemi. Po-

Don't Look Up,
v české mutaci
K zemi hledí!.
(Fotografie převzata
z wikipedia.org.)

kud lidstvo včas něco nepodnikne, srážka s kometou o velikosti Mount Everestu bude nevyhnutelná, a s ní i zánik lidstva a života na Zemi tak, jak ho známe. Poté co vědci informují o svém objevu své nadřízené, jsou vtaženi do kolotoče politiky, médií, armády a tajných služeb. Místo očekávané reakce státního aparátu i široké veřejnosti – zděšení a okamžité akce – se setkávají s přehlížením, nepochopením, výsměchem a intrikami. Kometa padající na Zemi a hrozící zničit lidstvo nikoho nezajímá. Maximálně se z ní stává další mediální show, další simulakrum v záplavě memů na sociálních sítích. Jak černá komedie dopadne (tedy zda dopadne či nedopadne kometa) nebudu prozrazovat, aby si diváci mohli film v napětí užít až do konce.

Proč ale píšu o *Kzemi hled!* recenzi do rubriky Zelená Unitaria? Jak souvisí černá komedie o padající kometě s ekologickými otázkami? Úplně ve všem.

K zemi hled! je to totiž (kromě satiry na současnou politiku a média) především podobenstvím o probíhající klimatické krizi a postojích lidstva k ní. I v naší realitě vědci zjistili, na základě měření a výpočtů, že se kvůli zvyšování globální teploty řítíme do krize bezprecedentních rozměrů. A také v naší realitě se tato děsivá a nepopiratelná pravda stává předmětem přehlížení, výsměchů, relativizace a politických intrik.

Je opravdu situace stejně vážná, jako kdyby na Zemi mířila kometa o rozměrech Mount Everestu? To s jistotou nevíme. Zemské klima je mnohonásobně komplexnější problém než dopad komety a dlouhodobé změny je těžké předpovědět s určitostí. Ve hře je množství

různých faktorů, možná i některé faktory, o kterých zatím nevíme. S jistotou se však blížíme k nejdramatičtějším změnám od počátku lidské civilizace. Jestli tyto změny povedou k transformaci lidské civilizace, k jejímu kolapsu, k vymření lidstva nebo vymření všeho života na Zemi nikdo s jistotou nedokáže říct.

Jakožto optimista považuji poslední variantu za velice málo pravděpodobnou. Život ve svých rozmanitých formách dokáže přežít i v extrémních podmínkách. Nelze vyloučit, že v přírodě existují seberegulační mechanismy, které zatím neznáme. Nicméně předchozí zmíněné varianty jsou zcela ve hře. Podstatná otázka také je, jak rychle a jakým způsobem lidstvo na již probíhající (tornádo na Moravě, požár v Českém Švýcarsku aj.) klimatickou krizi zareaguje.

Důležitým fenoménem, na který film poukazuje, je tendence lidí nepřipouštět si blížící se katastrofu. To může mít formu otevřeného popírání (např. příznivci konspiračních teorií, kteří vůbec „nevěří, že nějaké globální oteplování existuje“), bagatelizace nebo zkrátka jen vytěsnění na okraj pozornosti. Poslední zmíněnou formu psychologického úniku vlastně praktikují také, protože i já mám pocit, jako by probíhající klimatická krize byla nad moje teoretické i praktické síly, a plně si připustit, co se ve skutečnosti děje a co nás pravděpodobně čeká, by bylo pro mě psychicky neúnosné. Fenoménu popírání a vytěsňování klimatické krize se věnuje kniha George Marshalla *Ani na to nemyslete: Proč náš mozek ignoruje změnu klimatu* (Host, 2022).

Na film se určitě podívejte, pokud vás zajímá, co je to „bronterok“.

Tvůrčí život | ČASOPIS ČESKÝCH UNITÁŘŮ | Ročník 12, 2023, číslo 2

Vydává:

Náboženská společnost českých unitářů, Karlova 186/8, 110 00 Praha 1, IČ: 00460524
Vychází 5× ročně.

Redakce:

Kristýna Ledererová Kolajová, Matěj Čihák

Na čísle redakčně spolupracovali:

Rev. Mark Shiels, Rev. Petr Samojský

Jazyková korektura:

Jarmila Colombo

Grafická úprava a sazba:

Tomáš Dušek – PunxPress

Tisk:

ON tisk, s. r. o., Křesomyslova 384/17, 140 00 Praha 4

Kontakt:

kristyna-ledererova@unitaria.cz

Registrováno pod č. MK ČR E 20775.

ISSN 2336-1107

Za původnost a věcnou správnost příspěvků odpovídají autoři. Obsah příspěvků nemusí souhlasit se stanoviskem vydavatele. Všechna práva k obsahu příspěvků náležejí autorům a jakékoli jejich další užívání musí být v souladu s autorským zákonem.

Obrázek na první straně obálky: Věčný zápas s časem © pixabay.com.

Obrázky na třetí straně obálky: Z dubnové návštěvy u britských unitářů © KLK.

Obrázek na čtvrté straně obálky: Unitářské principy © pixabay.com.

